

ออกแบบปกและคำนิยมโดย

รัชฎาภิเศก รัชฎาภิเศก

รูปภาพประกอบปกจาก ภาพยนตร์ ‘The little Prince’ (2015)

ใช้ตามสิทธิการใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
และการสรุปประเด็นสำคัญของหนังสือ

เดินไปดวงดาว: ทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่กับความฝันที่
ไม่มีวันไปถึง

A walk to the stars: Thai capitalism under
Neoliberalism and its unreachable dream

ผศ.ดร. ชัชฐรัมย์ ธรรมบุษดี

โครงการจัดพิมพ์ หนังสือ ตำราและเอกสารประกอบคำสอน โครงการศึกษาศิลปศาสตร์

บัณฑิต ปรึษา การเมือง และเศรษฐศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อมูลบรรณานุกรมหนังสือ

ผศ.ดร.รัชฎฐัรรมย์ ธรรมบุดดี

เดินไปดวงดาว: ทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่กับความฝันที่ไม่มีวัน
ไปถึง/รัชฎฐัรรมย์ ธรรมบุดดี.นนทบุรี:นิติธรรมการพิมพ์,2559.

110 หน้า.

จัดพิมพ์โดย: วิทยาลัยสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.ชนชั้นในสังคม 2.ระบบทุนนิยมไทย 3.การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4.
โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ 5.เศรษฐกิจการเมืองไทย

สงวนสิทธิ์: วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ISBN :

พิมพ์ครั้งที่ 1: 2559 พิมพ์ครั้งที่ 2: 2561

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นิติธรรมการพิมพ์ 76/251-3 หมู่ที่ 15 ตำบลบางม่วง
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 11140 02-4034567 niti2512@gmail.com

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือเล่มนี้ได้พัฒนาจากงานวิจัยเรื่อง “กายวิภาคทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่ :กรณีศึกษาการแปรสภาพเศรษฐกิจการเมืองสังคมนิยม” ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2557 ผู้วิจัยได้รับแรงสนับสนุนสำคัญจากบุคลากร และผู้บริหาร วิทยาลัยสหวิทยาการ ในการดำเนินการเพื่อให้โครงการวิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่น ผู้วิจัยรู้สึกขอบคุณอย่างยิ่งต่อผู้ช่วยวิจัย สามท่านได้แก่ คุณชาคร เลิศนิทัศน์ คุณอัศพล ศรีมงคล และ คุณรุ่งรวิน แสงสิงห์ นักศึกษาโครงการศิลปศาสตรบัณฑิต ปรัชญา การเมือง และเศรษฐศาสตร์ ในการสนับสนุนการเก็บข้อมูลภาคสนามตลอดจนการค้นหาเอกสารสำคัญในอดีต อนึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการนำเสนอใน งานประชุมวิชาการระดับนานาชาติ IAFOR-The Fifth Asian Studies Conference 2015 ที่เมือง โกเบ ประเทศญี่ปุ่นตามเงื่อนไขของผู้ให้ทุนการพิมพ์ครั้งนี้จัดพิมพ์โดย โครงการจัดพิมพ์ หนังสือ ตำราและเอกสารประกอบคำสอน โครงการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต ปรัชญา การเมือง และเศรษฐศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนรายวิชา การเมืองการปกครองไทยสมัยใหม่ (ปก.203) ภาคเรียนที่ 1/2559 เป็นต้นไป จัดเผยแพร่แก่ผู้สนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

ผศ.ดร.ชัยฐ์รัมย์ ธรรมบุษดี

30 มิถุนายน 2559

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
คำนำจากผู้เขียน	7
บทที่ 1 ทฤษฎีความคิดที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 2 โครงสร้างชนชั้นของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่	20
บทที่ 3 พัฒนาการโครงสร้างชนชั้นไทยในระบบทุนนิยมโลก	30
บทที่ 4 ชนชั้นสูงไทยในเสรีนิยมใหม่-ชนชั้นแห่งการยกเว้น	48
บทที่ 5 ชนชั้นคนเมืองเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Bourgeoisie)	62
บทที่ 6 แรงงานเสียง-ผู้แบกรับและขับเคลื่อนเสรีนิยมใหม่	82
บทที่ 7 บทสรุป ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยในอนาคต	94
รายการอ้างอิง	99
ประวัติผู้แต่ง	107

คำนำจากผู้เขียน

เมื่อปลายปี 2015 ได้มีการสร้างภาพยนตร์การ์ตูนซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากงานเขียนเรื่อง Little Prince ของ Antoine de Saint-Exupéry เนื้อเรื่องได้มีการปรับเข้าสู่เหตุการณ์ร่วมสมัย ที่ไม่ได้เป็นเพียงการถกเถียงเรื่องการเติบโตสู่โลกอันโหดร้ายกับการใช้ชีวิตอยู่ในวัยเด็ก แต่ได้เป็นการฉายภาพให้เห็นถึงเงื่อนไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน บทสนทนาระหว่างแม่และลูกสาวตัวน้อยในช่วงต้นเรื่องผมคิดว่ามันได้สะท้อนลักษณะความเปราะบางที่เราเผชิญอยู่ในสังคมเสรีนิยมใหม่

“นี่คือแผนชีวิตของลูก...หนูจะต้องอยู่คนเดียวบนโลกนี้เราไม่สามารถผิดพลาดได้อีกแล้ว แผนที่ว่างไว้จะทำให้ลูกของแม่เติบโตอย่างงดงาม”

มันเป็นประโยคที่เรารู้สึกคุ้นเคย เป็นประโยคที่เราได้ยินครั้งแรกเมื่อตอนอายุ 10 ขวบ เราเคยต่อต้านมันเมื่ออายุ 20 ครีธาากับมันเมื่ออายุ 30 และหลังจากนั้นไม่ว่าชอบหรือชังเราก็อยู่กับมันไปจนตาย ชีวิตที่เราเฝ้าเตือนกับตัวเองว่า เราผิดพลาดไม่ได้ เรากำลังต่อสู้กับโลกที่ไร้หลักประกันใดๆที่ไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากยอมรับและทำตามมัน

เมื่อครั้งผมสำเร็จการศึกษาปริญญาตรีใหม่ๆได้มีโอกาสเป็นครูสอนหนังสือที่โรงเรียนเอกชนละแวกบ้าน เย็นวันหนึ่งผมเห็นเด็กผู้หญิงอายุประมาณ 10 ขวบนั่งร้องไห้อยู่ที่สวนหย่อมไม่ได้ไปเล่นกับเด็กคนอื่น เมื่อเข้าไปถามเธอบอกว่า “หนูสอบตก กลับไปคงโดนแม่ว่า” ผมนั่งคุยกับเธอสักพักหนึ่ง เมื่อเธอเริ่มคุยอาการดีขึ้นหยุดร้องไห้ ผมบอกเธอว่า “ครูมีความลับอะไรจะบอก....ผู้ใหญ่ทุกคนในโลกนี้เคยสอบตก” เธอดูแปลกใจในคำบอกเล่าของผม ผมก็ยืนยันกับเธอไปว่า

มันเป็นเรื่องจริง ทุกคนเคยสอบตก ถึงไม่ใช่การสอบตกในชั้นเรียนชีวิตก็เคยสอบตกในเรื่องอื่นเต็มไปหมด “แม่อยากให้เราสอบได้ที่ 1” ถึงจุดนี้ทั้งผมและเธอต่างรู้ว่า ไม่มีทางที่ทุกคนจะสอบได้ที่ 1 ไม่ว่าของห้อง ของโรงเรียน ของประเทศ ฯลฯ เหมือนโลกถูกออกแบบมาว่ามีคนที่ “ชนะ” กับ “พอกที่เหลือ” อยู่เสมอจนดูเหมือนเป็นธรรมชาติที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ เรายอมรับกติกาไปด้วยข้อสมมติง่ายๆว่า “โลกนี้ไม่มีที่พอสำหรับทุกคน” และ “เราสามารถอยู่รอดได้ในสังคมที่โหดร้ายหากพยายามเพียงพอ”

นับจากปี 1997 ประเทศไทยได้มีส่วนร่วมับระบบทุนนิยมโลกอย่างเต็มตัว ภายใต้เม็ดเงินนโยบายเสรีนิยมใหม่ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่นโยบายเศรษฐกิจ หรือนโยบายต่างประเทศเท่านั้น หากแต่ได้แปรสภาพความสัมพันธ์ผู้คนในชีวิตประจำวันไปพร้อมกัน ผมใช้คำว่า “อันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่” อันสื่อถึงสิ่งที่เราถูกทำให้เชื่อว่ามันมีมาก่อนโดยธรรมชาติ เช่นการแข่งขัน การรับผิดชอบชีวิตตัวเอง และการเอาตัวรอดในโลกที่ไร้หลักประกันใดๆ ซึ่งแท้จริงแล้วมันเป็นสิ่งที่เพิ่งถูกสมมติมาได้ไม่นานนี้เอง

การขยายตัวของลัทธิเสรีนิยมใหม่ในไทยด้านหนึ่งอาจทำให้เรารู้สึกมีโอกาสในการไขว่คว้าความฝัน มีเสรีภาพที่มากขึ้นจากเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน การทำงานที่มีอิสระยืดหยุ่น วิถีชีวิตที่เป็นอิสระจากกรอบเดิมมีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันมันก็มาพร้อมกับความเสี่ยงมากมาย เรามีเสรีภาพที่จะโพสต์ข้อความวิจารณ์สรรพสิ่งในโลกแต่ก็ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด เรามีเสรีภาพในการใช้เงินซื้อสินค้าที่ถูกคัดสรรมาให้เราเลือก แต่เงินไม่เคยมากพอให้เราซื้อคืนชีวิตของเราที่สูญเสียไป เราเสมือนมีตัวเลือกในวิถีชีวิตมากมาย ตราบใดที่เรามีเงินเพียงพอที่จะซื้อมัน

แท้จริงแล้วเราเหมือนอยู่ในกรงขังขนาดใหญ่กว่าตัวเรามากกว่าตัวเรารู้สึกหน้อยมีช่องหน้าต่างให้เราพอเห็นโลกข้างนอกบ้าง เรามีเสรีภาพในการระบายสีกรงของเรา อย่างไรก็ตามก็ได้ตราบดที่เรานั่งพักกรงออกมา เราได้รับคำบอกเล่าว่าเมื่อเราทำงานหนักจะมีเสียงดนตรีดังขึ้น มีพรหมแดงมารับแล้วเราก็จะหลุดจากกรงที่ขังเราไว้ในท้ายสุด เราได้ยินเสียงดนตรีแทบทุกวันแต่ไม่รู้ว่าต้นเสียงนั้นมันอยู่ไกลออกไปแค่ไหน และมีพรหมแดงปริมาณมากน้อยแค่ไหนที่จะมารับเราจากกรงขัง กรงที่แม้เราจะระบายสีให้สวยงามเพียงใดเราก็มั่นใจว่าเป็นกรง เราทำตามกติกาของการทำงานในกรงอย่างเคร่งครัด แต่เรารู้ว่ามีคนจำนวนหนึ่งที่ไม่ต้องทำงานหนักตามกติกาพวกเขาเกิดมาพร้อมเสียงดนตรีและพรหมแดง เราแค่โศกเศร้าเท่านั้น เรารู้ว่ามันไม่เป็นธรรมแต่ก็ทำอะไรไม่ได้เพราะเส้นทางการหลุดจากกรงเขียนไว้ชัดเจนอยู่แล้ว แต่เมื่อเวลาผ่านไปพวกเราส่วนมากตระหนักว่า เสียงดนตรีที่ตั้งแว่วมามันอยู่ห่างไกล และพรหมแดงก็ไม่เพียงพอสื่อถึงทุกคน สิ่งที่เราถูกทำให้เชื่อให้ยึดถือไม่ต่างอะไรกับการบอกให้เรา “เดินไปดวงดาว” เส้นทางที่ไม่มีใครสามารถทำได้ มีใครที่สามารถเดินเท้าเปล่าไปถึงดวงดาวได้?

คำถามคือเราอยู่ในกรงนี้มานานเท่าไร ใครได้ประโยชน์จากการที่เราสมัครใจอยู่ในกรงขัง แล้วจริงๆเราสามารถจินตนาการถึงชีวิตที่อยู่นอกกรงขังและกติกาของมันได้หรือไม่...อย่างไร

หนังสือเล่มนี้อาจไม่ได้ให้คำตอบต่อคำถามข้างต้นแต่หวังว่าจะเป็นจุดเริ่มของการตั้งคำถามต่อความอัปยศของชีวิตปัจเจกชน ผ่านกรณีศึกษาทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่ เพื่อฉายภาพให้เห็นถึงความฝัน ความอัปยศ ของวิถีชีวิตที่ประหลาดและไร้อำนาจของประชาชนผ่านมุมมองเศรษฐกิจการเมืองร่วมสมัย

บทที่ 1. ทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

“หากความรันทดของคนจนไม่ได้เกิดจากกฎธรรมชาติ หากแต่เกิดจากสถาบัน
ทางสังคมที่เราออกแบบเอง นั่นคงเป็นบาปมหันต์ของเรา”

Charles Darwin-The Voyage of the Beagles (1839)

ดาร์วิน เป็นที่รู้จักในนามของบิดาของทฤษฎีวิวัฒนาการ ความคิดของเขาถูกตีความโดยนักวิชาการ และนักการเมืองรุ่นหลังอย่างรวบรัด แนวคิด “กลไกการคัดเลือกตามธรรมชาติ” มักถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่กลไกตลาดและระบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ดาร์วินออกเดินทางทางกับเรือ บีเกิ้ลส์ เพื่อสำรวจดินแดน ภูมิศาสตร์ และชีววิทยา การพบกับสังคมทาสในพื้นที่อาณานิคมสร้างความลำบากใจแก่เขา ขณะที่มิตรสหายผิวขาวในพื้นที่อาณานิคมพยายามอธิบายให้เขาเข้าใจถึงความเหลื่อมล้ำโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่แบ่งออกเป็นเผ่าพันธุ์ คล้ายกับเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ ดาร์วินถามย้อนกับตัวเองในเรื่องนี้ หากผู้ที่ประสบชะตากรรมความยากไร้เหล่านี้ไม่ใช่ทาสต่างผิว เราคงยอมเห็นอกเห็นใจและพยายามช่วยเหลือ แต่การกำหนดของสังคมต่างหากที่ฝืนความเป็นธรรมชาติของเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่ได้วางกติกาให้มนุษย์เหยียบย่ำเพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์โดยชอบธรรมโดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือสิ่งที่ต้องยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขแต่อย่างใด ข้อสังเกตของดาร์วินเป็นการตั้งคำถามสำคัญต่อวิธีการอ้างแบบอันติวิทยา หรือการอ้างในลักษณะที่ “มันเป็น เพราะถูกกำหนดให้เป็นแต่แรกเริ่ม” เมื่อเรามองกลับมาที่สังคมไทย ข้อสังเกตของดาร์วินก็ยิ่งใช้ได้ไม่ต่างกันนัก เมื่อเรามักพบคำอธิบายมากมายที่พูดถึงความเหลื่อมล้ำ ความอัปยศของชีวิตที่ เกิดวิสัยการแก้ไขของสติปัญญาหรือความสามารถของมนุษย์ปัจจุบัน ความอยู่ดีธรรมฝังรากลึกอยู่ในโครงสร้าง ที่ไม่

สามารถรื้อถอน หากไม่ใหญ่โตทรงพลังเกินไป ก็ไร้ค่าที่จะไปรื้อถอนประหนึ่งความฝันที่ว่างเปล่า ผู้เขียนได้มุ่งพยายามชี้ให้เห็นว่า ความอัปจน เหลือมล้า ไร้อำนาจในสังคมไทยมีใช้สิ่งที่มีมาแต่เก่าก่อน หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสมมติขึ้นมาผ่านคำอธิบายต่างๆ และแนวคิดให้มันทรงพลังเกินกว่าความสามารถในการตั้งคำถามและรื้อถอนของผู้คน

เมื่อพิจารณาการศึกษาโครงสร้างของรัฐไทยที่มีการศึกษามาสามารถแบ่งคำอธิบายได้เป็นสองกลุ่มหลักคือ การศึกษาคำอธิบายสังคมไทยแบบเน้นรัฐและเงินทุน โดยคำอธิบายลักษณะแรกให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐบาลที่มีบทบาทสำคัญในการวางเงื่อนไขทางสังคมในลักษณะต่างๆ เช่นนโยบายสาธารณะ กฎหมาย หรือนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่างๆ กล่าวคือเป็นคำอธิบายที่สร้างขึ้นมาจากระบบปิดโดยเปรียบเทียบ ซึ่งแตกต่างจากอีกคำอธิบายหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับการทำงานของทุนซึ่งเชื่อมโยงกระบวนการตัดสินใจหรือกิจกรรมการผลิตของแต่ละพื้นที่เข้าไว้ด้วยกัน การพิจารณาทั้งสองแบบนี้ต่างประสบปัญหาการลดทอนคำอธิบายอีกด้านหนึ่งกล่าวคือ สภาพโครงสร้างสังคมไทยก็ได้ถูกกำหนดโดยอำนาจรัฐภายในที่แยกขาด หรือลงทุนภายนอกที่สังคมภายในเป็นผู้ตั้งรับอย่างใดอย่างหนึ่งหากแต่เป็นพลวัตที่เกิดผ่านการปฏิสัมพันธ์สองด้านอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและก่อรูปเงื่อนไขความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ขึ้นมา

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งใช้กรอบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยและทุนนิยมโลก ซึ่งส่งผลต่อการปรับโครงสร้างทางสังคมในรัฐไทย โดยศึกษาผ่านเมานูนโยบายเสรีนิยมใหม่ซึ่งมีผลต่อแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจไทยนับแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งข้อกำหนดนโยบายเสรีนิยมใหม่ซึ่งถูกวางโดยระบบทุนนิยมโลกนั้นมิได้มีผล

ต่อเพียงการค้าและการลงทุนเท่านั้นหากแต่มีผลต่อลักษณะความสัมพันธ์ของสังคมในรัฐไทยซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะชี้ให้เห็นการแปรสภาพชนชั้นทางสังคม เศรษฐกิจไทยที่มีการจัดวางชนชั้นดังนี้ 1.ชนชั้นสูง (Hyper Elite) 2.คนเมืองเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Bourgeoisie) และ 3.แรงงานเสี่ยง (Precariat) การจัดลักษณะชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคมนี้มีผลสำคัญต่อการฉายลักษณะกายวิภาคของระบบทุนนิยมไทยที่มีการปรับตัวทางชนชั้นแปรเปลี่ยนไปจากลักษณะชนชั้นแบบเดิมในช่วงอุตสาหกรรมสายพานในศตวรรษที่ 20

1.1 วัตถุประสงค์ของการนำเสนอ

1.เพื่ออธิบายโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงของรัฐไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ผ่านการทบทวนสถานะองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจการเมืองและเอกสารร่วมสมัย

2.เพื่ออธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในรัฐทุนนิยม และคุณลักษณะของกลุ่มชนชั้นในสังคมทุนนิยม

3.วิเคราะห์สำรวจกายวิภาคทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่: กรณีศึกษาการแปรสภาพโครงสร้างชนชั้นทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ในสังคม ความคาดหวังความเปราะบางของกลุ่มชนชั้นต่างๆ และทิศทางการพัฒนาของกลุ่มชนชั้นนั้นๆในอนาคต

1.2 ขอบเขตของการศึกษา

1. การวิจัยพิจารณาตามกรอบการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านเอกสาร ทุติยภูมินับแต่วิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 (2540) ทั้งจากส่วนกลางและภูมิภาคเป็น ต้นมาอันเป็นจุดเริ่มต้นของการที่รัฐไทยปรับใช้แนวทางเสรีนิยมใหม่อย่างเต็มที่ อันมีผลต่อนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการเติบโตทาง เศรษฐกิจและเพิ่มมูลค่าทุนมนุษย์

2. การวิเคราะห์ “รัฐไทย” ในที่นี้มีความหมายหมายกว้างทั้งในด้านกรอบ นิยามเชิงทฤษฎีและพื้นที่กายภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งอธิบายรัฐไทยในแง่องค์กร ทางการเมืองเหนือพื้นที่กายภาพที่ตายตัว โดยอาศัยตัวแทนจากพื้นที่จังหวัด ต่างๆเพื่อฉายภาพรวมในลักษณะอุปนัย

3. นอกจากกรอบวิเคราะห์ในระดับมหภาคผู้วิจัยใช้ กรอบชาติพันธุ์วิทยา เมืองเพื่ออธิบายลักษณะชนชั้นการรับรู้-ความคาดหวัง ที่ปรากฏมาในลักษณะเชิง พรรณนาผ่านการศึกษาเอกสารที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันทั้ง ระดับมหภาค และระดับภูมิภาค เช่นสถิติระดับท้องถิ่น ส่วนกลางและภูมิภาค โดยให้ความสำคัญจากปี 1997 (2540) เป็นต้นมาอันเป็นจุดเริ่มต้นของการที่รัฐ ไทยปรับใช้แนวทางเสรีนิยมใหม่อย่างเต็มตัว อันมีผลต่อนโยบายด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและเพิ่มมูลค่าทุนมนุษย์

2. การวิเคราะห์ “รัฐไทย” ในที่นี้มีความหมายหมายกว้างทั้งในด้านกรอบ นิยามเชิงทฤษฎีและพื้นที่กายภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งอธิบายรัฐไทยในแง่องค์กร ทางการเมืองเหนือพื้นที่กายภาพที่ตายตัว โดยอาศัยตัวแทนจากพื้นที่จังหวัด ต่างๆเพื่อฉายภาพรวมในลักษณะอุปนัย

3. นอกจากกรอบวิเคราะห์ในระดับมหภาคผู้วิจัยใช้ กรอบชาติพันธุ์วิทยาเมืองเพื่ออธิบายลักษณะชนชั้นการรับรู้-ความคาดหวังที่ปรากฏมาในลักษณะเชิงพรรณนาผ่านการศึกษาเอกสารในชีวิตประจำวัน เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น Social-Media หรือการสัมภาษณ์กลุ่มที่ได้ทำการเลือกเฉพาะ (Focus-Group)

1.3 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

1.การสะสมผ่านการแย่งชิง (Accumulation by Dispossession) กรอบแนวคิดได้รับการนำเสนอโดย David Harvey (2003) นักภูมิศาสตร์ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสะสมทุนมีการกระทำเป็นรอบๆ ผ่านการยึดครองพื้นที่หลังจากที่ทุนได้ทำการสะสมล้นเกินในพื้นที่หนึ่งก็จะแสวงหาพื้นที่ใหม่เพื่อทำการสะสมทุน ภายใต้กระบวนการสะสมทุนในพื้นที่ใหม่ก็จำเป็นต้องจัดวางโครงสร้างทางสังคมให้เอื้อต่อวิธีการสะสมทุนแบบใหม่ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้น ดังจะเห็นได้จากการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมเพื่อเน้นการส่งออกสู่พื้นที่ตามต่างจังหวัดอันนำไปสู่การเกิดเมือง สาธารณูปโภคที่เอื้อต่อการทำงานในระบบอุตสาหกรรมใหม่

2.รัฐทุนนิยมที่มีความอิสระโดยสัมพัทธ์ (Relative Autonomy of State-Capitalism) นำเสนอโดย Bob Jessop (2013) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารัฐทุนนิยมมิได้มีลักษณะตายตัวที่เอื้อต่อการสะสมทุนอันนำไปสู่กำไรสูงสุดเท่านั้น ระบบทุนนิยมยังสามารถปรับตัวได้ผ่านรัฐทุนนิยมที่มีความอิสระผ่านการต่อสู้ต่อรองทางการเมืองอันนำไปสู่การอยู่รอดของระบบทุนนิยมที่ไม่จำเป็นต้องเอื้อประโยชน์ เศรษฐกิจระยะสั้นแก่ชนชั้นนายทุนเสมอไป ในงานวิจัยนี้สามารถพิจารณาได้จาก

การเกิดกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ ซึ่งท้าทายอำนาจของกลุ่มผูกขาดแต่ในอีกด้านกลุ่มชนชั้นใหม่นี้ก็มีส่วนสำคัญในการค้ำจุนระบบทุนนิยมเช่นกัน

3. วิกฤติการสร้างความปลอดภัย นำเสนอโดย Habermas (2006) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าระบบต่างๆสามารถดำรงอยู่ได้ผ่านการสร้างความชอบธรรมในมิติต่างๆทั้งในทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การปรับตัวของระบบทุนนิยมอันก่อให้เกิดชนชั้นใหม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของวิกฤติความชอบธรรมในกระบวนการสะสมทุนแบบเดิม การสร้างโครงสร้างชนชั้นใหม่ก็จะตามมาด้วยชุดความชอบธรรมแบบใหม่เพื่อการคงอยู่ของระบบทุนนิยมเช่นกัน

1.4 การทบทวนงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมจะพิจารณางานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็นสามกลุ่มได้แก่ 1. กลุ่มงานศึกษารัฐไทยกับโลกาภิวัตน์ 2. กลุ่มงานที่ศึกษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย และ 3. กลุ่มงานที่พิจารณาถึงความคาดหวังและความเปราะบางของกลุ่มชนชั้นต่างๆในกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

กลุ่มงานที่ศึกษารัฐไทยกับโลกาภิวัตน์

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับปัจจัยภายนอกได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบโดย กุลลดา เกษบุญชู (Keshboonchoo 2004) ซึ่งศึกษากระบวนการจัดทำนโยบายเศรษฐกิจและการเมืองไทยในช่วงสงครามเย็นว่าได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยภายนอกอย่างสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เอื้อต่อระบบการสะสมทุนของโลกช่วงสงครามเย็น รวมถึงการกำหนดชนชั้นนำทางการเมืองที่มีความเกี่ยวพันและมีวิธีการรับรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาในฐานะตัวแทนของระบบทุนนิยมโลก งานศึกษาของ

กุลลดามีคุณูปการสำคัญในการฉายภาพให้เห็นถึงการแปรสภาพทางการเมืองของประเทศไทยที่มีได้ดำรงอยู่อย่างอิสระผ่านการกำหนดนโยบายของรัฐ อย่างไรก็ตามงานของกุลลดาที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นคำอธิบายในลักษณะการกำหนดทางเดียวโดยปัจจัยภายนอก (ทุนนิยมโลก) และลดน้ำหนักการอธิบายพลวัตภายในนักวิชาการในช่วงเวลาเดียวกันอย่าง ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2546) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของรัฐไทยที่สนองต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยมโลกโดยเน้นคำอธิบายในลักษณะพหุนิยมที่ให้ความสำคัญต่อพลังต่างๆที่เท่ากันโดยมิได้กำหนดชัดว่าพลังใดเป็นตัวชี้ขาดการปรับสภาพสังคมของรัฐไทยเพียงลำพัง นอกจากนี้งานของ Jim Glassman (2004) ก็มีส่วนสำคัญในการตักตวงผลการปรับตัวของรัฐไทยโดยชี้ให้เห็นถึงการกระจายตัวของอุตสาหกรรมไทยอันตอบสนองต่อแผนนโยบายของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ อันก่อให้เกิดสังคมอุตสาหกรรมใหม่ตามหัวเมืองขนาดใหญ่ พร้อมกับความเปราะบางในชีวิตของผู้ใช้แรงงาน และการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองในลักษณะประชาธิปไตยทางตรงก็มีการขยายตัวขึ้น

กลุ่มงานศึกษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย

การศึกษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยโดยมากได้รับความสนใจจากการศึกษาแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวญี่ปุ่น เช่น Suehiro (1996) ได้ศึกษากระบวนการสะสมทุนในรัฐไทยและชี้ให้เห็นการขยายตัวของชนชั้นนายทุนในส่วนกลางที่มีความสัมพันธ์กับระบบราชการและทุนกองทัพ ซึ่งกลุ่มชนชั้นนายทุนไทยสามารถเติบโตขึ้นด้วยการแสวงค่าเช่าทางเศรษฐกิจและการได้ประโยชน์จากโครงการของรัฐบาล Yoko Ueda (1992) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ชนชั้นผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดขนาดใหญ่อย่างนครราชสีมาซึ่งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัด

ของทุนท้องถิ่นที่ไม่สามารถมีบทบาทการขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากการปกครองส่วนภูมิภาคที่อิงกับการจัดสรรทรัพยากรส่วนกลาง นอกจากนี้งานของ Nishizaki (2011) ได้เพิ่มเติมคำอธิบายทางชนชั้นที่สำคัญด้วยการฉายภาพให้เห็นว่าการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นก่อให้เกิด ผู้ประกอบการทางการเมืองและผู้คนในชนบทที่มีปฏิสัมพันธ์กับรัฐและทุนในลักษณะที่เป็นผู้กระทำ (Active) มากขึ้น

กลุ่มคำอธิบายเชิงสังคมวิทยาการเมืองที่พิจารณาโครงสร้างชนชั้นไทย ผ่านความสัมพันธ์การบริโภคนิยม คำอธิบายยอดหญ้า ของประภาส ปิ่นตบแต่ง (2551) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะชานาชนบทที่มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการและมีอำนาจต่อรองมากขึ้น เช่นเดียวกับกับ Charles Keyes (2012) ซึ่งเสนอแนวคิด ชาวบ้านผู้เคยผจญโลกกว้าง (Cosmopolitan Villager) ชี้ให้เห็นถึงชาวชนบทที่ผ่านประสบการณ์การทำงานต่างประเทศและหารายได้นอกภาคเกษตรมาค้าจุนภาคการเกษตรในลักษณะผู้ประกอบการ นอกจากนี้งานวิชาการที่มีการอ้างถึงมากในช่วงระหว่างปี 1990-2000 อย่าง “สองนคราประชาธิปไตย” ของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงทัศนะของชนชั้นกลางในเมืองที่แยกตัวเองออกจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสร้างข้อเสนอการเมืองคุณธรรมแทนที่การต่อรองผลประโยชน์เชิงประจักษ์ของนักการเมืองกับชาวชนบท แม้จะมีข้อเสนอที่ได้แย้งกันแต่งานศึกษาที่ไต่ถวิลขึ้นมานั้นวางอยู่บนฐานเดียวกันที่ว่าลักษณะโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยมีพลวัตและปรับตัวตามเงื่อนไขต่างๆอยู่ตลอดเวลา (Laothamatas 1997)

นอกจากนี้งานทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย โดย อภิชาติ สถิตนิรมัย และคณะ (2556) ได้พิจารณาเงื่อนไขที่ใกล้เคียงกับผู้เขียนคือความไม่แน่นอนของ

โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันที่ส่งผลให้ คนที่มั่งคั่งที่สุดส่วนน้อยผูกขาด เศรษฐกิจและชนชั้นกลางเดิมกำลังถูกไล่หลังโดยชนชั้นกลางใหม่ที่ขยับขึ้นเป็นชนชั้นกลางใหม่ กรอบงานทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทยให้นำหนักไปที่การสร้างฉันทามติทางการเมืองเพื่อกำหนดทิศทางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน อย่างไรก็ตาม ในหนังสือเล่มนี้ได้ชี้ถึงเงื่อนไขความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่อาจไม่สามารถพิจารณาได้ว่ากลุ่มชนชั้นกลางเดิมได้ประโยชน์และสามารถยกสถานะตัวเองได้อย่างมีนัยยะสำคัญดังเช่นหนังสือ ‘ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย’ ได้เสนอไป

กลุ่มงานซึ่งทำการศึกษาความคาดหวังและความเปราะบางของชนชั้นต่างๆในสังคมไทย

การศึกษาความเปราะบางในสังคมไทยอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยมากจะเป็นการศึกษาในระดับมหภาคเช่นความขัดแย้ง ระหว่างรัฐ (ซึ่งตอบสนองต่อทุน) กับวิถีชุมชนดั้งเดิม หรือความขัดแย้งในมิติสิ่งแวดล้อมซึ่งให้ความสำคัญกับข้อบกพร่องของการพัฒนาส่วนกลางที่ละเลยมิติที่ไม่เกี่ยวข้องกับประโยชน์เศรษฐกิจ Glassman (2007) Harvey (2005) Jong et al. (2012) แต่งานศึกษาข้างต้นแม้จะให้ความสัมพันธ์กับมิติอื่นที่นอกเหนือปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่ก็ได้ฉายภาพให้เห็นถึง ลักษณะความคาดหวังที่ควบคู่กับความเปราะบาง อันหมายความว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับการพัฒนาเศรษฐกิจมิได้เกิดขึ้นในลักษณะการเข้าไปแย่งชิงแล้วสร้างความเปราะบางเท่านั้น พื้นที่เศรษฐกิจใหม่มักตามมาด้วยความคาดหวังแบบใหม่ซึ่งเป็นภาพสะท้อนโครงสร้างชนชั้นทางเศรษฐกิจชุดใหม่ โดยที่ความคาดหวังชุดใหม่นี้จะเป็นกลจักรสำคัญในการให้ความหมาย จัดการ ควบคุม ความเปราะบางแบบใหม่ไปพร้อมกัน

1.5 แนวทางการวิเคราะห์

การเรียบเรียงข้อมูลจากงานวิจัยใช้การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมถึงข้อมูลปฐมภูมิจากแหล่งต่างๆเพื่อเรียบเรียง การนำเสนอในหนังสือเล่มนี้เป็นการดึงข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งจากงานวิจัย นำมาเรียบเรียงเพื่อให้มีความกระชับและสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นโดยได้ทำการแบ่งการศึกษาตามลักษณะชนชั้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในไทยและเทียบเคียงกับการแปรสภาพทางเศรษฐกิจการเมืองโลก เพื่อพิจารณาว่าได้ส่งผลต่อการจัดวางโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยอย่างไร

บทที่ 2 โครงสร้างชนชั้นของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่

“รัฐบาลและการตัดสินใจทางการเมืองกลับกลายเป็นการตัดสินใจของชนชั้นสูงหยิบมือเดียวเหมือนก่อนที่โลกมนุษย์จะรู้จักประชาธิปไตย”

Colin Crouch; Post-Democracy (2004)

บทนำ

การปรับตัวของระบบทุนนิยมโลกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ได้ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมในทศวรรษ 1990 ในสามลักษณะใหญ่คือ 1.เกิดการย้ายฐานการผลิตสู่พื้นที่ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบกับรัฐอุตสาหกรรมก้าวหน้าหลังสงครามโลกครั้งที่สอง 2.มีกระบวนการสร้างแรงงานรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะทนต่อสภาพการแบกรับความเสี่ยงในระบบทุนนิยมที่สูงขึ้น และ 3.จากข้อสอง รัฐในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จึงมีขนาดเล็กลง หากแต่มีการควบคุมที่เข้มข้นมากขึ้น (Harvey 2005) ความเสี่ยงในระบบทุนนิยมจึงมิใช่เพียงความเสี่ยงเชิงปริมาณจากการคิดคำนวณด้วยฐานต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ หากแต่ถูกควบคุมผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ที่มีอำนาจต่อรองต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะต้องแบกรับความเสี่ยงอย่างที่ไม่สามารถต่อรองได้ จากเงื่อนไขข้างต้นได้ก่อให้เกิดการจัดโครงสร้างชนชั้นในสังคมทุนนิยมเสรีนิยมใหม่เพื่อให้เอื้อต่อกระบวนการสะสมทุนที่มีการแสวงหากำไรอย่างเข้มข้น (Regilme 2014)

เมื่อพิจารณาในกรณีศึกษาของประเทศไทยภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ผ่านเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปรับตัวของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาจึงมิใช่การเกิดขึ้นผ่านปัจจัยด้านต้นทุนการผลิตเพียงลำพัง หากแต่เป็นภาพสะท้อนพลวัตของโครงสร้างชนชั้นที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อันหมายความว่าลักษณะของระบบทุนนิยมไทยในช่วงสิ้นสุดสงครามเย็นจึง “มิใช่” ภาพฉายซ้ำของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมช่วงเริ่มแรกแต่เป็นคุณลักษณะทุนนิยมแบบใหม่ที่ แต่ละชนชั้นถูกแยกขาดออกจากพื้นที่กิจกรรม แต่ถูกเชื่อมร้อยด้วยห่วงโซ่อุปทานความเสี่ยง อันเป็นลักษณะที่วางอยู่บนสภาพการขูดรีดอย่างสาหัส (Over Exploitation) ลักษณะโครงสร้างที่เปราะบางนี้ดำรงอยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้มข้นควบคู่กับการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งเช่นกัน (Springer 2009)

ในบทนี้จะแบ่งการพิจารณาออกเป็นสองส่วนควบคู่กันคือ 1.ลักษณะทั่วไปของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ 2.ลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่

1. ลักษณะทั่วไปของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่

ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่เป็นภาพสะท้อนการปรับตัวของระบบทุนนิยมโลกที่เกิดจากวิกฤติแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไร แม้จะมีข้อถกเถียงของระดับในการพิจารณาลักษณะการปรับเปลี่ยนของระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 ว่าได้สร้างลักษณะใหม่ให้เกิดขึ้นต่อความสัมพันธ์การผลิตหรือเป็นเพียงแค่ “เหล่าเก่าในชุดใหม่” ที่ยังคงลักษณะพื้นฐานแบบเดิม ในรายงานวิจัย

ฉบับนี้จะใช้กรอบแบบเศรษฐกิจการเมืองซึ่งมองว่าวิกฤติสำคัญในระบบทุนนิยมเกิดจาก ความไม่สามารถในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า (Labour Power) อันนำไปสู่ความพยายามในการกำหนดความสัมพันธ์การผลิตแบบใหม่ ซึ่งเผชิญเงื่อนไขการต่อรองของผู้ใช้แรงงานที่เปลี่ยนไป ที่มีอำนาจต่อรอง และสิทธิพลเมืองแห่งรัฐสูงขึ้นจากขบวนการต่อสู้ที่ยาวนานนับจากสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อประโยชน์ในการสร้างแรงงานชุดใหม่เข้าสู่ระบบทุนนิยมความสัมพันธ์การผลิตจำเป็นต้องสร้างระบบถ่ายโอนความเสี่ยงขึ้นมา ดังนั้นลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จึงไม่ใช่กระบวนการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบการเมืองที่ผลักดันความเสี่ยงสู่ผู้ใช้แรงงานชุดใหม่ การพิจารณาลักษณะของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จะพิจารณาผ่านสามลักษณะหลักคือ เงื่อนไขด้านเวลา เงื่อนไขพื้นที่ และเงื่อนไขเศรษฐกิจการเมือง (Glassman 2007)

1. เงื่อนไขด้านเวลา แม้จะไม่มีหมุดหมายด้านตัวเลขเวลาที่แน่นอนของการปรับตัวของระบบทุนนิยมโลกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองอันประกอบด้วย การขยายตัวของระบบรัฐสวัสดิการในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าในยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นซึ่งนำไปสู่ความอึดตัวของการสะสมทุนในปลายทศวรรษ 1970 , ภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองพร้อมกับอัตราเงินเฟ้อ (Stagflation) ในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับวิกฤติการณ์คลัง(จากการใช้จ่ายมหาศาลในสงครามเวียดนาม)อันนำไปสู่การล่มสลายของระบบตะกร้าเงิน (Bretton Woods System) ในช่วงทศวรรษ 1970 เช่นกัน นอกจากนี้การสิ้นสุดของสงครามเย็นอย่างเป็นทางการเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1990 ก็เป็นการปิดฉากแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบปิดโดยเปรียบเทียบ (Relatively Closed Economy) ภายใต้การ

ควบคุมนโยบายของรัฐ นำสู่การเชื่อมร้อยการผลิตเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานโลกอย่างเต็มตัว เงื่อนไขด้านเวลาข้างต้นจึงก่อให้เกิดความลงตัวของการปรับตัวสู่ระบบการผลิตแบบใหม่ ทั้งการอิมิตัวจากการพัฒนาของระบบเก่า วิฤติในระบบเก่า และเงื่อนไขส่งเสริมเพื่อให้เกิดระบบใหม่จากการล่มสลายของระบบเดิม เมื่ออย่างเข้าสู่ปลายศตวรรษที่ 20 (Dicken 2011)

2.เงื่อนไขด้านพื้นที่ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 พุนอุตสาหกรรมได้สถาปนาขึ้นในพื้นที่ยุโรปตะวันตกด้วยปัจจัยการผลิตสำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการจัดการของเมืองในการผลิตผู้ใช้แรงงานเข้าสู่ระบบ ระบบสายพานการผลิตได้แผ่ขยายสู่พื้นที่ต่างๆที่มีศักยภาพในการขยายตัวสู่ระบบอุตสาหกรรมสายพาน อันมาพร้อมวิธีคิดการพัฒนากระบวนอุตสาหกรรมในลักษณะรัฐนิยมในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ยี่สิบ กล่าวคือเป็นระบบการผลิตที่ผูกติดกับพื้นที่กายภาพเดียวเป็นหลักและมีรัฐในฐานะผู้ผูกขาดอำนาจการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจนั้นๆอย่างเป็นระบบ ความตึงเครียดและไม่เสมอภาคของการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 นำสู่ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในสงครามโลกทั้งสองครั้งซึ่งนำสู่การจัดโครงสร้างพื้นที่เศรษฐกิจการเมืองในช่วงสงครามเย็น ซึ่งจะพบว่าพื้นที่การผลิตในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ลักษณะภูมิรัฐศาสตร์จะมีการเปลี่ยนแปลงจากรัฐในพื้นที่ปิดที่ควบคุมการผลิตและการบริโภคในพื้นที่กายภาพใดกายภาพหนึ่ง สู่ระบบการผลิตที่มีการแบ่งงานกันทำระดับโลกส่งผลให้เกิดพื้นที่ที่มีความสามารถเฉพาะในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง และลดทอนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะรัฐและพลเมืองลงให้เป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับสมาชิกพื้นที่กายภาพที่มีความครบครันต่อการทำอุตสาหกรรมจึงไม่มีความจำเป็น พื้นที่

ถูกสร้างให้มีความเฉพาะมากขึ้น ดังที่ได้ปรากฏการย้ายฐานการผลิตสู่พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุโรปตะวันออกในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 พื้นที่เหล่านี้จึงมีสภาพฉายซ้ำของทุนนิยมอุตสาหกรรมในลักษณะของศตวรรษก่อนหน้า มิใช่เพียงแค่ดึงดูดด้วยค่าแรงที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ หากแต่เป็นพื้นที่ซึ่งเอื้อต่อการกำหนดการสะสมทุนรูปแบบใหม่ที่อาศัยความยืดหยุ่นสูงและมีลักษณะการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ “พิเศษ” อันอิสระจากการควบคุมของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเดิม

3. เงื่อนไขเศรษฐกิจการเมือง เงื่อนไขสำคัญอันนำสู่การปรับตัวสู่กระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่วางอยู่บนฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากความอึดตัวของกระบวนการสะสมทุนอุตสาหกรรมสายพาน จากการขยายตัวของการเรียกร้องสวัสดิการที่ทำทนายผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของชนชั้นนำโดยตรง นอกจากนี้ยังมีขบวนการทางสังคมที่มีข้อเรียกร้องทำทนายกับจารีตทุนนิยมอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นขบวนการที่เรียกร้องด้านอัตลักษณ์ สิทธิพลเมือง ขบวนการต่อต้านสงคราม ถึงแม้จะไม่ได้ทำทนายต่อผลประโยชน์โดยตรงของชนชั้นนำโดยตรง แต่ขบวนการทางสังคมก็เป็นภาพสะท้อนการเสื่อมถอยของจารีตทุนนิยมอุตสาหกรรม เช่น ครอบครัว อาชีพ เพศสภาวะ รวมถึงระเบียบโลกที่มีมานับศตวรรษ แม้ด้านหนึ่งจารีตของทุนนิยมอุตสาหกรรมจะเอื้อต่อการควบคุมทางสังคมแต่อีกด้านหนึ่งมันก็สร้างความขัดแย้งและสร้างโอกาสการเรียกร้องของพลเมืองในพื้นที่ ระบบการสะสมทุนแบบใหม่มีความจำเป็นในการวางเงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ปัจเจกชนรับรู้ว่าคุณไม่ได้เผชิญหน้ากับระบบหรือรัฐชาติปิตัย แต่พวกเขาอยู่ภายใต้ระบบใหญ่ซึ่งห่างไกลจากพวกเขาในแง่การรับรู้ ในอีกด้านหนึ่งเมื่อ

รัฐชาติปดัยถูกทำให้หายไป ปัญหาทุกอย่างถูกทำให้รับรู้ว่าเป็นการจัดการโดยปัจเจกชนเอง เสรีภาพทางสังคมมากขึ้น และตัวเลือกทางการเมืองเชิงอัตลักษณ์ถูกทำให้มีความหลากหลายมากขึ้นแต่ในอีกด้านมันกลับไม่มีความหมาย เพราะปัจเจกชนไม่สามารถใช้สิทธิข้างต้นในการต่อรองเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่พวกเขาถูกทำให้จำเป็นต้องแบกรับอย่างไม่มีทางเลือกภาพที่ 1. ได้แสดงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นมหาศาลในประเทศเสรีนิยมใหม่อันนำสู่ความขัดแย้งและต้นทุนที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลในการแสวงหาความสัมพันธ์การผลิตรูปแบบใหม่ในพื้นที่ใหม่เพื่อเอื้อต่อการสะสมทุน

ที่มา: www.chartbookofeconomicquality.com (สรุปโดยผู้เขียน)

ภาพที่ 1 แสดง อัตราส่วนร้อยละทรัพย์สินรวมที่คนมั่งคั่งที่สุด 0.1% ครอบครองตั้งแต่ปี 1980 ในประเทศสหรัฐอเมริกา

2. ลักษณะเฉพาะของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่แต่ละพื้นที่

แม้ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จะมีลักษณะการผลักดันให้ระบบการผลิตโลกมีลักษณะเชื่อมเข้าหาให้เป็นรูปแบบเดียวกัน (Convergent) แต่การควบคุมเพื่อให้ได้เป้าหมายเดียวกันนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะที่แตกต่างกันตามรูปแบบโครงสร้างของสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะทั่วไปที่ปรากฏในรูปแบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่คือการปกครองที่มีลักษณะอำนาจนิยมซึ่งมีความพยายามแยกปริณทล เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมออกจากกัน สิทธิเสรีภาพในสองปริณทลหลังในทางปฏิบัติแทบไม่มีความหมาย ระบบวางเงื่อนไขให้ปัจเจกชนเชื่อว่าการสะสมทุนเชิงปริมาณด้วยตนเองเป็นการรับรองความมั่นคงส่วนบุคคล ซึ่งแน่นอนว่าในทางปฏิบัติมันไม่สมเหตุสมผล เช่นระบบเศรษฐกิจเผชิญกับวิกฤติเป็นระยะที่ทำให้เส้นทางการสะสมเชิงปริมาณไม่ได้เป็นไปตามที่วางไว้ และปัจเจกชนมักค้นพบความจริงถึงช่องว่างทางสังคมที่ไม่สามารถเอื้อมถึงการทำให้ระบบที่ไม่สมเหตุสมผลนี้คงอยู่ได้จำเป็นต้องใช้กลไกความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างเข้มข้น แน่นอนว่ามันได้รับการต่อต้านจากภาคประชาสังคมในพื้นที่อุตสาหกรรมก้าวหน้า แต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแต่ละพื้นที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาอย่างแยกย่อยและทำให้การต่อต้านแทบไม่มีความหมาย กลไกดังกล่าวถูกสร้างขึ้นบนเงื่อนไขวัฒนธรรมทางการเมือง และการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ (Harvey 1990; Ong 1999)

การที่กลไกการควบคุมในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดแต่ก็ได้หมายความว่ากลไกการควบคุมมีลักษณะสัมพัทธ์นิยมตามแต่ละพื้นที่โดยไม่มีความสัมพันธ์กัน เพราะหากพิจารณาในภาพรวมแล้วจะพบว่ากลไกการควบคุมของแต่ละพื้นที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อ

กระบวนการผลิตสินค้าบนห่วงโซ่อุปทานโลก แม้จะมีลักษณะเฉพาะแต่ก็มีได้หมายความว่ากลไกการควบคุมของแต่ละพื้นที่อยู่เหนือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจนั้นๆ หากพิจารณาการจัดพื้นที่ทางการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่แม้จะไม่ได้ผูกติดกับภูมิรัฐศาสตร์ยุคสงครามเย็นแต่ยังคงอาศัยอำนาจรัฐทุนนิยมยังมีความจำเป็นเพื่อการจัดการ ซึ่งสามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็นสามกลุ่มดังนี้ (Urciuoli 2014)

-การควบคุมในสังคมการผลิตมูลค่าสูงและใช้การผลิตแบบทุนเข้มข้น ดังที่ปรากฏในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือบางปริมนทลของพื้นที่เศรษฐกิจมั่งคั่งเกิดใหม่ การควบคุมมิได้เกิดขึ้นโดยตรงผ่านกลไกการปราบปรามด้วยความรุนแรงทางกายภาพ หรือการวางจารีต-กฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม กลไกการควบคุมถูกวางอยู่บนฐานค่านิยมแบบ “พหุนิยม” และเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ การควบคุมถูกสร้างผ่านรสนิยม และวิถีชีวิตที่ดูเสมือนถูกเลือก บังเจกชนใช้ชีวิตที่แยกขาดออกจากกัน การต่อสู้ทางการเมืองกลายเป็นเรื่องพหุสมัยและความขัดแย้งทางการเมืองถูกคลี่คลายด้วยการแสดงออกจกสื่อออนไลน์ และการรวมตัวแบบหลวมๆ ซึ่งไม่มีพลังในการต่อรองอย่างเป็นทางการ การควบคุมเกิดขึ้นผ่านตรรกะการซื้อคืนชีวิตที่สูญเสียไป อันหมายความว่าความสัมพันธ์และนามธรรมทุกอย่างจึงถูกทำให้เป็นสินค้า และสามารถ “ซื้อคืน” ได้ เช่นการทำงานหนักทั้งปีสามารถชดเชยได้ด้วยการทำงานที่ว่าง การให้รางวัลการทุกซ์ทานกับวิถีชีวิตที่สุขภาพจิตเสียด้วยการซื้อโปรแกรมออกกำลังกาย หรือแม้แต่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจเช่นสถานการณ์ทำงาน ค่าตอบแทนที่ไม่แน่นอนก็สามารถซื้อคืนได้ด้วยการซื้อประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพ หรือแม้แต่จิตวิญญาณของการต่อต้านระบบอันกดขี่และแปลกแยกนี้ก็สามารถซื้อได้หากบังเจกชนทำงานหนักเพียงพอ พวกเขาสามารถหลีกเลี่ยง

ระบบไปได้ไกลและนานตราบไต่ที่เงินเก็บจากการทำงานของพวกเขายังคงเหลืออยู่ ดังนั้นในปริมาณผลการผลิตที่เงินทุนเข้มข้น และแรงงานมีส่วนในการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง กลไกการควบคุมจะถูกสร้างผ่านกลไกอุตสาหกรรมที่เชื่อในระบบมูลค่าแลกเปลี่ยนอย่างเข้มข้น เมื่อทำการพิจารณากลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่ก็จะพบว่าอัตราความยากจนสัมบูรณ์จะลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ความเหลื่อมล้ำก็สูงขึ้นเช่นกันเมื่อพิจารณาอัตราส่วนการถือครองทรัพย์สินของผู้ที่มั่งคั่งที่สุด 0.1% ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (Dicken 2011)

-การควบคุมในสังคมเมืองศูนย์กลางการจัดการผลิตเพื่อการส่งออก ขณะที่พื้นที่อุตสาหกรรมก้าวหน้าในช่วงสงครามเย็นพัฒนาสู่การผลิตหลังอุตสาหกรรม พื้นที่เมืองในพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ทำหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการผลิตโดยตรงแต่โครงสร้างการผลิตแบบใหม่ที่สร้างพื้นที่เฉพาะขึ้นมาทำให้กลไกการควบคุมที่เกิดในพื้นที่แตกต่างจาก แรงงานระดับสูง หรือผู้จัดการในสังคมอุตสาหกรรมสายพาน ที่อยู่บนพื้นที่การผลิตและผลิตซ้ำเดียวกันกับผู้ใช้แรงงานทั่วไป สังคมเสรีนิยมใหม่ได้สร้างพื้นที่ซึ่งแยกขาดขาดขึ้นมาในเมืองใหญ่ของประเทศเศรษฐกิจเติบโตใหม่ เช่น มุมไบ เชียงไฮ้ กรุงเทพฯ เมืองที่เติบโตและขยายอย่างรวดเร็วสร้างสังคมชนชั้นกลางใหม่ขึ้นมาที่มีหน้าที่คล้ายกับผู้จัดการหรือผู้บริหารโรงงานในยุคอุตสาหกรรมสายพาน หากแต่ระบบการผลิตได้สร้างชุมชนชนของชนกลุ่มนี้ขึ้นมาที่แยกขาดจากพื้นที่การผลิตจริง รวมถึงพื้นที่ผลิตซ้ำที่ถูกสร้างขึ้นมาในลักษณะเสมือนจริง ตัวอย่างกลุ่มอาชีพที่ปรากฏในพื้นที่เหล่านี้ เช่น พนักงานส่วนสำนักงานของสำนักงานใหญ่ในพื้นที่เมืองต่างๆ ซึ่งมีความหลากหลายตั้งแต่ วิศวกรอุตสาหกรรม พนักงานบัญชี สถาปนิก เจ้าหน้าที่การตลาด นักออกแบบโฆษณา คนเหล่านี้อาจไม่เคยเห็นกระบวนการผลิตสินค้า

ของบริษัทของพวกเขาจริงๆ ไม่เคยสัมผัสและไม่สามารถจินตนาการถึง เช่น เจ้าหน้าที่บัญชีทำเงินเดือนค่าจ้างในสำนักงานใหญ่อาจไม่เคยได้พบกับแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมที่มีชีวิตขึ้นกับตัวเลขที่เขาหรือเธอเป็นผู้ออกแบบและดำเนินการ นักพัฒนาระบบการผลิตอาจได้สัมผัสกับเงื่อนไขการผลิตต่างๆ เพื่อให้ได้กำไรสูงสุดแต่ไม่เคยใช้ชีวิตร่วมกับผู้ทำการผลิตในฐานะมนุษย์

สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้คนในพื้นที่นี้ถูกแยกแยะอย่างมหาศาล นอกจากนี้ การเกี่ยวกันกับการผลิตแบบใช้แรงงานเข้มข้นในพื้นที่อื่น ทำให้ความมั่นคงของพวกเขาจึงวางอยู่บนความสามารถในการแสวงหากำไรจากพื้นที่อื่น สถานะของผู้คนในพื้นที่นี้จึงมีลักษณะการแข่งขันมากกว่าร่วมมือ ประกอบกับค่าตอบแทนที่มีความผันผวนสูงตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทำให้ปัจเจกชนในพื้นที่นี้มีความเปราะบางสูงกว่าพื้นที่แรก พวกเขาประสบความลำบากในการจะซื้อคืนชีวิตที่เสียไป ดังนั้นกระบวนการถ่ายโอนการผลิตเข้าชีวิตและร่างกายของพวกเขาจึงอาศัยเงื่อนไขของเวลามาเกี่ยวข้อง เช่นการสะสมเงินอย่างเป็นระบบ การออม และการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นคงที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ดังนั้นกลไกสำคัญที่จะมีส่วนต่อการควบคุมพื้นที่นี้คือ กลไกจารีตแบบอำนาจนิยม เพื่อให้แต่ละปัจเจกชนอยู่ภายใต้เส้นทางจำกัดที่ไม่อาจฝ่าฝืนได้ คุณค่าการทำงานหนัก ประหยัดอดออม แม้บทบาทของรัฐทุนนิยมที่เคยรับผิดชอบทางเศรษฐกิจการเมืองเหนือชีวิตพลเมืองจะลดบทบาทลงแต่ก็มีบทบาทสำคัญในการวางกรอบจารีตแบบเสรีนิยมใหม่ เพื่อจำกัดทางเลือกของปัจเจกชนที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเองเพราะมันอาจเป็นการพิสูจน์ความล้มเหลวของระบบและนำไปสู่การต่อต้านได้ นอกจากนี้การปลูกฝังจารีตอำนาจนิยมยังเป็นการช่วยรักษาโครงสร้างที่เปราะบางนี้ ค่านิยมบางอย่างถูกสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบเช่น ระบบการคลังศาสนารูปแบบใหม่ หรือ

การสงวนวิถีชีวิตของชนชั้นกลางให้อยู่ในกลุ่มเฉพาะและรู้สึกตื่นตัวต่อการถูกทำลายเมื่อมีชนชั้นล่างเริ่มก้าวขึ้นมาคุกคาม

- พื้นที่ซึ่งทำการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกสู่ห่วงโซ่อุปทานโลก พื้นที่นั้นโดยมากมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกับพื้นที่ลำดับที่ 2 เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการ แต่ด้วยเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน พื้นที่ลำดับที่สามอาจเป็นพื้นที่ซึ่งห่างไกลจากพื้นที่ที่หนึ่ง หรือสองก็ได้ พื้นที่ที่สามมีโครงสร้างการจัดการที่เป็นระบบใช้แรงงานอย่างเข้มข้น เพื่อให้ได้สินค้าที่มีราคาต่ำเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานเป็นพื้นที่ซึ่งยึดหยุ่นต่อกฎหมายหรือหลักการมนุษยธรรมในภาวะปกติ เช่น กฎหมายการคุ้มครองแรงงาน หรือแรงงานสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่การประกอบการ พื้นที่ที่ถูกทำให้ปลอดภัยเมือง และมีลักษณะความเป็นชั่วคราวสูง ผู้คนถูกยึดโยงด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะสั้น มีลักษณะผู้ประกอบการแรงงานตนเอง การควบคุมในพื้นที่นี้มีลักษณะคล้ายการควบคุมในสังคมอุตสาหกรรมสายพาน แต่ได้กำจัดข้อจำกัดของสังคมอุตสาหกรรมเช่น โอกาสในการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน ข้อจำกัดของสิทธิชุมชน ข้อเรียกร้องด้านสวัสดิการ กลวิธีควบคุมจึงถูกสร้างขึ้นหลายเงื่อนไขผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ปัจเจกชนในพื้นที่นี้อยู่ในสถานะที่ไม่สามารถต่อรองได้ และยอมรับต่อเงื่อนไขโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อว่าตนจะอยู่บนเงื่อนไขข้างต้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น ตัวอย่างพื้นที่ที่มีการควบคุมตามลักษณะที่ 3 คือ พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในกลุ่มประเทศใหม่ที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เช่นพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังในกรณีเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย หรือการสร้างเขื่อนเพื่อเป็นแหล่งพลังงานกับการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่ประเทศลาว เป็นภาพสะท้อนการแปร

สภาพพื้นที่ของคาบสมุทรอินโดจีนให้รองรับต่อการสะสมทุนในรูปแบบเสรีนิยมใหม่ นอกจากนี้ในอินเดีย ลาตินอเมริกา หรือยุโรปตะวันออก ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่ในลักษณะนี้จะเป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อผูกติดกับพื้นที่ทางการเมืองและสังคมแบบใหม่ไปพร้อมกัน (Hart-Landsberg and Burkett 1998)

สรุป

ลักษณะโครงสร้างของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ได้มีการปรับตัวแตกต่างจากระบบทุนนิยมสายพานที่ปรากฏในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การปรับตัวเข้าสู่ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่สามารถพิจารณาผ่านเงื่อนไข ด้านเวลา อันหมายถึงพัฒนาการของระบบทุนนิยมบนเงื่อนไขวิกฤติตามแต่ละช่วงเวลา เงื่อนไขกระบวนการการสร้างพื้นที่ขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองต่อการผลิตที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้น อันนำสู่เงื่อนไขที่สามคือการกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองใหม่ผ่านกระบวนการให้เหตุผลและความสัมพันธ์การผลิตแบบใหม่ ทั้งนี้ระบบการผลิตแบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่แม้จะประสบความสำเร็จในแง่การกู้คืนกำไรให้แก่ระบบทุนนิยมผ่านกระบวนการกำหนดความสัมพันธ์การผลิตรูปแบบใหม่แต่ก็เป็นระบบที่มีความอ่อนไหวและไม่มั่นคงจากการแปลกแยกผู้คนปริมาณมหาศาล การควบคุมในลักษณะอำนาจนิยมจึงมีความจำเป็นซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ซึ่งขึ้นกับเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ

บทที่ 3 พัฒนาการโครงสร้างชนชั้นไทยในระบบทุนนิยมโลก

“พวกเขาไม่เพียงวิตกที่ภาวะเศรษฐกิจบวมอ้วนยาวนานอวสานลงเท่านั้น หากยังหวาดกลัวไม่รู้วายเป็นภาวะเศรษฐกิจบวมอ้วนอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่โค้งพุ่งขึ้นแล้วในที่สุดก็โค้งดิ่งลงเดี่ยวเดียวไม่มีเที่ยวหน้าอีก”

Benedict Anderson-Withdrawal Symptom (1978)

แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ

บทนำ

ในบทนี้จะทำการพิจารณาถึงลักษณะโครงสร้างชนชั้นในประเทศไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยมโลก โดยพิจารณานับแต่การก่อตัวของรัฐชาติสมัยใหม่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 อันนำไปสู่การวางรูปแบบชนชั้นที่เอื้อต่อการสะสมทุนของชนชั้นนำกรุงเทพฯ ก่อนที่การเมืองช่วงสงครามเย็นจะวางรากฐานการกำหนดภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมืองเสียใหม่ ก่อให้เกิดตัวแสดงที่มีความหลากหลายและท้าทายโครงสร้างแข็งที่อื้อฉาวรากฐานมานับครึ่งศตวรรษ โครงสร้างที่ชนชั้นถูกท้าทายมาโดยตลอดแต่นักประวัติศาสตร์การเมืองมักให้ความสำคัญต่อกระบวนการต่อรองอำนาจของชนชั้นนำมากกว่าการฉายภาพให้เห็นถึงพลวัตของโครงสร้างชนชั้นทั้งระบบ ทศวรรษ 1970 นับเป็นจุดวิกฤติสำคัญของโครงสร้างทุนนิยมไทยซึ่งถูกท้าทายด้วยความขัดแย้งภายในโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองทั้ง

ระบบ การใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 เป็นภาพสะท้อนของระบบในการพยายามรักษาโครงสร้างชนชั้นแบบเดิมไว้ด้วยกลไกอำนาจนิยมแบบดั้งเดิม แต่ความพยายามข้างต้นก็ไม่สอดคล้องต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของตัวระบบทุนนิยมเองซึ่งนำไปสู่การปรับโครงสร้างครั้งใหญ่ในทศวรรษ 1980 ซึ่งมีได้เป็นเพียงการจัดวางผลประโยชน์ของชนชั้นนำเท่านั้นหากแต่เป็นการจัดโครงสร้างระบบทุนนิยมอย่างเป็นระบบเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยม การนำเสนอจะแบ่งออกเป็น สามส่วนคือ 1.โครงสร้างระบบทุนนิยมไทยภายหลังการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 20 2.วิกฤติและการปรับตัวของโครงสร้างทุนนิยมไทยสู่โครงสร้างทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ 3.โครงสร้างทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่

1.โครงสร้างทุนนิยมไทยหลังการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่

การปรับตัวเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกของประเทศไทยนำไปสู่การจัดระเบียบสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ซึ่งหากพิจารณาโดยผิวเผินดูเหมือนเป็นแค่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างผลประโยชน์ของชนชั้นนำอันนำไปสู่ความสำเร็จของรัชกาลที่ 5 ในฐานะกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิพระองค์แรกของรัฐชาติสมัยใหม่ ภายใต้กลไกของระบบทุนนิยมโลก แม้ในฐานะตัวแทน รัชกาลที่ 5 จะไม่ใช่ตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับ Pax Britanica ตอนปลายด้วยความหวังเกรงว่ารัชกาลที่ 5 อาจมีแนวทางการพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมโดยรัฐเช่นเดียวกับกษัตริย์มินตงของพม่า ตระกูลขุนนางเป็นตัวแทนที่จักรวรรดินิยมอังกฤษไว้ใจแม้จะไม่มี ความพยายามในการปรับโครงสร้างการผลิตแบบจริงจังแต่อย่างน้อยก็เป็นตัวแทนที่สามารถรับรองผลประโยชน์ของทุนต่างชาติในภูมิภาคได้ ความตึงเครียดระหว่างรัชกาลที่ 5 และตระกูลขุนนางมาถึงจุดวิกฤติในเหตุการณ์วิกฤติวังหน้า เพื่อหลีกเลี่ยงสงครามกลางเมือง ชาติ

ตะวันตกสนับสนุนรัชกาลที่ 5 อันนำไปสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองในทศวรรษถัดมา (Keshboonchoo 2004) การปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองนี้ส่งผลให้กษัตริย์กลายเป็นนายทุนใหญ่ที่เป็นตัวแทนการรับประกันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรับทุนนิยมมหาอำนาจในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านการเปิดเสรีแรงงานผ่านการยกเลิกระบบทาส ไพร่ (Wyatt 2003)

การปฏิรูปการปกครองรวมศูนย์และระบบภาษี ส่งผลให้ พระองค์กลายเป็นรัฐชาติปิตัยที่ขบธรรมเนียมที่ขึ้นตรงต่อระบบทุนนิยมโลก การปฏิรูปครั้งนี้ส่งผลให้เกิดการจัดวางชนชั้นแบบทุนนิยมสมัยใหม่ ขึ้นในรัฐไทย (สยาม) ได้แก่ 1.ชนชั้นสูงได้แก่พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ใกล้ชิด และตัวแทนของกลุ่มทุนตะวันตกในราชอาณาจักร กลุ่มชนชั้นสูงได้ผลประโยชน์จากโครงสร้างผูกขาดทางเศรษฐกิจการเมืองโดยตรง เป็นผู้ผลิตความเชื่ออย่างเป็นระบบ พร้อมกับการสร้างอันตวิทยา (Theology) ว่าด้วยระบบทุนนิยมสมัยใหม่ โครงสร้างความคิดหวังทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตที่พึงประสงค์ นิยามของความสำเริงและความล้มเหลว สถานะของกษัตริย์มีความมั่นคงและเป็นรูปธรรมในแง่อำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองมากกว่าภาพสมมติเทพที่คลุมเครือ อย่างไรก็ตามแม้กษัตริย์จะมีความมั่งคั่งจากการสะสมทุนแต่การปฏิสัมพันธ์กับชนชั้นอื่นเป็นไปอย่างจำกัด เนื่องด้วยระบบสัมปทานที่อาศัยความชำนาญทางการค้าของกลุ่มทุนจีนรวมถึงทักษะในการควบคุมแรงงาน อันเป็นข้อดีสำหรับกลุ่มชนชั้นสูงช่วงการสะสมทุนนิยมบุพกาลสยามที่ไม่ต้องปะทะกับ “เนื้อแท้” ของความขัดแย้งโดยตรง 2.กลุ่มชนชั้นนายหน้าท้องถิ่น (Local Comprador) ในช่วงการสะสมทุนช่วงแรก ลักษณะโครงสร้างทางชนชั้นยังห่างไกลที่จะระบุว่าได้มีชนชั้นกลางขึ้นในระบบ ซึ่งหากนิยามความหมายชนชั้นกลางอย่างกว้างว่าเป็นผู้ที่เติบโตได้พร้อมกับระบบ

โดยที่ไม่ได้เป็นผู้ควบคุมอำนาจเศรษฐกิจการเมืองโดยตรง ซึ่งหากพิจารณาตามนิยามจะพบว่าชนชั้นกลางตามนิยามปรากฏเฉพาะในกลุ่มข้าราชการอาชีพ หรือเจ้าหน้าที่บริษัทการค้าซึ่งมีจำนวนน้อยและมี ส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจอย่างไม่มีนัยยะสำคัญหากเทียบกับ กลุ่ม นายทุนนายหน้าท้องถิ่น (Domestic Comprador) อันได้แก่กลุ่มผู้ประกอบการชาวจีนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ได้ประโยชน์จากระบบสัมปทานทั้งโดยตรงและโดยอ้อม คนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งสะสมทุนจากการเป็นผู้ใช้แรงงาน (Wyatt 2003) หรือมีทุนทางสังคมและช่องทางการเข้าหาแหล่งทุนที่สามารถเกาะเกี่ยวผลประโยชน์กับเจ้านายทางกรุงเทพฯได้ เช่นเดียวกันกับกลุ่มเจ้านายในพื้นที่อดีตประเทศราชหรือผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นก็มีความพยายามในการปรับตัวในฐานะผู้รับรองผลประโยชน์ให้แก่ชนชั้นสูงในกรุงเทพฯ (รวมถึงตัวแทนจากระบบทุนนิยมโลก) กลุ่มนี้มีบทบาทสูงในการประดับประดาโครงสร้างชนชั้นในทุนนิยมสยามช่วงเริ่มแรก และเป็นกลุ่มที่สามารถสะสมทุนเพียงพอจนสามารถขยายอิทธิพลของตนส่งสู่รุ่นถัดไปได้ แม้ว่าชนชั้นสูงจะเผชิญกับวิกฤติและล่มสลายไปหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่ม ชนชั้นนายหน้าท้องถิ่นส่วนหนึ่งสามารถก้าวเข้าสู่การเป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ หรืออีกส่วนหนึ่งก็พัฒนาลูกหลานตนสู่การเป็นผู้ชำนาญในวิชาชีพ ซึ่งกลายเป็นชนชั้นกลางในช่วงสงครามเย็นต่อไป 3. กลุ่มชนชั้นกลาง กรรมมาชีพรายวันไร้กฎหมายหลักประกันและอำนาจการต่อรอง โดยมากแล้วมีแรงงานเงินอพยพเป็นกำลังหลักในการผลิตในระบบทุนนิยมช่วงเริ่มแรก ซึ่งมีลักษณะที่ยืดหยุ่น และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำแรงงานต่ำ เครือข่ายความปลอดภัยในชีวิตของพวกเขาถูกสร้างผ่านเครือข่ายสมาคมต่างๆซึ่งเป็นการเสริมอำนาจให้แก่กลุ่มนายหน้าท้องถิ่นไปพร้อมกัน ขณะที่ชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มไพร่ที่ถูกผลักเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเสรี และถูกกดดันจากภาครัฐให้ปรับตัวสู่เศรษฐกิจแบบ

ตลาด พร้อมกันนี้คนกลุ่มนี้ยังขาดทักษะและเครือข่ายในการเข้าสู่การเป็นแรงงานรับจ้าง เกษตรกรรายย่อยกลายเป็นชนชั้นล่างที่มีการขัดขืนและเป็นอิสระในช่วงทุนนิยมบุพกาลอันสะท้อนออกมาในลักษณะกบฏผีบุญ หรือการรวมตัวเป็นคุ้มหรือช่องโจรเพื่อขัดขืนอำนาจส่วนกลาง ความเดือดร้อนของชนชั้นล่างกลุ่มนี้เป็นหนึ่งในชนวนการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 7 แต่การปกครองของกลุ่มคณะราษฎรก็ได้ตอบสนองต่อความเดือดร้อนของพวกเขาใน กระทั่งเมื่อความขัดแย้งทางการเมืองช่วงสงครามเย็นขึ้นถูกขีดสุด กลุ่มชนชั้นล่างกลุ่มนี้กลายเป็นกำลังสนับสนุนสำคัญพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (McCargo 2005; McMichael 2008; Ouyyanont 2012)

2. วิฤติและการปรับตัวของทุนนิยมไทยเข้าสู่ทุนนิยมเสรีนิยมใหม่

หากระบบทุนนิยมไทยได้สถาปนาลงรากในช่วงต้นศตวรรษที่ยี่สิบและได้วางรากฐานโครงสร้างข้างต้น ระบบทุนนิยมไทยได้เผชิญกับวิฤติการทำลายล้ากับระบบทุนนิยมโลกมาเป็นระยะดังเช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 รวมถึงวิฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยกลุ่มคณะราษฎร อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีผลเพียงทางเทคนิคต่อระบบเศรษฐกิจการเมืองเท่านั้น หากแต่ไม่มีผลต่อโครงสร้างชนชั้นโดยตรง การเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้โครงสร้างการผูกขาดของชนชั้นสูงในทุนนิยมเริ่มแรกสิ้นสุดลงแต่ก็ถูกแทนที่ด้วยระบบรัฐนิยม-ทุนนิยมโดยรัฐอันเป็นแนวเศรษฐกิจศาสตร์หลักในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มชนชั้นนายหน้าในช่วงแรกผันตัวสู่การเป็นผู้ประกอบการเต็มตัวและขยายอำนาจทางเศรษฐกิจในช่วงสงครามเย็น

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นกลไกความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนจีนซึ่งมีจำนวนประมาณ 13.25% ของกำลังแรงงานในปี 1947 และเป็นเจ้าของธุรกิจถึง ร้อยละ 46% และเป็นกลุ่มแรงงานไร้ทักษะ เพียง ร้อยละ 13.25 เท่านั้นอันสะท้อนความสำเร็จของระบบทุนนิยมนายหน้า ที่ขยายตัวโดยเอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่มซึ่งมีผลต่อเนื่องจนช่วงกลางศตวรรษที่ 20

หัวข้อ	กำลังแรงงานสัญชาติไทย-ร้อยละเทียบกับประชากรสัญชาติตน	กำลังแรงงานสัญชาติจีน-ร้อยละเทียบกับประชากรสัญชาติตน
รวม	96.01	3.69
ชานา/เกษตรกร	84	17
เจ้าของธุรกิจ/ ผู้จัดการ/เจ้าหน้าที่ ยกเว้นเสมียน	8	46
กรรมกร	3.1	13.25

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของประชากรไทยและจีนจำแนกตามกลุ่มอาชีพในปี 2500 (1947) ที่มาสถิติรายปี 2500 (กำลังแรงงานอายุ 14 ปีขึ้นไป รวม 8,992,098 คน)

แม้การทุจริตของรัฐบาลทหารในช่วงสงครามเย็นจะเป็นที่กล่าวขานแต่มันก็ไม่เป็นระบบเท่ากับการปกครองของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการชาวจีนสามารถแทรกตัวในระบบเศรษฐกิจไทยได้ และเกาะเกี่ยวกับอำนาจของระบบราชการที่ถูกวางรากฐานระบบราชการสมัยใหม่ตามแนวทางเสรีนิยมรูปแบบสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลานี้กลุ่มชนชั้นนำจึงเปลี่ยนผ่านสู่

กลุ่มข้าราชการระดับสูง (ทหารและพลเรือน) รวมถึงกลุ่มทุนเงินโพ้นทะเลซึ่งสะสมทุนมาจากยุคการก่อตั้งตัวของทุนนิยมเริ่มแรกและผันตัวสู่การสะสมทุนในรูปแบบอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ขณะที่ชนชั้นกลางเริ่มขยายตัวขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการขยายตัวของรัฐข้าราชการ รวมถึงลูกหลานของแรงงานจีนอพยพที่ผสมรวมสู่รัฐไทยสมัยใหม่ ด้วยพื้นที่ผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่และข้าราชการระดับสูงชนชั้นกลางซึ่งมีลักษณะการเป็นผู้ชำนาญวิชาชีพเฉพาะ (Professionalist) ไม่สามารถแทรกตัวเข้าสู่พื้นที่ระดับสูงได้แต่พวกเขามีสถานภาพที่ดีกว่าโดยเปรียบเทียบกับชนชั้นกลางที่ล้มลุกคลุกคลานมาตลอดการก่อตั้งของระบบทุนนิยมในไทย อย่างไรก็ตามชนชั้นกลางยังมีข้อจำกัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่จะลุกขึ้นมายืนยันสิทธิประโยชน์ของตน นอกจากปริมาณที่จำกัดมีวิถีชีวิตที่กระจัดกระจายแล้วสถานะของพวกเขาก็ไม่ค่อยมั่นคงและอาศัยการขยายตัวของเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัยที่จะทำให้สถานะของพวกเขามั่นคงอยู่ได้ตามคาดหวัง ซึ่งแตกต่างจากชนชั้นกลางซึ่งมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญในยุคสมัยของสงครามเย็น มีการรวมตัวอย่างต่อเนื่อง มีพลังต่อรองที่เพิ่มมากขึ้นและมีชะตากรรมต่อความเลวร้ายของระบบร่วมกัน (Case 1994)

ภายใต้แนวนโยบายพัฒนาภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นำประเทศไทยสู่การพัฒนาการผลิตสู่อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ส่งผลให้แนวเศรษฐกิจรัฐนิยมที่ดำเนินมาในช่วงคาบเกี่ยวของสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มถูกปรับลดสัดส่วนลง รัฐทุนนิยมไทยลดบทบาทตนเองลงในฐานะผู้ลงทุนในสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเท่านั้น ขณะที่แรงงานอพยพชาวจีนเริ่มมีอำนาจการต่อรองที่มากขึ้นและไม่ยึดหยุ่นต่อสภาพการจ้างเหมือนในสมัยการสะสมทุนของรัฐทุนนิยมสยามช่วงเริ่มแรก แรงงานอพยพภายในประเทศกลายเป็นคำตอบ

ความยากลำบากก่อนศตวรรษภายใต้การปรับเปลี่ยนเกษตรกรรมแบบยังชีพสู่เกษตรกรรมเชิงพาณิชย์เพื่อเข้าสู่ระบบภาษีสมัยใหม่ของรัฐทุนนิยมไทยเป็นแหล่งผลักดันหนึ่งให้ชนชั้นล่างในพื้นที่ชนบทอพยพเข้าเมือง ร่วมกับกระแสการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ทำให้การเดินทางจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ห่างไกลสามารถเดินทางได้โดยใช้เวลาไม่ถึงหนึ่งวัน แรงงานอพยพตามฤดูกาลเต็มเต็มงานภาคบริการที่รองรับการเติบโตของเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครซึ่งขยายขนาดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมากกว่าเมืองใหญ่อันดับสองหลายเท่าตัว ควบคู่กับการเป็นคณงานในอุตสาหกรรมก่อสร้างและ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ส่วนกลาง การอพยพตามฤดูกาลของพวกเขาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีซึ่งส่วนมากมักจะจบลงที่การย้ายถิ่นฐานถาวรในกรุงเทพฯ หรือการกลับบ้านเกิดและส่งลูกหลานวนกลับมาเป็นแรงงานรุ่นใหม่ วัฏจักรนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ชีวิตแรงงานตามฤดูกาลวนเวียนกับความยากจนแต่พอยังมีโอกาสก้าวพ้นความยากจนได้ ขณะที่ชนชั้นกลางได้รับดอกผลเล็กน้อยของการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ร่มธงของสหรัฐอเมริกาและจอมพลสฤษดิ์ แต่นั่นก็เพียงพอที่จะทำให้พวกเขาเชื่อและศรัทธาว่าระบบสามารถนำพาชีวิตของพวกเขาได้ตลอดทศวรรษ 1960 ที่ระบบเศรษฐกิจดูสดใสและจอมพลสฤษดิ์ใช้อำนาจเผด็จการในการจัดการการเมืองที่ดูยุ่งเหยิงในช่วงสุญญากาศทางการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

แต่ช่วงเวลาวันขึ้นคืนสุขของระบบทุนนิยมผ่านไปในช่วงเวลาสั้นๆ เมื่ออย่างเข้าสู่ทศวรรษ 1970 วิกฤติเศรษฐกิจโลกส่งผลโดยตรงต่อการทำสงครามของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามการถอนกำลังพลในภูมิภาคนี้ส่งผลโดยตรงต่อความถดถอยทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ความอื้อฉาวของรัฐบาล ถนอม ประภาส ณรงค์

สร้างความไม่แน่ใจว่าแก่กลุ่มชนชั้นกลางทั่วไปว่าจะสามารถประคับประคองโครงสร้างทุนนิยมที่เผชิญปัญหาอย่างหนักที่สุดในรอบหลายทศวรรษ โครงสร้างระบบทุนนิยมเผชิญกับวิกฤติความชอบธรรมครั้งใหญ่ นอกจากความไม่แน่ใจในประสิทธิภาพของรัฐบาลในหมู่ชนชั้นกลางและนักธุรกิจแล้ว กลุ่มชนชั้นล่างในพื้นที่ชนบทซึ่งไม่มีทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเพียงพอถูกทิ้งให้อยู่กับความยากจนและการเอาเปรียบจากนายทุนส่วนกลางและภูมิภาค พวกเขากลายเป็นฐานสนับสนุนสำคัญให้กับกองกำลังปลดแอกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เช่นเดียวกับแรงงานในเขตเมืองที่มีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น การรวมตัวเป็นสหภาพแรงงานอันนำไปสู่การหยุดงานประท้วงที่ส่งผลอย่างมีนัยยะสำคัญ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างทุนนิยมเริ่มเผชิญปัญหาจากวิกฤติในตัวมันเองและแรงผลักดันของพลังสังคมที่ถูกมองข้ามอันนำไปสู่การสะสมปัญหามานานหลายทศวรรษ

ลักษณะวิกฤติโครงสร้างในระบบทุนนิยมไทยในช่วงทศวรรษ 1970 แสดงออกมาในสามลักษณะคือ

- วิกฤติความชอบธรรมในหมู่ชนชั้นกลาง (Anderson 1970) แม้ชนชั้นกลางจะไม่มีปริมาณที่มากพอขนาดที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และมีศักยภาพเชิงคุณภาพที่ต่ำ แต่ชนชั้นกลางในรัฐทุนนิยมไทยช่วงทศวรรษ 1970 ก็เป็นตัวชี้วัดความล้มเหลวที่สำคัญของระบบทุนนิยม ภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจค่าสัญญาเรื่องการเลื่อนหรือรับรองลำดับชั้นในสังคมจะเป็นเรื่องไม่สามารถเกิดขึ้นจริงได้ การขยายตัวของมหาวิทยาลัยทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นที่ตั้งคำถามในหมู่ชนชั้นกลางรุ่นใหม่และรุ่นเก่า เมื่อไม่มีอนาคตทางเศรษฐกิจที่สวยงามรออยู่เบื้องหน้า นักศึกษาหรือชนชั้นกลางรุ่นใหม่กลายเป็นภาพที่ไม่ลงตัว

ต่อโลกทัศน์ชนชั้นกลาง ความหวาดกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์ถูกทำให้จริงจังมากขึ้น หลังจากสหรัฐอเมริกาพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ความรู้สึกไม่ปลอดภัยทางเศรษฐกิจที่เคยพุ่งไปสู่ รัฐบาลเผด็จการที่ฉ้อฉลในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เริ่มพุ่งมาที่นักศึกษาในฐานะภัยคุกคามต่อสถานะและโครงสร้างที่ตนคุ้นเคย

-วิกฤติเศรษฐกิจในหมู่ชนชั้นล่าง โครงสร้างตลาดแรงงานที่อิงกับการอพยพตามฤดูกาลมาถึงจุดอิมตัว แรงงานอพยพในประเทศโดยมากประสบความล้มเหลวในการพุงเศรษฐกิจทั้งสองภาคเข้าไว้ด้วยกัน ระบุธรรมคือพวกเขาไม่สามารถที่จะประคับประคองหนี้สิน และความแห้งแล้งในภาคเกษตรกึ่งยังชีพกึ่งพาณิชย์ได้อีกต่อไป พวกเขาส่วนมากถูกตูดกลืนเข้าสู่เมืองหลวง และอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดตามชอกหลืบของเมืองที่ขยายขนาดอย่างเทอะทะและไร้ทิศทาง การโค่นล้มการปกครองโดยรัฐบาลทหารที่ต่อเนื่องยาวนานมานับทศวรรษนำสู่การเลือกตั้งทั่วไปซึ่งมีพรรคการเมืองที่หลากหลายและมีแนวคิดทางสังคมนิยม ส่งผลให้รัฐบาลจำเป็นต้องจัดทำนโยบายที่เพิ่มสิทธิประโยชน์แก่ชนชั้นล่างมากขึ้น อันขัดกับผลประโยชน์โดยตรงของชนชั้นสูงที่ก่อตัวขึ้นมาบนฐานอำนาจเศรษฐกิจแบบตลาดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แม้ชนชั้นล่างจะได้สิทธิประโยชน์เพียงน้อยนิด อาทิ พรบ.คุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ อันเป็นผลมาจากการปกครองแบบประชาธิปไตยช่วงสั้นๆ แต่ก็เพียงพอที่จะทำลายโครงสร้างของทุนนิยมชายขอบที่อยู่บนเงื่อนไขที่ถูกตรึงไว้มาอย่างยาวนานในพัฒนาการทุนนิยมสมัยใหม่

-วิกฤติสถานะของชนชั้นสูง อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าก้าวสู่จุดอิมตัวในเวลาใกล้เคียงกับการสิ้นสุดสงครามเวียดนาม กลุ่มนายทุนใหญ่เคยรู้สึกสบายใจกับการจากไปของรัฐบาลเผด็จการที่ฉ้อฉล อย่าง ถนอม ประภาส ณรงค์

แต่พวกเขากลับไม่แน่ใจว่ารัฐบาลประชาธิปไตยจะมีขีดความสามารถพอที่จะแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ การขยายอิทธิพลของกลุ่มสหภาพแรงงาน และอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ที่มากขึ้นแม้จะไม่มีนัยยะสำคัญทางเศรษฐกิจการเมือง แต่เป็นสัญญาณที่พวกเขาไม่คุ้นเคย ดังที่ Benedict Anderson (1978) ได้ระบุว่า “มันจึงดูเสมือนว่ายุคทองของการสะสมทุนตั้งแต่สมัยสฤชต์ ธนรัชต์กำลังจะหายไปอย่างไม่มีวันกลับ” ขณะที่กองกำลังฝ่ายขวาถูกก่อตัวขึ้นมาอย่างเป็นระบบหลังปี 2516 ท้ายที่สุดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จึงเป็นภาพความพยายามครั้งสุดท้ายของชนชั้นสูงในการพยายามรักษาสถานะของตนเองร่วมกับสถาบันกษัตริย์ เพื่อกำจัดกลุ่มทุนกองทัพที่ลบลบาทหลงไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมๆกับการปราบขบวนการของชนชั้นล่าง (Anderson 1978) แม้การปราบปรามครั้งนี้จะประสบความสำเร็จด้วยการเปลี่ยน ท้องสนามหลวงให้เป็นทุ่งสังหารแต่ก็เป็นความสำเร็จระยะสั้นเท่านั้น ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งแบบเปิดเผยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย รวมถึงนโยบายของอนุรักษนิยมของ ธาณินทร์ กรัยวิเชียรก็ไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระดับโลกแต่อย่างใด

3. การปรับตัวและโครงสร้างทุนนิยมไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่

กระแสการเรียกร้องให้มีการปรับตัวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องการเปลี่ยนแปลงตัวแสดงในระดับชนชั้นนำการจากไปของรัฐบาล ธาณินทร์ กรัยวิเชียรถูกแทนที่ด้วยรัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และ เปรม ติณสูลานนท์ ตามลำดับซึ่งมีนโยบายทางการเมืองที่แข็งกร้าวน้อยกว่าและให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจจากแรงกดดันของกลุ่มทุนต่าง ระบบรัฐสภาแบบประชาธิปไตยครึ่งใบเป็นจุดเริ่มต้นของการปิดฉากทุนนิมนายหน้า ที่ส่งต่อ

บทบาทมานานนับแต่การก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ กลุ่มทุนก้าวขึ้นมามีบทบาทอำนาจทางการเมืองโดยตรงมีต้องผ่านระบบสัมปทาน เช่นในสมัยการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ และการรับอภิสิทธิ์จากกลุ่มกองทัพ-ข้าราชการ รัฐเริ่มลดบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกให้แก่กลุ่มทุนเพื่อแลกกับสถานะความมั่นคงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่รัฐบาล อย่างเข้าสู่ทศวรรษ 1980 บรรยากาศสงครามเย็นเริ่มผ่อนคลายลงและปิดฉากสงครามกลางเมืองในพื้นที่ชนบทไทย รัฐบาล พลเอกเปรม ฤงศ์ดำรงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจอันเป็นการปิดฉากมรดกทุนนิยมโดยรัฐของคณะราษฎร การประกาศลดค่าเงินบาทนับเป็นความพยายามสำคัญในการปูทางสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองและปรับเปลี่ยนรัฐไทยให้กลายเป็นต้นทางของอุตสาหกรรมเพื่อเน้นการส่งออก อันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ที่ก้าวเข้าสู่พื้นที่ผูกขาดอย่างยาวนาน รัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ ก้าวเข้ามาเร่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจการเปิดพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการค้าและการขนส่ง รวมถึงการขยายตัวของพื้นที่หัวเมืองใหญ่เพื่อรองรับภาคการผลิตเพื่อการส่งออก

นิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ปริมณฑลของ กรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ ด้วยการลงทุนร่วมกันระหว่างทุนข้ามชาติและทุนไทยที่มีประสบการณ์

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจระดับโครงสร้าง โครงสร้างทางชนชั้นก็มีการปรับเปลี่ยนไปด้วยอย่างเป็นระบบโดยสามารถพิจารณาโดยสังเขปได้ดังนี้ (McCargo 2005; Ockey 2005; Springer 2009)

ชนชั้นสูง ขยายตัวจากกลุ่มทุนนายหน้าที่ผูกขาดบทบาทในช่วงสงครามเย็นสู่กิจกรรมที่ประสบความสำเร็จจากธุรกิจเน้นการส่งออกและการแสวงหาประโยชน์

จากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจโลก แม้แต่สถาบันกษัตริย์ก็อาศัยช่วงเวลานี้ในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ภายใต้การบริหารจัดการของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความชำนาญอย่าง จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (Handley 2006) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนจำนวนมากที่ก้าวเข้าสู่การเป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจการเมืองจากการขยายตัวของชุมชนชั้นกลาง เช่นกลุ่มพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย กลุ่มทุนเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเครือข่ายสื่อมวลชนที่มีกลุ่มลูกค้าที่มีฐานกว้างขึ้น กลุ่มชนชั้นนำในเงื่อนไขนี้จึงเป็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มทุนเก่าที่มีการปรับตัวโดยอาศัยเครือข่ายและความชำนาญที่ตนมีในการสถาปนาอำนาจเศรษฐกิจการเมือง เช่นเดียวกับกลุ่มทุนขนาดกลางในช่วงสงครามเย็นที่ได้รับผลทางบวกจากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ รวมถึงกลุ่มทุนใหม่ที่มีผู้ประกอบการซึ่งพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มวิชาชีพพัฒนาขึ้นมาได้รับส่วนแบ่งจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจมหาศาล ตระกูลชินวัตร ตระกูลจิงรุ่งเรืองกิจ หรือตระกูลอัสวโกติน นับเป็นตัวอย่างของกลุ่มผู้ชำนาญทางวิชาชีพและประสบความสำเร็จในฐานะผู้ประกอบการขนาดใหญ่ภายใต้ลัทธิเสรีนิยมใหม่ ขณะที่เครือข่ายโรคภัยไข้เจ็บหรือตระกูลจิราธิวัฒน์เป็นภาพสะท้อนกลุ่มทุนเก่าที่ปรับตัวและได้ประโยชน์จากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเช่นกัน

ชนชั้นกลาง ขยายตัวขึ้นอย่างเป็นระบบและปรับเปลี่ยนจากกลุ่มข้าราชการ หรือกลุ่มวิชาชีพชำนาญในกลุ่มธุรกิจที่จำกัด สู่การเป็นพนักงานในบริษัทข้ามชาติ ที่มีตัวเลือกที่หลากหลายมากขึ้น ให้ค่าตอบแทนสูง รวมถึงธุรกิจภาคส่วนอื่นที่ตอบสนองต่อการขยายตัวของชุมชนเมือง เช่นธุรกิจประกันภัยส่วนบุคคล บริการสินเชื่อ ลูกหลานชนชั้นกลางรุ่นก่อนที่มีโอกาสศึกษาต่างประเทศเข้าสู่ภาคการเงิน

ที่เติบโตก้าวกระโดด แม้วิกฤติการเงินเอเชียในปี 1997 จะส่งผลกระทบต่อภาคการเงินอย่างรุนแรงแต่ก็มีผลเพียงในทางเทคนิคเท่านั้น ในทางกลับกันมันกลับเป็นตัวเร่งให้ ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมเสรีนิยมใหม่อย่างเต็มตัว ชนชั้นกลางยังคงเป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของระบบได้อย่างดี ชนชั้นกลางที่เติบโตและใช้ชีวิตหลังวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียมีความเป็นปัจเจกชนสูงและปราศจากการคุ้มกันทางเศรษฐกิจใดๆ มีความเปราะบางและอำนาจต่อรองที่ต่ำ มีการเปลี่ยนงานสม่ำเสมอแต่ไม่ใช่คนส่วนมากที่ได้ผลตอบแทนที่ดีขึ้น ภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจมีความพยายามในหมู่ชนชั้นกลางที่จะเริ่มธุรกิจรายย่อย แต่ก็มิได้ประสบความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมนัก เมื่อเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ภายใต้การนำของ ทักษิณ ชินวัตร ลักษณะชนชั้นกลางเริ่มกลับเข้าสู่รูปแบบเดิมแต่พื้นที่ทางสังคมของพวกเขาหดแคบพอๆกับพื้นที่ทางกายภาพที่พวกเขาสามารถสัมผัสได้ ชนชั้นกลางถูกแปรสภาพให้กลายเป็น “มนุษย์เศรษฐกิจ” ที่สมบูรณ์ และมีความสามารถในการตัดสินใจและให้ความเห็นสาธารณะในระดับที่ต่ำ เจื่อนใจข้างตันแสดงออกมาในความเห็นของชนชั้นกลางที่มีต่อความขัดแย้งทางการเมือง ที่ยาวนานในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ทศวรรษ 2010 อันเป็นผลจากการถูกวางเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันและแปลกแยกอย่างเข้มข้น (Pongsudhirak 2005)

ชนชั้นล่าง แม้การอพยพเข้าสู่พื้นที่เมืองใหญ่จะไม่ได้มีความจำเป็นในแง่ของการประทังชีพเหมือนเช่นกับการอพยพตามฤดูกาลช่วงสงครามเย็น แต่ “การตัดสินใจไม่อพยพเข้าเมืองใหญ่” กลับมีต้นทุนค่าเสียโอกาสที่สูงขึ้นภายใต้กระแสทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ เพราะมันหมายถึงโอกาสที่จะสามารถ เลื่อนฐานะในเวลาอันสั้น แม้อุตสาหกรรมบริการเกษตรกำลังเติบโตแต่ก็ไม่สามารถรับประกันรายได้ที่

แน่นอนหากเทียบกับภาคอุตสาหกรรมได้ คลื่นของการอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่ยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่อง (Anderson 1970) การเติบโตเศรษฐกิจภายใต้นโยบายประชานิยมของทักษิณ ชินวัตรทำให้สถานะและตัวตนของชนชั้นล่างมีความชัดเจนและถูกให้ความสำคัญเป็นครั้งแรกนับจากทศวรรษ 1970 ร่องรอยของความสำเร็จในฐานะผู้ประกอบการรายย่อยเริ่มปรากฏในหมู่แรงงานอพยพภายในประเทศ และจำนวนไม่น้อยสามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้ (Jong, Knippenberg et al. 2012) อย่างไรก็ตามระบบเสรีนิยมใหม่จำเป็นต้องสร้างรูปโครงสร้างทางสังคมที่เป็นพหุฐานกว้างอยู่เสมอ การที่ชนชั้นล่างชาวไทยมีโอกาสยกระดับชนชั้นทางเศรษฐกิจขึ้นบ้างย่อมจำเป็นต้องมีการสรรหาแรงงานรุ่นใหม่ที่มีโอกาสเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจน้อยกว่าโดยสัมพันธ์เข้ามาแทน ดังจะเห็นตัวอย่าง การนำเข้าแรงงานข้ามชาติจากพรมแดนด้านตะวันตก ซึ่งแม้ในช่วงแรกจะมีการควบคุมด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงแต่ความต้องการแรงงานที่ยืดหยุ่นและราคาถูกทำให้มีกระบวนการจัดระบบแรงงานข้ามชาติภายใต้เงื่อนไขมนุษยเศรษฐกิจและเติมเต็มความต้องการที่ชนชั้นล่างชาวไทยไม่สามารถเติมเต็มระบบการผลิตที่อาศัยการผลิตแบบที่ใช้แรงงานอย่างเข้มข้น แรงงานข้ามชาติจึงก้าวเข้ามาเติมเต็มเศรษฐกิจไทยระดับล่างภายใต้เงื่อนไขการเป็นแรงงานสามต่ำคือ ค่าจ้างต่ำ อำนาจต่อรองต่ำ และหลักประกันต่ำ อันพัฒนาสู่การเป็นต้นแบบของชนชั้น “แรงงานเสี่ยง” ชนชั้นแรงงานที่มีลักษณะแบกรับความเสี่ยงแทนผู้ประกอบการในสังคมการผลิตไทยศตวรรษที่ 21 (Supang 1999; Orton 2012; Hickey 2015)

สรุป

โครงสร้างระบบทุนนิยมไทยได้มีการจัดวางทางชนชั้นเพื่อประโยชน์ในกระบวนการสะสมทุน ความตึงเครียดระหว่างชนชั้นจะมากขึ้นน้อยลงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขโครงสร้างทางเศรษฐกิจในขณะนั้น ส่งผลให้ลักษณะของชนชั้นสูง ชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีความแตกต่างกันตามแต่ยุคสมัยแต่มีลักษณะสำคัญคือความต่อเนื่องไม่ขาดช่วงของพัฒนาการ และความมุ่งมั่นในการควบคุมระบบเศรษฐกิจผ่านวิถีทางอำนาจนิยม อันหมายความว่า “ชนชั้น” จึงมิใช่เพียงแค่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่วางอยู่บนฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างชนชั้นในรัฐไทยแต่ละครั้งมีความจำเป็นที่ต้องมีกระบวนการสร้างแรงงานที่สามารถตอบสนองต่อกระบวนการสะสมทุน ลักษณะโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมเสรีนิยมใหม่มีลักษณะพิเศษคือ การพัฒนาของระบบการผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตที่ออกแบบให้แต่ละกลุ่มชนชั้นสามารถถ่ายโอนความเสี่ยงหากันได้ ด้วยสถานะและโครงสร้างที่ยืดหยุ่นการโอนหรือรับความเสี่ยงจึงขึ้นกับอำนาจต่อรองของแต่ละปัจเจกชนนั้น

บทที่ 4 คนชั้นสูงไทยในเสรีนิยมใหม่

ชนชั้นแห่งการยกเว้น

“นิยามไทย มิวินัย ใช้ประหยัด ใจสตัยชื่อ ถือคุณธรรม”

เปรม ติณสูลานนท์ คำขวัญวันเด็ก ปี 2529-2531

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงคนชั้นสูงในระบบเศรษฐกิจการเมืองไทยมักถูกนิยามด้วยคำที่มีลักษณะนามธรรมและเป็นกรอบแนวคิดกว้างๆเช่นการใช้คำแทนว่า “ทุนขนาดใหญ่” “บรรษัทข้ามชาติ” “ข้าราชการระดับสูง” หรือ “สถาบันกษัตริย์” แต่มิได้มีการฉายภาพให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนชั้นสูงในลักษณะชนชั้นที่มีปัจเจกชนเกี่ยวพันอยู่ ในบทนี้จึงมุ่งทำการฉายภาพให้เห็นลักษณะคนชั้นสูงในสังคมเสรีนิยมใหม่ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ 1.การเป็นกลุ่มชนชั้นนำที่มีปริมาณมากและมีความเหนือกว่าทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในระดับที่สูงกว่าชนชั้นอื่น (Hyper Elite) 2.มีลักษณะชีวิตประจำวันที่วางอยู่บนฐานข้อยกเว้นของระบบทุนนิยม 3.เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับชนชั้นล่างโดยตรงในแง่ผลประโยชน์และความมั่นคง อันหมายความว่ากลุ่มชนชั้นสูงต้องอาศัยกลไกอำนาจทางการเมืองเพื่อให้โครงสร้างทางชนชั้นอยู่บนเงื่อนไขที่ตนได้ประโยชน์ กลุ่มชนชั้นสูงของรัฐไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่จึงมีความเปราะบางในเนื้อแท้ที่จำเป็นต้องสะสมทุนเพื่อสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ-การเมืองตลอดเวลา และต้องอาศัยอำนาจทางการเมืองในการควบคุมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวพันกับชนชั้นล่าง ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นที่เกิดขึ้นจึงมี

ความรุนแรงและมีรอบของการเกิดที่สั้นกว่าความขัดแย้งยุคอุตสาหกรรมสายพาน ดังจะเห็นได้ว่าแม้ชนชั้นนำจะมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญและมีอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองที่เพิ่มขึ้นโดยคุณภาพ แต่ก็ไม่ได้มีสถานะที่มั่นคงถาวรและสามารถถูกท้าทายได้ด้วยวิกฤติทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมตลอดเวลาเช่นกัน ในบทนี้จะทำการพิจารณาลักษณะสามลักษณะสำคัญข้างต้น

1. คุณลักษณะเชิงปริมาณและคุณภาพของชนชั้นนำไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่

หากพิจารณาย้อนกลับไปชนชั้นนำไทยตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ยี่สิบ มีลักษณะเฉพาะคือมีปริมาณจำนวนน้อยและมีกลไกการจัดการบริหารโครงสร้างชนชั้นที่มีคุณภาพต่ำหรือไม่มี จึงจะเห็นได้ว่าชนชั้นนำในฐานะปัจเจกชนจึงถูกโค่นล้มและสูญสิ้นบทบาทได้เมื่อมีการเปลี่ยนผ่านผ่านแปรของวงจรเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการสิ้นสุดของการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 1932 เป็นภาพสะท้อนความล้มเหลวของชนชั้นสูงในการบริหารจัดการความขัดแย้งทางชนชั้นที่เกิดขึ้น เช่นการผูกติดอำนาจการตัดสินใจไว้กับชนชั้นนำเพียงคนเดียว รวมถึงกลไกการผูกขาดผลประโยชน์ที่ทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชนชั้นนำ แม้หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเงื่อนไขเหล่านี้ก็มิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าไรนักภายใต้ระบบอุตสาหกรรมสายพานที่ควบคุมผ่านรัฐเผด็จการทหาร

เนื่องด้วยการขยายตัวของเศรษฐกิจและการลดบทบาทของภาครัฐหลังวิกฤติเศรษฐกิจโลกในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และการลงทุนของทุนข้ามชาติทำให้โอกาสการก้าวเข้าสู่การเป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจเปิดกว้างมากขึ้น พร้อมกับการขยายตัวของระบบประชาธิปไตยตัวแทน ทำให้กลุ่มชนชั้นนำทางเศรษฐกิจรุ่น

ใหม่สามารถมีช่องทางในการเข้าไปดูแลผลประโยชน์ตนเองโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงอำนาจเศรษฐกิจการเมืองของข้าราชการ ทหาร หรือพระมหากษัตริย์อีกต่อไป การเติบโตทางเศรษฐกิจต่อเนื่องยิ่งเป็นการรับรองฐานะและอำนาจทางการเมืองของพวกเขาด้วย กลุ่มชนชั้นนำในอดีตที่มีศักยภาพต่างมุ่งเข้าสู่เส้นทางนี้ เพื่อแสวงหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ วิฤทธิการเงินปี 1997 ได้ทำการคัดสรรชนชั้นนำจำนวนหนึ่งออกจากแวดวง แต่ในทางกลับกันก็เป็นการเพิ่มอภิสิทธิ์แก่ผู้อยู่รอด อิทธิพลทางสังคม รวมถึงการคัดผู้เล่นใหม่ๆ เข้าสู่แวดวงชนชั้นนำที่มีคุณลักษณะตรงกับวิถีการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ ดังจะเห็นได้ว่าเครือข่ายของชนชั้นนำในกระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่มีการแผ่ขยายออกและมีแนวโน้มการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าขัดแย้งกัน เนื่องด้วยตลาดของสินค้าและบริการได้มีการขยายไปมากกว่าการจำกัดตลาดเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น การแย่งชิงตลาดภายในประเทศจึงเป็นเรื่องพหุสมัยสำหรับชนชั้นนำ ดังจะเห็นได้ว่าภายในรัฐทุนนิยมไทย กลุ่มชนชั้นนำต่างมีส่วนแบ่งที่ตายตัวแม้จะประกอบธุรกิจเดียวกันก็มีการแบ่งกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน และไม่กระทบกันในระดับที่มึนยยะสำคัญ ทั้งนี้เราสามารถสรุปลักษณะของชนชั้นนำในกระแสเสรีนิยมใหม่ได้ดังนี้ (Case 1994; Springer 2009; Regilme 2014)

-มีลักษณะเป็นเครือข่ายแบ่งปันผลประโยชน์ควบคุมอำนาจทางการเมือง ผ่านเครือข่ายธุรกิจต้นน้ำ ถึงปลายน้ำแบ่งสรรผลประโยชน์ร่วมกัน

-ลดการผูกติดกับองค์กร บริษัท หรือปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งในกลุ่มชนชั้นนำโดยเฉพาะ ผลประโยชน์ของระบบคือผลประโยชน์ของชนชั้นนำโดยรวม ในประเด็นนี้อาจมีข้อโต้แย้งว่ามีชนชั้นนำจำนวนมากที่ถูกขูดและมึลลักษณะเป็นศูนย์กลางของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ซึ่งการพิจารณาเช่นนี้เป็นภาพสะท้อน

การให้ความสำคัญแก่ตัวแสดงบางตัวที่มากเกินไปและไม่ได้มองถึงการปรับตัวที่เกิดขึ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นว่าในระบบเสรีนิยมใหม่ไม่จำเป็นต้องมีองค์กรที่กำกับบังการอย่างชัดเจนหากแต่วิถีต่างๆเกิดขึ้นผ่านพลังผลักดันของกลไกตลาด

- เป็นผู้ผลิตกลไกอุดมการณ์เพื่อนำสู่การปฏิบัติและคล้อยตามของชนชั้นอื่น กลไกอุดมการณ์ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากกลไกการปราบปรามภายใต้กระบวนการสะสมทุนของยุคสงครามเย็น แม้จะเป็นความจริงที่กลไกอุดมการณ์ถูกใช้ในทุพัฒนาการของสังคมเสมอ แต่การเปลี่ยนผ่านจากกลไกการปราบปรามสู่การใช้อุดมการณ์ในการควบคุมสังคมปรากฏชัดเจนในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากสังคมอุตสาหกรรมสายพานสู่ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ หากเราพิจารณาการควบคุมทางสังคมในอุตสาหกรรมสายพาน กลไกการปราบปรามและความรุนแรงทางกายภาพเกิดขึ้นทั่วไปทั้งภายในและระหว่างรัฐ แม้กระทั่งในชีวิตประจำวันตัวกฎหมายข้อบังคับที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการก็เกินไปเพื่อการควบคุมผ่านเงื่อนไขการกลัวการลงโทษ (แม้ไม่ใช่ความรุนแรงทางกายภาพก็ตาม) หากแต่ในสังคมเสรีนิยมใหม่เมื่อรัฐลดบทบาทลงทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจการเมือง กลไกอุดมการณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญในแง่การสร้างความสำเร็จ เพื่อลดต้นทุนของรัฐในการสร้างกลไกการปราบปราม ชนชั้นสูงมีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำความเชื่อและอุดมการณ์ แต่มิใช่กลไกการปราบปรามไม่ปรากฏอยู่หากแต่ได้แปรสภาพหน้าที่ของมันสู่กระบวนการในลักษณะพิธีกรรมเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของการควบคุมทางสังคม

โดยสรุปแล้วจะพบว่า ลักษณะของชนชั้นนำในเสรีนิยมใหม่ได้วางเงื่อนไขให้เกิดเศรษฐกิจเทปลอน หรือระบบเศรษฐกิจที่สามารถเติบโตได้โดยไม่

เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการเมือง หรือสังคม อันเป็นภาพสะท้อนความสำเร็จของกลไก
อุดมการณ์ที่อยู่เหนือเงื่อนไขเศรษฐกิจการเมืองที่สามารถผลักดันให้เกิดการ
ยอมรับได้แม้โครงสร้างทางการเมืองจะมีปัญหาและไม่เป็นประชาธิปไตย แต่การ
เติบโตและอำนาจทางเศรษฐกิจของชนชั้นสูงก็สามารถแผ่ขยายอย่างเป็นระบบ
โดยไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขข้างต้น

2. ลักษณะชีวิตประจำวันที่วางอยู่บนฐานช้อยกเว้นของระบบทุนนิยม

ในสังคมการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่เต็มไปด้วยข้อกำหนดบังคับ และเมื่อ
กลไกการปราบปรามของรัฐลดน้อยลงด้วยเหตุผลของต้นทุน (Engel 2009) และ
มีการพัฒนากลไกอุดมการณ์ขึ้นมาเพื่อการควบคุมปัจเจกชน อันหมายความว่า
แม้แต่กลไกการควบคุมก็ยังถูกทำให้เป็นการรับผิดชอบโดยเอกชน (Privatize)
ข้อบังคับของปัจเจกชนจึงมีกลไกการควบคุมตนเองที่เข้มงวดมาก เช่นการ
ขยันหมั่นเพียร ประหยัด ลงทุน กล้าเสี่ยง การตอบแทน หรือการดำเนินชีวิตตาม
ลู่ทางที่อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่วางไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สามารถประสบ
ความสำเร็จได้ตามความคาดหวัง เช่นการเรียนหนังสือ เพื่อเข้ามหาวิทยาลัย และ
มีโอกาสดำรงงานในบริษัทชั้นนำ หรือประกอบธุรกิจของตัวเอง ประเทศไทยเองก็อยู่
ภายใต้เงื่อนไขนี้ซึ่งจะสามารถพิจารณาเห็นได้ว่าการควบคุมมิได้เกิดจากรัฐ
หากแต่เกิดจากปัจเจกชนและประชาสังคมที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ
อย่างไรก็ตามแม้อุดมการณ์แบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จะเป็นกลไกควบคุมกิจกรรม
ของปัจเจกชนในทุกมิติ แต่ชนชั้นนำไทยก็อยู่บนช้อยกเว้นที่ไม่จำเป็นต้องถูก
ควบคุมผ่านกลไกข้างต้น อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่ามีพื้นที่ซึ่งสามารถอยู่เหนือ
กฎได้ “อย่างชอบธรรม” หากปัจเจกชนสามารถสะสมอำนาจทางเศรษฐกิจ

เพียงพอ โดยจะพิจารณามาช้อยกเว้นของชนชั้นนำผ่าน มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางการเมือง และมิติทางสังคม (Chhachhi and Herrera 2007)

-มิติทางเศรษฐกิจขณะที่สังคมเสรีนิยมใหม่วางเงื่อนไขทางเศรษฐกิจบนฐานการรับผิดชอบตัวเอง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นจากการทำงานหนัก ทักษะและสมองของปัจเจกชนในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ไม่มีสิ่งใดที่ไม่สามารถซื้อได้ผ่านมูลค่าแลกเปลี่ยน แต่บ่อยครั้งที่มูลค่าแลกเปลี่ยนราคาสูงเกินกว่าที่ปัจเจกชนส่วนใหญ่จะสามารถเข้าถึงได้ เช่น คฤหาสน์ติดถนนใหญ่ ขานเมือง กรุงเทพมหานคร รถยนต์ ร้านอาหาร การศึกษา วิถีชีวิตราคาแพง ซึ่งอยู่เหนือความสามารถที่ปัจเจกชนส่วนใหญ่ของประเทศจะสามารถแลกเปลี่ยนของชีวิตตนเพื่อสินค้า หรือวิถีชีวิตเหล่านี้ แต่ชนชั้นนำในสังคมเสรีนิยมใหม่สามารถทำได้ ซึ่งขัดกับกลไกอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวมา กล่าวคือพวกเขาห่างไกลจากการทำงานหนัก ฉลาดหรือสร้างสรรค์มากกว่าปัจเจกชนคนอื่น ยิ่งกระบวนการสะสมทุนผ่านไปนานเท่าไรยิ่งพิสูจน์ให้เห็นว่ากระบวนการสะสมทุนเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และสมเหตุสมผล การผูกขาดเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ชนชั้นนำได้อาศัยความสามารถใดในระดับปัจเจกชนเพื่อมีสถานะเหนือกว่าปัจเจกชนส่วนใหญ่ ภายใต้การลดบทบาทของรัฐเหนือพลเมืองส่งผลให้การเก็บภาษีเพื่อสวัสดิการและการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ลดลง อันหมายความว่า ชนชั้นนำนอกจากจะขยายขนาด เครือข่ายและการผูกขาดกลับมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมและคนส่วนใหญ่ของประชาชนน้อยลง และสามารถส่งต่อการผูกขาดของพวกเขาต่อยังรุ่นลูกหลานอย่างไม่จำกัดซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะขัดกับชุดคำอธิบายอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจที่พวกเขาผลิตซ้ำและปลูกฝังให้ยึดถือในสังคม (Adolf 2011)

-มิติทางการเมือง ในสังคมเสรีนิยมใหม่ความสัมพันธ์ทางการเมืองถูกทำให้เป็นเรื่องไม่มีความสำคัญ การเมืองในมิติความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ ถูกลดความสำคัญและแทนที่ด้วยการเมือง เชิงอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกชนอันหมายความว่า การเมืองระดับชาติถูกทำให้ไม่มีความหมาย เพราะไม่สามารถคาดหวังสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองได้ การเมืองจึงเป็นเรื่องของปัจเจกชนแสดงออกตามช่องทางที่กำหนด และทุกอย่างอยู่ใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ แต่ทั้งหมดนี้เป็นข้อยกเว้นของชนชั้นนำไทยในกระแสเสรีนิยมใหม่ อำนาจทางเศรษฐกิจทำให้พวกเขาสามารถกำหนดกลไกทางการเมืองได้ กลไกทางการเมืองระดับชาติที่ถูกทำให้ไม่มีความหมายสำหรับปัจเจกชนเพราะอำนาจที่พวกเขามีไม่สามารถนำสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญได้ แต่ชนชั้นนำกลับมีอำนาจอยู่เหนือเงื่อนไขทั่วไป เหนือหลักนิติรัฐ เหนือระบบกฎหมาย เหนือพรรคการเมือง ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มชนชั้นนำทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงชนชั้นนำและแนวทางกำหนดนโยบายทางการเมืองของทุกรัฐบาล ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะมีที่มาอย่างไร ขอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นกติกากฎหรือไม่ ขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่พยายามเน้นย้ำว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่เท่านั้นที่สามารถรับรองประชาธิปไตยได้ แต่ในกรณีชนชั้นนำไทยเป็นการพิสูจน์ให้เห็นข้อยกเว้นประการสำคัญในอภิปรัชญาที่พวกเขาได้รับเหนือเงื่อนไขนี้ (Adolf 2011)

-มิติทางสังคมในสังคมเสรีนิยมใหม่มีกลไกทางสังคมที่ควบคุมผ่านการรับรู้ที่เข้มงวด เป็นกลไกการสร้างความชอบธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ของวิถีชีวิตเสรีนิยมใหม่ การทำงานหนัก สร้างสรรค์เพิ่มมูลค่า รับผิดชอบความมั่นคงเหนือชีวิตตนเองและคนรอบข้าง แต่มันมีข้อยกเว้นอยู่เสมอสำหรับชนชั้นสูง พวกเขาอยู่

เหนือเงื่อนไขการควบคุมด้วยค่านิยมทางสังคม พวกเขาไม่จำเป็นต้องมีประกันชีวิตหรือสุขภาพ เพราะการลงทุนในธุรกิจผูกขาดของพวกเขาทำไรมากกว่าการรับเงินปันผลหรือการคุ้มครองใดๆ ค่านิยมและจารีตประเพณีต่างๆเป็นสิ่งที่พวกเขาพร่ำบอกต่อสังคมแต่ไม่มีความจำเป็นโดยตรงที่ต้องปฏิบัติตาม แน่จนที่สุดพวกเขาไม่จำเป็นต้องทำงานหนักเพื่อความมั่นคงในชีวิต ความซื่อสัตย์เป็นแค่รสนิยมส่วนตัว แต่สิ่งที่ยึดโยงพวกเขาไว้คือผลประโยชน์ พวกเขาไม่จำเป็นต้องห่วงบุพการีและลูกหลานเพราะความมั่นคงทางเศรษฐกิจของพวกเขามากกว่าการประกันรายได้ของรัฐบาลใดทั่วโลกอยู่หลายเท่า แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามพวกเขาจะเป็นผู้สวดศิลาตินิยมและจารีตนิยมที่เสียงดังที่สุด แต่มิได้หมายความว่าพวกเขาต้องปฏิบัติตาม ขาดินิยมหรือประวัติศาสตร์ครั้งจารีตต่างๆ มิใช่เพื่อปลุกกระตมสร้างความเกลียดชังเพื่อให้เกิดความขัดแย้งในหมู่มชนชั้นล่าง ชนชั้นกลางเพื่อให้สละผลประโยชน์ตนเองเพื่อชนชั้นสูงและความมั่นคงของระบบเท่านั้น

3. ความสัมพันธ์โดยตรงกับชนชั้นล่างในแง่ผลประโยชน์เศรษฐกิจการเมือง

แม้จะมีคำพูดเปรียบเปรยในสังคมเสรีนิยมใหม่ไทยว่า “ชนชั้นสูง” และ “ชนชั้นล่าง” อยู่กันคนละโลกและมีชีวิตที่ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จนแต่ฝ่ายไม่สามารถจินตนาการถึงวิถีชีวิตของอีกฝ่ายได้ แต่นั่นก็หมายถึงพื้นที่กิจกรรมเท่านั้น ในสังคมเสรีนิยมใหม่ความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นสูงและชนชั้นล่างมีความเกี่ยวพันกันโดยตรงในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยมีองค์ประกอบสองด้านคือ การเป็นผู้บริโภคร และ การเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากแรงงาน (Arnold and Pickles 2011)

-เงื่อนไขการเป็นผู้บริโภค การบริโภค ใช้ชีวิต ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ของชนชั้นล่างเป็นการรับรองสถานะของชนชั้นสูง การบริโภคมิได้สิ้นสุดเพียงการซื้อสินค้าเท่านั้น แต่เป็นการยืนยันลักษณะวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามเงื่อนไขของระบบอย่างต่อเนื่อง ความคล้อยตามต่อระบบของชนชั้นล่าง ทำให้พวกเขา ยินยอมที่จะจ่ายเพื่อซื้อ “ชีวิต” ของพวกเขากลับคืนมาจากการถูกแปรสภาพให้ กลายเป็นสินค้า ซึ่งเป็นการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไปอีกต่อหนึ่ง สืบเนื่อง จากอุดมการณ์ของระบบที่ชนชั้นนำสร้างขึ้น การสร้างความกลัวความหวังในหมู่ ชนชั้นล่างทำให้ค่าตัวของพวกเขาถูกลง หมายถึงว่าการยอมจ่ายในสิ่งที่แพงเพื่อ ซื้อในสิ่งที่พวกเขาถูกทำให้เชื่อว่า จำเป็นต้องจ่ายเพื่อให้ได้มันมา เช่น การจด จำนองผ่อนชำระบ้านระยะยาวสามสิบปี การซื้อประกันสุขภาพ การจ่ายเพื่อ การศึกษาคุณภาพราคาแพง แม้กระทั่งการลงทุนเพื่อการพักผ่อน สิ่งเหล่านี้เคย เป็นสิ่งที่ไม่มีการใช้จ่ายรัฐทุนนิยมก้าวหน้าเมื่อศตวรรษที่ 20 แต่การที่ชนชั้นล่างใน สังคมเสรีนิยมใหม่ไทยถูกทำให้เชื่อพร้อมที่จะจ่ายในสิ่งเหล่านี้ ผลประโยชน์ยอม ตกอยู่กับกลุ่มชนชั้นสูง ที่ต้องส่งออกความศรัทธาในวิถีชีวิตอันศักดิ์สิทธิ์ในกระแส เสรีนิยมใหม่

ช่วงชีวิต ของปัจเจก ชน	รายนามเจ้าของธุรกิจ	ทรัพย์สิน สุทธิ B= พันล้าน M=ล้าน USD	ที่มาของรายรับ
เกิด	Prasert Prasarttong-Osoth	\$2.8 B	hospitals
เจ็บป่วย	Pongsak Vidayakorn	\$520 M	hospitals

เสียชีวิต			
เติบโต อุปโภค บริโภค ใช้ ชีวิต	Charoen Sirivadhanabhakdi	\$13 B	beverages
	Osathanugrah Family	\$1.6 B	beverages
	Tan Passakornnatee	\$640 M	beverages
	ChalermYoovidhya	\$9.6 B	drinks
	Santi Bhirombhakdi	\$2.9 B	energy drinks
	Sathien Setthasit	\$475 M	energy drinks
	Dhanin Chearavanont	\$14.4 B	food
	Kraisorn Chansiri	\$700 M	frozen food
	Rit Thirakomen	\$1.5 B	restaurants
	Supaluck Umpujh	\$560 M	retail
	Witoon Suriyawanakul	\$470 M	retail
	Chirathivat family	\$12.3 B	retail, real estate
	Isara Vongkusolkit	\$1.5 B	sugar
	Parphan Siriviriyakul	\$900 M	sugar
	Chamroon Chinthammit	\$645 M	sugar
สื่อสาร พักผ่อน	Charoenrath&WatchaiVilailuck	\$430 M	communications
	Vichai Maleenont	\$1.4 B	media
	Praneetsilpa Vacharaphol	\$1.3 B	media
	Surang Prempreee	\$1.1 B	media
	Krit Ratanarak	\$4.7 B	media, real estate
	Vicha Poolvaraluck	\$530 M	movies, fast

	Phornthep Phornprapha	\$1.1 B	auto
	Somporn Juangroongruangkit	\$840 M	auto parts
	Sunsum Jurangkool	\$675 M	auto parts
	Siripong Rungrojkitiyos	\$635 M	auto parts
	Vichai Srivaddhanaprabha	\$2.5 B	duty-free
	William Heinecke	\$1.3 B	hotels
	Nijaporn Charanachitta&PremchaiKarna suta	\$495 M	hotels, construction
	Thongma Vjittpongpun	\$1.4 B	real estate
	Anant Asavabhokin	\$1 B	real estate

ตารางที่ 2 แสดงมูลค่าทรัพย์สินของ 50 อันดับมหาเศรษฐี จำแนกตามกลุ่มธุรกิจโดยผู้เขียน ข้อมูลจาก Forbes Thailand 2014

ตารางที่ 2. แสดงถึงมูลค่าทรัพย์สินของกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมไทยซึ่งจะเห็นได้ว่าใน 50 อันดับแรกล้วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต อันสร้างมูลค่าจำนวนมหาศาลแก่ชนชั้นสูง การควบคุมวิถีชีวิตของชนชั้นล่างจึงนับเป็นสิ่งที่จำเป็นมากในการรักษาสถานะของชนชั้นสูงต่อไป

-เงื่อนไขการเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากแรงงาน ผู้ใช้แรงงานยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสะสมทุน แม้ในทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ก็ตาม แม้ลักษณะทุนนิยมแบบสายพานจะหายไป แรงงานถูกทำให้เป็นผู้ประกอบการเหนือแรงงานของตนเอง ดังที่ได้ระบุไปถึงการขยายตัวของกลุ่ม “แรงงานเสี่ยง” ที่แบกรับความเสี่ยงแทนชนชั้นผู้ประกอบการในระบบทุนนิยม กลุ่มชนชั้นสูงในเสรีนิยมใหม่ของไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเงื่อนไขให้ผู้ใช้แรงงานสามารถ

ยอมรับความเสี่ยงต่างๆได้ แม้บ่อยครั้งดูเป็นความเสี่ยงทางเศรษฐกิจที่ไม่สมเหตุสมผล เช่นการยอมรับเงื่อนไขการทำงานหนักที่ได้รับการค่าตอบแทนสูงขึ้นแต่เสี่ยงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตระยะยาว หรือการยอมทนทำงานในเงื่อนไขที่ค่าจ้างต่ำอย่างหนักในช่วงเวลาหนึ่งในชีวิตเพื่อโอกาสในการเลื่อนฐานะ ซึ่งไม่สามารถรับรองโอกาสของทุกคนได้ ทั้งนี้การที่ปัจเจกชนสามารถยอมรับเงื่อนไขนี้ได้ย่อมยังผลดีต่อระบบโดยรวมและโครงสร้างชนชั้นเช่นกัน

บทสรุป

ในบทนี้ได้พิจารณาถึงลักษณะชนชั้นสูงไทยภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากชนชั้นสูงในช่วงสงครามเย็นหรือสังคมอุตสาหกรรมสายพาน กล่าวคือชนชั้นนำได้มีการขยายตัวในเชิงปริมาณอย่างมาก และมีการปรับกระบวนการควบคุมสังคมทางคุณภาพ กลุ่มชนชั้นนำจึงมิใช่เพียงแค่กลุ่มของผู้มั่งคั่งทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองไม่กี่คนอีกต่อไป แต่สัดส่วนการกระจุกตัวของทรัพย์สินกลับเพิ่มขึ้นกล่าวคือแม้ชนชั้นนำจะเพิ่มขึ้นแต่พวกเขาก็ครอบครองทรัพย์สินจำนวนมหาศาลเช่นกัน ชนชั้นนำยังคงเป็นผู้ควบคุมกติกาในสังคม วางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ ข้อกำหนดทางการเมือง ที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของโครงสร้างชนชั้นที่ตนได้ประโยชน์ แต่เมื่อพิจารณาในฐานะปัจเจกชนแล้วพวกเขาอยู่บนข้อยกเว้นหลายประการของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ที่ชนชั้นนำในฐานะปัจเจกชนอยู่เหนือการควบคุมและไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามซึ่งมิใช่อภิสิทธิ์ทางการเมือง แต่เป็นอำนาจทางเศรษฐกิจที่กำหนดให้พวกเขาสามารถอยู่เหนือการควบคุมต่างๆได้ และท้ายที่สุดบทนี้ได้ทำการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นล่างที่มีความเชื่อมโยงตรงต่อกันในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมือง อันส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นมี

ความเหลื่อมล้ำมากขึ้นเมื่อระบบเศรษฐกิจการเมืองไม่สามารถสร้างความชอบธรรมได้อย่างต่อเนื่อง

คลื่นกระแสการอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่แปรเปลี่ยนจากเกษตรกรที่ยากจน สู่การเป็นนักศึกษารุ่นใหม่ที่คาดหวังการเติบโตในหน้าที่การงานและการเป็นกรรมกรปกคอกชาวในอนาคต แม้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองในปลายทศวรรษ 1970 จะเป็นภาพสะท้อนความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกลางรุ่นเก่าและชนชั้นกลางรุ่นใหม่ บนวิกฤติระบบทุนนิยม อันเป็นภาพสะท้อนความไม่แน่ใจต่อระบบที่กำลังจะขับเคลื่อนไปในทางใด สำหรับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นั้นแม้ภาพที่ปรากฏจะแสดงให้เห็นความยินดีของหมู่ชนชั้นกลางต่อการกระทำความรุนแรงกับขบวนการนักศึกษา แต่เมื่อพิจารณาระดับโครงสร้างแล้ว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเกิดจากการจัดตั้งและก่อขึ้นโดยชนชั้นนำที่กำลังสับสนต่อคลื่นกระแสความเปลี่ยนแปลงที่อาจคุกคามสถานะของตน ชนชั้นกลางไม่อยู่ในสถานะที่จะพิทักษ์ระบบ หรือหากปรารถนาที่จะขัดขืนพวกเขาเองก็ไม่มีความสามารถและแรงจูงใจที่จะทำ การคลี่คลายความขัดแย้งของระบบจึงมิได้เกิดขึ้นจากชนชั้นกลาง หากแต่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นล่าง ชนชั้นกลางในระบบทุนนิยมทุกยุคทุกสมัยจึงเป็นเพียงตัวชี้วัดการทำงานของระบบเศรษฐกิจการเมืองเท่านั้นโดยมิได้เป็นแรงขับเคลื่อนโดยตรง

เมื่อก้าวเข้าสู่ทศวรรษ 1980 ชนชั้นกลางดูเสมือนว่าจะขยายตัวมากขึ้น โดยเปรียบเทียบกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีผู้คนที่คาดหวังในการเติบโตพร้อมกับระบบมากขึ้น แต่การจำแนกชนชั้นกลางด้วยลักษณะ “กลุ่มอาชีพ” หรือ “ลักษณะการบริโภค” อาจทำให้ไม่สามารถฉายภาพที่ครบถ้วนของโครงสร้างชนชั้นภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีความหลวมหลวมและข้ามกลุ่มอาชีพมากขึ้น กล่าวคือในช่วงอุตสาหกรรมสายพานหรือการสะสมทุนในช่วงสงครามเย็นตอนต้น ผู้คนในกลุ่มอาชีพเดียวกันมีแนวโน้มที่จะถูกจัดวางในชนชั้นเดียวกันด้วยเงื่อนไขโอกาส

การสะสมทุนทางเศรษฐกิจ แต่ภายใต้เงื่อนไขของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่จะพบว่า แม้จะอยู่ในกลุ่มอาชีพเดียวกันแต่ก็มีการเปิดโอกาสให้มีความเหลื่อมล้ำได้สูง เช่น พนักงานปกคอกขาว ไม่สามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้ประสบความสำเร็จในบริษัทตามอายุงานได้เช่นในอดีตเนื่องจากการแข่งขันที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับกับผู้ประกอบการรายย่อยแม้จะประกอบธุรกิจแบบเดียวกันแต่โอกาสประสบความสำเร็จและยกระดับฐานะมีสัดส่วนที่น้อย จึงจะเห็นว่าแม้ชนชั้นกลางจะเชื่อในระบบและอยากให้ระบบทำงานอย่างปรกติ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพวกเขาส่วนน้อยเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จกับระบบ และที่น่าสนใจคือพวกเขาส่วนมากรู้ข้อจำกัดข้อนี้ดี ภาพความเปราะบางตามเงื่อนไขข้างต้นจะปรากฏชัดในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นไป เพราะในช่วงแรก สังคมเสรีนิยมใหม่ดูเปิดกว้างสำหรับทุกคน แม้กระทั่งผู้แพ้ก้สามารถเริ่มต้นใหม่ได้ แต่เมื่ออย่างเข้าสู่ทศวรรษ 1990 ทุกอย่างดูเข้าสู่ทางตันเส้นทางจำกัดมากขึ้นพร้อมกับกติกา เงื่อนไข ข้อจำกัดของเสรีนิยมใหม่ก็มากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน และในที่สุดวิกฤติการเงินเอเชียในปี 1997 ก็เป็นการพิสูจน์ถึงความไม่สมบูรณ์ของการเลื่อนระดับชั้นในสังคมเสรีนิยมใหม่ของชนชั้นกลาง

ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะของชนชั้นกลาง ในสังคมเสรีนิยมใหม่ซึ่งจะพิจารณาเงื่อนไขสำคัญคือ 1. ลักษณะ-ของชนชั้นกลางซึ่งขยายและเติบโตพร้อมกับระบบ 2. ผู้ปฏิบัติตามกฎ พิทักษ์กติกาของการเลื่อนลำดับทางชนชั้นในสังคม 3. การสร้างสังคมเทียม และการสูญเสียตัวตน ของชนชั้นกลางในค่านิยมเสรีนิยมใหม่

1. ลักษณะของชนชั้นกลางซึ่งขยายและเติบโตพร้อมกับระบบ

อาจเป็นการกล่าวเกินจริงหากจะสรุปว่าชนชั้นกลางในรัฐเสรีนิยมใหม่ไทย เป็นผู้ประสบความสำเร็จพร้อมกับระบบและเป็นผู้ได้ประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนา ตามที่ได้พิจารณาในบทพจนานำ กลุ่มชนชั้นนำที่กระจุกตัวในอดีตที่มีปริมาณมากขึ้นเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์โดยตรงทั้งจากการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาวะปกติ และช่วงการฟื้นฟู สิ่งที่ชนชั้นกลางแตกต่างจากชนชั้นล่างที่สามารถปรากฏชัดเจนจะเป็นเพียง การปฏิสัมพันธ์กันบน “พื้นที่แห่งความหวัง” –Space of Hope. พวกเขาถูกวางเงื่อนไขให้เติบโตพร้อมกับความคาดหวังที่สามารถมีชีวิตดีขึ้นไปพร้อมกับระบบที่ทำให้รู้สึกคุ้มค้ำกับความแปลกแยกที่พวกเขาเผชิญ และสามารถซื้อคืนชีวิตที่สูญเสียไปกับระบบได้ แม้จะตระหนักว่าระบบที่พวกเขาอยู่โหดร้าย และเต็มไปด้วยการแข่งขัน แต่พวกเขาเชื่อว่าพื้นที่หนึ่งซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากเงื่อนไขข้างต้น “พื้นที่” อาจหมายถึง พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) เช่น บ้าน สถานที่ท่องเที่ยว บ้านพักตากอากาศ ร้านอาหารประจำ หรือพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เช่นครอบครัว กลุ่มเพื่อนเก่า สมาคมคนที่มี ความสนใจแบบเดียวกัน และ พื้นที่ทางการรับรู้ (Perception Space) เช่น ช่วงเวลาหลังเกษียณ ช่วงเวลาวัยเด็ก วันหยุดสุดสัปดาห์ สิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นพื้นที่ซึ่งถูกเชื่อว่าเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่เหนือเงื่อนไขของการกดขี่และแปลกแยก แม้ความเป็นจริงแล้วพื้นที่เหล่านี้มีส่วนที่เล็กมากหากเทียบกับช่วงชีวิตภายใต้ระบบเสรีนิยมใหม่ และไม่ได้มีนัยสำคัญที่ทำให้ชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีความแตกต่างกันในเชิงคุณภาพทางเศรษฐกิจการเมือง แต่พื้นที่เหล่านี้ก็มีความสำคัญเพียงพอที่จะทำให้กลุ่มชนชั้นกลางมีความหวังและรู้สึกมี อภิสติธิ์ในสังคมเสรี

นิยมใหม่แม้จะเป็นเพียงชั่วคราวและดูไม่คงทนถาวรโดยสัมพันธ์กับระบบสังคมเสรีนิยมใหม่ (Harvey 1990)

นับจากวิกฤติการเงินปี 1997 แม้จะดูเหมือนว่าเป็นการยุติยุคทองของชนชั้นกลางที่ขยายอย่างต่อเนื่องมาทศวรรษเศษ เป็นการเผยภาพความไม่แน่นอนของการพัฒนาตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ แม้ความจริงจะพบว่าแม้จะไม่มีวิกฤติการเงินปี 1997 ชนชั้นกลางในสังคมเสรีนิยมใหม่ก็มีสภาพล้มลุกคลุกคลานและเส้นทางการเลื่อนสถานะทางชนชั้นก็ตีบตันไม่ต่างกันระหว่างก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติเศรษฐกิจมีข้อดีสำคัญต่อระบบคือการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ขยายเศรษฐกิจสู่ภูมิภาค และการนำเข้าแรงงานชนชั้นล่างชุดใหม่ที่มีความยืดหยุ่นกว่าเดิม แต่สำหรับชนชั้นกลางตามที่ได้พิจารณาในบทก่อนหน้าแล้วไม่ได้เป็นส่วนสำคัญของระบบ วิกฤติเศรษฐกิจแต่ละครั้งจึงเป็นเพียงแค่การ วางระบบใหม่ให้ชนชั้นกลางที่เริ่มไต่ระดับทางสังคมสูงเกินไป และเริ่มมีปริมาณที่ไม่สมดุลกับความเป็นไปได้ของระบบ ให้กลับไปพอใจในตำแหน่งที่และพื้นที่อันปลอดภัย ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยชนชั้นนำหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 และถูกปรับใช้ในฐานะปรัชญาพื้นฐานของรัฐ แต่เนื้อหาส่วนมากมุ่งไปที่ชนชั้นกลาง และมีลักษณะในการปลอบประโลมและกระตุ้นให้พอใจกับสถานะที่เป็นอยู่มากกว่า การเข้ามาควบคุมบังคับ (Cohen 1987)

หลังปี 1997 การขยายตัวของภาคการเงินและบริการเปิดโอกาสให้เกิดชนชั้นกลางรุ่นใหม่ ซึ่งพวกเขาค้นพบว่าเส้นทางการเติบโตภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไป ระบบไม่ได้ต้องการผู้ชำนาญการในวิชาชีพอีกต่อไป ระบบการผลิตแบบใหม่มีความซับซ้อนน้อยลง หากแต่มีความ

เฉพาะมากขึ้น ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานจึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในสายงานโดยละเอียด หากแต่ต้องมีความสามารถในการจัดการที่สูงมากขึ้น เพื่อให้เกิดกำไรและลดต้นทุน มีการขยายงานของตำแหน่งที่มีความคล้ายคลึงกับสาขาการศึกษาเหล่านี้ เช่น เศรษฐศาสตร์ประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง การตลาดระยะสั้น หรือวิศวะอุตสาหกรรม แม้ชนชั้นกลางรุ่นใหม่จะไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาจากสาขาเหล่านี้แต่งานของพวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะพัฒนาสู่การเป็นทักษะด้านการจัดการ (Soft Skill) มากกว่าทักษะเฉพาะของกลุ่มอาชีพ (Hard Skill) การทำงานในสถานประกอบการเดียวตลอดชีวิตแทบจะเป็นไปไม่ได้สำหรับผู้เข้าสู่ตลาดแรงงานหลังปี 2540 ในอีกนัยหนึ่งมีองค์กรจำนวนน้อยที่จะมีอายุยืนยาวในห่วงโซ่อุปทาน และองค์กรขนาดใหญ่ก็พยายามปรับตัวให้เล็กและยืดหยุ่นต่อการเลิกจ้างพนักงานเมื่อประสิทธิภาพพลดลง ทำให้ชนชั้นกลางที่ประสบความสำเร็จจากการทำงานในสายวิชาชีพน้อยลง ขณะที่สัดส่วนของชนชั้นกลางที่ประสบความสำเร็จเริ่มขยายสู่ธุรกิจขนาดกลางหรือผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ที่เติบโตต่อเนื่อง หลังวิกฤตการเงิน และการลดบทบาทของภาครัฐ พวกเขารับรู้ความเสี่ยงจากระบบและมีการลงทุนในกองทุนประกันชีวิต และมีความหวังในการพึ่งพาภาครัฐน้อยลง การเปลี่ยนแปลงการเมืองระดับประเทศไม่ได้รับความสนใจจากพวกเขาอย่างมีนัยยะสำคัญอีกต่อไป พร้อมกับบทบาทภาครัฐที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจสังคม

การขยายตัวของกำลังซื้อในลักษณะชนชั้นกลางมีมากขึ้น การชบเซาของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในช่วงปี 1997 (2540) กินเวลาไม่นานนัก การเข้าสู่ตำแหน่งของ ทักษิณ ชินวัตรทำให้ระบบเศรษฐกิจขยายอย่างมีนัยยะสำคัญ พร้อมกับนโยบายประชานิยมสำหรับชนชั้นล่าง เมื่อเข้าสู่ประมาณปี 2002

(2545) ชนชั้นกลางที่ปากกั๊ดตีนถีบในการพยายามหาชีวิตที่มั่นคงเริ่มรู้สึกว่าสถานะของตนเองถูกคุกคาม เมื่อค้นพบว่าชนชั้นล่างเริ่มมีหลักประกันในชีวิตไม่ต่างจากพวกเขาจากนโยบายประชานิยมเชิงสวัสดิการของรัฐบาล (Scheil-Adlung 2013) แม้จะมีการขยายสวัสดิการในหมู่ชนชั้นล่าง ทักษิณ ชินวัตรดำเนินนโยบายเสรีนิยมทางเศรษฐกิจอย่างเข้มข้นในทศวรรษระดับสูง ชนชั้นกลางสามารถเห็นได้ว่าพวกเขาสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าชนชั้นล่างที่รับสวัสดิการขั้นต่ำจากรัฐได้ พวกเขาทำงานหนักมากขึ้น เพื่อความปรารถนาในการเลื่อนระดับฐานะและแสวงหาความมั่นคงแก่ตัวพวกเขาเองในระดับที่สูงกว่ามาตรฐานที่รัฐกำหนด ในจุดนี้หากพิจารณาลักษณะ “ชนชั้น” ตามการบริโภคแล้วย่อมเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างชนชั้นล่างและชนชั้นกลางในช่วงประมาณปี 2545 แต่หากพิจารณาตามความสัมพันธ์การผลิตแล้ว ความแตกต่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างดูจะไม่ต่างกันนัก พวกเขาต่างทำงานหนักทุ่มเททุกอย่างให้กับสิ่งที่ “สามารถซื้อได้” และสูญเสียตัวตนในสังคมที่มีความเปราะบาง

2. ผู้ปฏิบัติตามกฎ – พทัษกัฏติกขาของการเลื่อนลำดับทางชนชั้นในสังคม

จากคำอธิบายข้างต้น ชนชั้นกลางจะเติบโตได้ดีในสภาพที่ระบบสามารถทำงานแบบปกติที่สุด ไม่ว่าจะระบบนั้นจะมีข้อผิดพลาดอย่างไร เป็นธรรมหรือไม่ รวมถึงโอกาสในการประสบความสำเร็จของพวกเขา ทำยที่สุดแล้วพวกเขาจำเป็นต้องคาดหวังให้ระบบดำเนินไปได้อย่างปกติ ความพยายามเปลี่ยนแปลงระบบเป็นสิ่งที่ทำทหายและดูไม่เป็นมิตรต่อพวกเขา แม้จะไม่มีเงื่อนไขใครรับประกันว่าระบบเหล่านี้สามารถนำพาพวกเขาสู่ความสำเร็จตามชุดคำอธิบายของมันแต่ก็ยังมีความเสี่ยงน้อยกว่าการพยายามเปลี่ยนแปลงใดๆที่อาจทำให้สถานะของพวกเขา

เขาย้ำแกลงไปกว่าเดิม ในส่วนนี้จะยกตัวอย่างกรณีศึกษาสองกรณีศึกษา 1. พัฒนาการจุดยืนของชนชั้นกลางต่อ ปราบกฏการณ์นโยบายประชานิยม และ ทักษิณ ชินวัตร ระหว่างปี 2001-2006 2. การพัฒนาสู่กลุ่มอนุรักษ์นิยมใหม่ และการสร้างจารีตเพื่อควบคุมตนเองในวิถีเสรีนิยมใหม่ (Lawson 2012)

2.1 หลังปี 1997 ความเชื่อมั่นและความคาดหวังต่อระบบการเมืองของ ชนชั้นกลางลดน้อยลงแม้พวกเขาจะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งหลังเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ ปี 1992 แต่ในช่วง ครึ่งทศวรรษ หลังจากนั้นพวกเขาค้นพบว่าการเลือกตั้งในวิถีประชาธิปไตยไม่ได้รับรองว่า พวกเขาจะได้รัฐบาลที่ดีที่สุด ในสายตาของชนชั้นกลาง บรรหาร ศิลปอาชา ผู้มี อิทธิพลและนักธุรกิจการเมืองที่ภาพพจน์ไม่ขาวสะอาดนักได้จัดตั้งรัฐบาลแม้จะ นำสู่การปฏิรูปการเมือง คณะรัฐมนตรีเต็มไปด้วยกลุ่มอิทธิพลจากภาคธุรกิจต่างๆ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น รัฐบาลไม่เป็นที่ต้อนรับจากชนชั้นกลางเท่าไรนัก อันนำไปสู่การเปิดอภิปรายครั้งใหญ่และการยุบสภา และก็เป็นรัฐบาลพรรค ความหวังใหม่ นำโดยอดีตนายทหารปลดเกษียณ แม้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลจะดีขึ้น แต่ความพ่ายแพ้ของพรรคพลังธรรมในการเลือกตั้งระดับชาติเป็นหนึ่งในภาพ สะท้อนความเบื่อหน่ายและละทิ้งของชนชั้นกลางต่อการเมืองระดับชาติ วิกฤตปี 1997/2540 ยิ่งทำให้พวกเขาไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลจากการเลือกตั้งเท่าไรนัก การเข้ามาของทักษิณ ชินวัตรในช่วงแรกได้รับการสนับสนุน จากชนชั้นกลาง ทักษิณ มีภาพลักษณ์ที่คล้ายกับแบบจำลองอุดมคติของชนชั้น กลาง สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ทำงานหนัก ประสบความสำเร็จด้วย ตนเอง ผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากในวิกฤติเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน และมีมุมมอง วิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจซึ่งพิสูจน์ความสำเร็จจากธุรกิจส่วนตัว

นโยบายเด็ดขาด กิ่งอำนาจนิยมของทักษิณ ชินวัตร ได้รับการขานรับจากชนชั้นกลางในเมืองโดยเฉพาะนโยบายฆ่าตัดตอน-วิสามัญคดียาเสพติด ความเด็ดขาดต่อกรณีความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ รวมถึงการปลุกกระแสชาตินิยมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อข้อเรียกร้องของ สหภาพยุโรป หรือ สหรัฐอเมริกา และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการใช้หนี้กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ความนิยมของเขาพุ่งขึ้นสู่ขีดสุดในครึ่งหลังของการดำรงตำแหน่งสมัยแรก การเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เขาเป็นที่นิยมของชนชั้นกลาง นโยบายประชานิยมทำให้เขาเป็นวีรบุรุษของชนชั้นล่าง การคุยโวว่าจะอยู่ในตำแหน่งอีก ยี่สิบปีดูไม่ใช่เรื่องเกินจริงแม้ว่าก่อนหน้านี้เขายังไม่เคยมีนายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้งอยู่ครบสมัย 4 ปีในประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่เลยก็ตาม จุดเปลี่ยนของชนชั้นกลางต่อพรรคการเมืองและตัวทักษิณ ชินวัตรเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วผ่านการจุดประเด็น ของนักธุรกิจผู้ทำธุรกิจอันเกี่ยวข้องกับการบริโภคสัญญาณของชนชั้นกลางมาอย่างยาวนานอย่าง สนิธิ ลิ้มทองกุล แห่งเครือข่ายผู้จัดการ สนิธิ เป็นผู้มีความชำนาญในการเล่นกับความรู้สึกของชนชั้นกลาง การสร้างความคาดหวังเทียม การปล่อยข่าวลือ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจในช่วงที่เศรษฐกิจมีความผันผวน และที่สำคัญเขาเป็นชนชั้นนำที่รู้จักรสนิยมของชนชั้นกลางดีที่สุดคนหนึ่ง ในการเลือกหยิบข้อมูลที่ชนชั้นกลางพร้อมจะเชื่อและคล้อยตาม

กระแสการต่อต้าน รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เกิดขึ้นผ่านหลายกลยุทธ์ เริ่มต้นด้วยการโจมตีเรื่องการทุจริต และเอื้อประโยชน์พวกพ้อง แต่ประเด็นนี้ก็เก่าเกินกว่าจะให้ชนชั้นกลางร่วมขบวนได้ ในช่วงแรกกลุ่มพันธมิตรฯพยายามขยายวงกับกลุ่มเครือข่ายประชาสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาภายใต้รัฐบาลไทยรักไทย แต่แม้เครือข่ายผู้ที่ได้รับผลกระทบจะดู “น่าสงสาร” แต่มันก็ไม่เพียงพอต่อการ

ดึงให้เกิดพลังชนชั้นกลางให้เข้าร่วมเพื่อขับเคลื่อนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระทั่งความพยายามในการเชื่อมโยง ทักษิณชินวัตรเข้ากับขบวนการล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการดึงชนชั้นกลางเข้าสู่ขบวนการต่อต้านอันนำไปสู่ขบวนการต่อต้าน “ประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง” ที่ยาวนานในทศวรรษถัดมา คำถามที่สำคัญคือเหตุใดชนชั้นกลางภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ จึงมีความเชื่อมโยงกับสถาบันกษัตริย์ ซึ่งดูขัดกับคุณลักษณะของชนชั้นกลางที่เชื่อมั่นในความคิดแบบปัจเจกนิยม เชื่อในกลไกตลาด ต่อต้านการแทรกแซงจากรัฐซึ่ง แต่หากพิจารณาบทบาทของสถาบันกษัตริย์ไทยกับการพัฒนาระบบทุนนิยมแต่ละยุคสมัยจะพบลักษณะสำคัญคือ สถาบันกษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของปฏิปักษ์การเปลี่ยนแปลงไม่ว่าในทางใด ดังนั้นการเชื่อมโยง รัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งเข้ากับข้อหาการพยายามล้มล้างสถาบันกษัตริย์ย่อมทำให้น้ำหนักของความพยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของผู้ต้องช้อกล่าวหาฟังดูมีน้ำหนักมากขึ้น และยังฟังดูเป็นรูปธรรมมากขึ้นเมื่อมีการหยิบยกว่านโยบายประชานิยมจะทำให้ประเทศไทยล้มละลายแบบในลาตินอเมริกา ชนชั้นกลางที่เพิ่งตื่นจากฝันร้ายในวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 ไม่ลังเลใจที่จะต่อต้านนโยบายดังกล่าว แม้นโยบายนั้นจะได้รับการสนับสนุนอย่างมหาศาลจากชนชั้นล่างและสร้างการเติบโตแก่เศรษฐกิจในขณะนั้น ภาพชาวบ้านชนบทที่เคยถูกแทนด้วยคำนิยามในเชิงบวก เช่น “สงบ” “พอเพียง” “มีความเป็นไทย” “สวยงาม” ถูกนิยามใหม่ให้เป็น “ภาระของคนเมือง” “งอมืองอเท้า” “ไม่รู้จักพัฒนา” อันนำไปสู่การสร้างคำอธิบายต่อคนชนบทซึ่งสนับสนุนนโยบายของ พรรคไทยรักไทยว่า เป็นคะแนนเสียงที่ไร้คุณภาพ “โง่” ไม่รู้ทันนักการเมืองและนายทุนมองแต่ประโยชน์เฉพาะหน้า “จน” อันเป็นผลจากการไม่รู้ทันในข้อแรก “เจ็บ” เฉลียวกับปัญหาซ้ำซาก ต้องคอยให้รัฐหรือองค์กรต่างๆ เข้ามาช่วย การตกตะกอนทางความคิดของชนชั้น

กลางก่อตัวขึ้นจากเหตุการณ์นี้อันนำสู่การก่อตัวของแนวคิดอนุรักษนิยมใหม่ (Zarakol 2013)

2.2 ลักษณะความเป็นกลุ่มอนุรักษนิยมใหม่ของชนชั้นกลางในกระแสเสรีนิยมใหม่ ลักษณะที่สำคัญในทางปรัชญาที่แนวคิดอนุรักษนิยมใหม่แตกต่างจากแนวคิดอนุรักษนิยมทั่วไปคือ ถึงแม้ว่าทั้งสองแนวคิดจะเป็นปฏิปักษ์ต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจนำสู่การจัดลำดับชนชั้นใหม่ที่พวกเขาอาจต้องเผชิญกับเงื่อนไขที่ไม่แน่นอนแต่ความแตกต่างที่สำคัญคือ กลุ่มชนชั้นกลางที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยมใหม่นี้เพิ่งเติบโตมากับระบบเมื่อช่วงวงจรเศรษฐกิจที่ผ่านมา (ช่วงเวลาอาจจะสั้นเพียงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 1997/2540) อันหมายความว่า การย้อนกลับไปในช่วงเวลาในอดีตเพื่อแสวงหาสังคมในอุดมคติอาจไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาปรารถนาซึ่งนับว่าแตกต่างจากฝ่ายอนุรักษนิยมทั่วไป กล่าวโดยสรุปคือพวกเขาได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในอดีต แต่ห่วงเกรงต่อการเปลี่ยนแปลงอนาคต พวกเขาตระหนักถึงพลังของการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่ทรงพลังที่สามารถดูดพวกเขาลงไปอยู่ในสถานะก่อนหน้านั้นได้ ดังนั้นพวกเขาจึงต้องเรียกร้องกฎกติกา ค่านิยม ความเชื่อ วิธีการบริโภค วิธีการทำงาน ล้วนเป็นไปเพื่อการรักษาสถานะของพวกเขาและหวังว่าชีวิตของพวกเขาจะคงดีขึ้นพร้อมกับระบบอย่างที่เคยเป็นมาแม้จะพบว่ามิใช่เงื่อนไขคุกคามอยู่ตลอดเวลา โดยจะยกตัวอย่างกลไกการควบคุมดังต่อไปนี้

-การยึดถือจารีตทางเศรษฐกิจ การทำงานหนัก แข่งขัน และการออม เพื่อก่อกำไร ดังที่ได้พิจารณาไปว่าภาระงานของชนชั้นกลางไทยภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่เป็นงานที่มีลักษณะเชิงบริหารจัดการ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ เวลา และการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Soft Skill) มากกว่างานในลักษณะทักษะอาชีพ

(Hard Skill) ดังนั้นลักษณะงานของพวกเขาจึงเกี่ยวพันกับการ “ตีราคา”- “ความสัมพันธ์ของมนุษย์” ตลอดเวลา เจื้อนไขเหล่านี้ทำให้ความสัมพันธ์ของพวกเขาในที่ทำงานมีความตึงเครียดสูง ถึงแม้พวกเขาจะได้ค่าตอบแทนที่สูงแต่ก็แลกด้วยระบบการแข่งชันที่เข้มข้นเช่นกัน มันจึงเป็นการยากและแตกต่างจากชนชั้นกลางยุคสงครามเย็นที่สามารถอยู่กับองค์กรหนึ่งได้นานตลอดอายุขัยการทำงานและสะสมความมั่นคง สำหรับชนชั้นกลางยุคเสรีนิยมใหม่การทำงานซ้ำที่เดิม กลับเพิ่มความเสี่ยงและค่าเสียโอกาสในชีวิต ความสัมพันธ์ของพวกเขาจึงมีลักษณะระยะสั้น และเน้นการแข่งชัน แม้จะเป็นการแข่งชันอย่างเสรีในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี แต่ความสัมพันธ์กลับเต็มไปด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม ปัจเจกชนมีความเสี่ยงสูงที่จะเสนอความแตกต่างหรือขัดชัน สภาวะชั่วคราว ทำให้พวกเขาจำยอมต่อเจื้อนไขที่ไม่เป็นธรรม ขณะที่ความมั่นคงในชีวิตของพวกเขา แลกด้วยการออมในตลาดเงินที่มีความซับซ้อนและเป็นการฝากชีวิตตนเองไว้กับการเติบโตของสังคมเสรีนิยมใหม่อีกต่อหนึ่ง

ตัวอย่างการแสดงข้อความการต่อต้าน นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท

ยกเลิกได้หรือไม่ ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท

“ ในทางปฏิบัติสามารถทำได้หรือเปล่า ปรับลดค่าแรงให้เป็นไปตามสภาวะตามเศรษฐกิจ เพราะตอนที่ประกาศใช้นี้ประชาชนนิยมล้วนๆ ไม่ได้ทำวิจัย วิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายมาตอนนี้ข่าวของแพงเพราะค่าแรงขั้นต่ำแพง แต่คนได้สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำอยู่แล้วไม่ได้ปรับขึ้น ยังต้องโดนผลกระทบเรื่องของแพงขึ้น มีแต่เพื่อนบ้านที่ได้ประโยชน์แก่กันเข้ามาทำงาน แล้วเงินกลับบ้าน ไม่ต้องห่วงเรื่องตลาดแรงงานเลยเพราะต่อให้ปรับลดค่าแรงลงเหลือ 250 บาท เขาก็มา เพราะอย่างที่พม่า ค่าแรงขั้นต่ำเค้าเดือนละ 800 บาทกะ คิดว่าเป็นไปได้ไหมจะกับการปรับอัตราค่าแรงให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจ(ไทย/โลก)และคิดว่าอัตราค่าแรงขั้นต่ำที่เหมาะสมคือ วันละ 200-250 (ผู้ประกอบการทั่วไปยอมรับ)” ที่มา: www.pantip.com

ในสื่อออนไลน์ยอดนิยม

- การยึดถือจารีตทางสังคม ค่านิยมการให้ความสำคัญกับ “คนดี” ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบแต่ก็เต็มไปด้วยความหมายที่คลุมเครือ เป็นคุณลักษณะที่มีความสัมพันธ์สูง แต่คาดหวังให้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์และทั่วไป มีความผสมผสานระหว่างศีลธรรมในทางศาสนา พลเมืองที่ดีของรัฐ และความมีมนุษยธรรมใน

ลักษณะปัจเจก ซึ่งดูเป็นไปไม่ได้ในโลกจริง ซึ่งเต็มไปด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม และการแข่งขัน “คนดี” จึงเป็นภาพแบบนามธรรมให้ยึดถือถูกสร้างให้เกินจริง ผ่านเรื่องเล่าต่างๆ แต่ความเป็นคนดีไม่ได้สูงส่งเกินกว่าที่ปัจเจกชนในสังคมเสรีนิยมใหม่ไม่สามารถเอื้อมถึง พวกเขาสามารถเป็น “คนดี” ได้บนเงื่อนไขเสรีนิยมใหม่ ผ่านการบริจาค ปลูกป่าชายเลน ดูแลพ่อแม่ ช่วยเหลือสัตว์พิการ ซึ่งสามารถแสดงออกผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ แน่หนอนที่สุดว่า การเป็น “คนดี” ในลักษณะข้างต้นไม่ได้มีผลอย่างมีนัยยะสำคัญในการทำให้ “สังคม” ดีขึ้นตามคำอธิบายที่ชนชั้นกลางมักจะส่งต่อให้กัน โดยสรุปแล้ว ความเป็นคนดี เป็นเพียงกลไกการควบคุมตนเองเพื่อให้อยู่รอดในระบบผ่านการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ เป็นการไถ่ถอนความรู้สึกผิดจากโลกที่โหดร้าย และสำคัญคือการกระตุ้นเตือนให้ผู้คนอยู่ภายใต้กติกาที่พวกเขาได้ประโยชน์ แม้คนส่วนใหญ่ในสังคมอาจไม่จำเป็นต้องได้ประโยชน์จากเงื่อนไขนั้นก็ตาม

ตัวอย่างการตั้งคำถามเพื่อควบคุมโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชนชั้นกลางว่า

ด้วยสิทธิของชนชั้นล่าง

คนที่ไม่มีเงิน ฐานะยากจน แล้วมีลูกทำไมครับ? ไม่เข้าใจ

“ พ่อตีผมไปเห็นเรื่องที่เขาแชร์ๆกัน เรื่อง โน้ต อุดม ผากข้อคิดถึงเด็กสมัยนี้ที่ ชอบไปนั่งจิบกาแฟตามร้าน ทำแนวๆ slow life อะไรประมาณนั้นแล้วก็เห็นชุดความคิดแนวๆ พ่อแม่ทำงาน 300-400 เพื่อส่งลูกเรียนหนังสือ ยอมลำบาก ฯลฯ ผมก็เลยสงสัยว่า แล้วในเมื่อพ่อแม่ก็รู้ว่าลำบาก ไม่รวย ยากจน แล้วจะมีลูกขึ้นมา ให้ตัวเองลำบากมากขึ้นทำไม ” ที่มา: www.pantip.com

- การยึดจารีตปลดการเมืองในชีวิตประจำวัน แม้ระบบเสรีนิยมใหม่จะอาศัยกลไกทางอำนาจในการควบคุมวิถีชีวิตผู้คนมาก ในระบบที่มีความเหลื่อมล้ำและแข่งขันสูง แต่ชนชั้นกลางมักพยายามสร้างความเชื่อเรื่อง “ปลดการเมือง” โดยเชื่อนิยามของการเมืองเข้ากับ “ผลประโยชน์” และ “ความขัดแย้ง” ซึ่งตามจริงแล้วชีวิตในสังคมเสรีนิยมใหม่ก็ ถูกขับเคลื่อนด้วยคำสำคัญสองคำข้างต้น แต่พื้นที่ของผลประโยชน์และความขัดแย้งถูกจำกัดเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลาของการทำงานเท่านั้น จุดยืนหรืออุดมการณ์ทางการเมืองถูกลดความสำคัญให้เป็นเพียง “รสนิยม” ส่วนบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ (Kitiarsa 2009) ส่งผลให้ชนชั้นกลางไม่คาดหวังการเปลี่ยนแปลงใดๆในระดับทางการผ่านนโยบายหรือกลไกรัฐกระแสการเรียก “คนดี” เพื่อเป็นตัวแทนทางการเมืองเกิดขึ้นเป็นระยะซึ่งไม่ผูกติดกับนโยบายทางการเมืองใดๆ อันเป็นภาพสะท้อนส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างจารีตปลดการเมืองที่จะนำสู่การเปลี่ยนแปลงใดๆต่อโครงสร้างชนชั้น (Dressel 2010; Larsson 2013)

3. การสร้างสังคมเทียม และการสูญเสียตัวตน

ลักษณะสังคมเทียมของชนชั้นกลางโดยสรุปคือการอยู่ในพื้นที่ปลดภัยไม่มีการคุกคามใดๆจากเงื่อนไขภายนอกที่ทำให้วิถีชีวิตของพวกเขาไม่ปลดภัยหรือเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบ สังคมเทียมของชนชั้นกลางมีความสมบูรณ์และครบถ้วนตามรูปแบบเสรีนิยมใหม่ หากแต่แปลกแยกปัจเจกชนให้อยู่กับ สังคมจินตกรรมอันเกี่ยวข้องกับชีวิตที่ประสบจริงน้อยลง โลกพวกเขาถูกทำให้แคบและสวยงามอย่างตั้งใจ ห่างไกลความเป็นจริงและพวกเขาจะเดือดร้อนเมื่อมีใครพยายามฉุดพวกเขาออกจากพื้นที่ปลดภัยนั้นไม่ว่าด้วยเจตนาใด ในส่วนนี้จะทำการแบ่งลักษณะสังคมเทียมของชนชั้นกลางในกระแสเสรีนิยมใหม่ออกเป็น สอง

ลักษณะสำคัญคือ 1.โลกสังคมเทียมในพื้นที่ไม่ปลอดภัย 2.กระบวนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยผ่านความวิตถารของการกลายเป็นสินค้า

3.1 สังคมเทียมในพื้นที่ไม่ปลอดภัย แม้ในสังคมเสรีนิยมใหม่จะมีการสลายระหว่างพื้นที่ผลิตและพื้นที่การผลิตซ้ำ แรงงานกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความยืดหยุ่นและคาดหวังให้สามารถสร้างกำไรได้ตลอดเวลา แต่คนชั้นกลางเองจำเป็นต้องมีพื้นที่ปลอดภัยเพื่อให้รู้สึกว่าคุณค่าไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำโดยระบบตลอดเวลา และ “พื้นที่ปลอดภัย” นี้ก็จะเป็นการยืนยันว่า ชีวิตของพวกเขาปกติสุขและกำลังเติบโตไปได้ดีกับสังคมเสรีนิยมใหม่ เช่นการมีครอบครัวที่อบอุ่น การได้ไปเที่ยวพักผ่อนตากอากาศในจังหวัดใกล้ๆกรุงเทพฯ การรับประทานอาหารในร้านอาหารที่คุ้นเคย แต่ชีวิตจริงแล้วไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่จะเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับพวกเขา การสร้างสังคมเทียมขึ้นมาจึงเป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยซ้อนขึ้นมาในพื้นที่ซึ่งพวกเขาเป็นฝ่ายถูกกระทำ อาจปรากฏขึ้นในลักษณะชุมชนจินตกรรม หรือเสมือนจริงเช่น โลก Social Media การอยู่ในกลุ่มที่มีความชอบเหมือนกัน มีปัญหาเหมือนกัน เพื่อเป็นการยืนยันว่าคุณค่าไม่ได้เผชิญกับปัญหานี้เพียงคนเดียว มันเป็นเรื่องปกติวิถีการแก้ หรืออย่างน้อยที่สุดมันก็จะผ่านพ้นไปด้วยเงื่อนไขของเวลา หรืออาจเกิดการสร้างสังคมเทียมขึ้นมาซ้อนสภาพสังคมจริงเช่น การสร้างความรู้สึกรักผูกพันต่อเพื่อนร่วมงาน ความรู้สึกคลั่งสถาบันการศึกษาสำหรับผู้คนที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเดียวกัน ความคลั่งจารีต ชาติ-ศาสนา หรือ “ความดี”-นิยม สิ่งเหล่านี้มีไว้เพื่อการควบคุมกฎกติกาเพื่อสังคมดังที่พวกเขากล่าวอ้าง หากแต่เป็นไปเพื่อสร้างความรู้สึกการมีอภิสิทธิ์และปลอดภัยในสังคมที่ไม่ปลอดภัย ดังตัวอย่าง กรณีการเกิดความขัดแย้งทางการเมืองล่าสุด กระแสการขับไล่ผู้คนที่คิดต่างออกจากประเทศ หรือการส่งเสริมให้

มีการใช้บทลงโทษที่รุนแรงโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม เป็นภาพสะท้อน การสร้างสังคมที่ยู่เหนือเงื่อนไข ระบบนิติรัฐซึ่งมีความจำเป็นต้องยึดถือใน การปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม สังคมที่ยอมรับได้คาดหวังว่าสามารถดำเนินการได้ จริงหรือไม่ สมเหตุสมผลหรือไม่ เพียงแค่ทำให้พวกเขาารู้สึกปลอดภัยทางอารมณ์ เมื่อรู้สึกว่าการเขากำลังถูกคุกคามต่อชีวิตที่เป็นปกติสุข (Jory 1999)

3.2 กระบวนการสร้างพื้นที่ปลอดภัยผ่านความวิตถารของการกลายเป็น สินค้า ในสังคมเสรีนิยมใหม่ เมื่อทุกความสัมพันธ์ถูกแปรสภาพให้กลายเป็นสินค้า อย่างเข้มข้น จึงเกิดความคาดหวังว่า “การซื้อขาย” หรือ “การเป็นสินค้า” ของ ความสัมพันธ์บางอย่างสามารถสร้างความปลอดภัยและรู้สึกมั่นคงได้ เช่น การซื้อ สุขภาพดีด้วยการเข้าศูนย์ออกกำลังกาย ธรรมเนียมประกันภัยกลายเป็น หลักประกันในอนาคต แม้แต่ความรักหรือความสัมพันธ์ก็ถูกคำนวณผ่านความ คุ่มค่าและเวลาที่สูญเสียไป สินค้าที่ปัจเจกชนซื้อไป กลับกลายเป็นสิ่งแทนความ เป็นมนุษย์ที่พวกเขาสูญเสียไป และจริงจังราวกับว่ามันสามารถมาแทนที่ได้ อย่างสนิท ผู้ปกครองชนชั้นกลางจำนวนมากยอมเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก สำหรับการให้บุตรหลานของตนได้เรียนในโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีต้นทุนการผลิตไม่ ต่างจากโรงเรียนทั่วไปและอยู่ภายใต้หลักสูตรเดียวกันด้วยเหตุผลของการ “ซื้อ สังคม” สำหรับคู่สมรสหนุ่มสาวที่มองว่าการมีลูกอาจไม่ใช่ความคุ้มค่าทาง เศรษฐกิจ ในหมู่ชนชั้นกลางอาจพบศัพท์แสงแปลกๆ ในการที่คู่สามีภรรยา ร่วม ลงทุนใน หุ่นปั้นผลหรือกองทุนรวมและ เรียกหน่วยลงทุนเหล่านั้นว่า “ลูก” ที่จะ จ่ายปันผลเลี้ยงพวกเขาเกษียณเงื่อนไขการสร้างความปลอดภัยผ่านความ วิตถารของกลายเป็นสินค้าเป็นภาพสะท้อนความเปราะบางของชนชั้นกลางที่ พยายามเติมเต็มชีวิตที่ตนสูญเสียจากการอยู่ภายใต้โครงสร้างเสรีนิยมใหม่ ภายใต้

กติกากองสังคมเสรีนิยมใหม่ที่ชัดเจนว่าไม่ใช่พวกเขาทุกคนที่จะก้าวสู่จุดสำเร็จตามคำอธิบายหรือแม้กระทั่งการรักษาสถานภาพแบบเดิมไว้ได้ตลอดวงจรเศรษฐกิจ (Kim and Boyle 2012; Regilme 2014; Urciuoli 2014)

ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา							
	ปวช		ปวส		ปริญญาตรี		ปริญญาโท/เอก	
	เงินเดือน	เงินเพิ่มขึ้น	เงินเดือน	เงินเพิ่มขึ้น	เงินเดือน	เงินเพิ่มขึ้น	เงินเดือน	เงินเพิ่มขึ้น
เจ้าพนักงาน ธุรการ/ เจ้าหน้าที่ ธุรการ/พนักงาน พิมพ์ดีด	6,689	1,120	7,5 34	1, 341	9, 311	1,414	-	-
เจ้าพนักงาน การเงิน/ เจ้าหน้าที่ การเงินการเงิน/ พนักงานการเงิน	6,787	1,057	7,79 3	1, 367	10,174	1,715	17,407	4,294
นักวิเคราะห์ นโยบายและ แผนและนัก วางแผน	-	-	-	-	11,562	1,546	17,874	3, 335
นักทรัพยากร บุคคล/ เจ้าหน้าที่ ฝึกอบรม/ เจ้าหน้าที่ ทรัพยากรบุคคล	6,810	1,091	7,895	1,2 31	10,115	1,667	18,121	3,255
นัก ประชาสัมพันธ์/ เจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์	6,686	1,003	7,527	1, 036	9,719	1,530	16,519	2,486
นักวิชาการ คอมพิวเตอร์/	6,983	1,124	8,275	1, 361	12,410	1,923	18,871	2,165

นักเขียน โปรแกรม								
นิติกร/นัก กฎหมาย	-	-	-	-	12,840	1,964	19,530	3,193
เศรษฐกร/นัก เศรษฐศาสตร์	-	-	-	-	12,169	2,085	19,681	3,071
วิศวกรเหมืองแร่/ วิศวกรไฟฟ้า/ เครื่องกล	-	-	-	-	14,532	2,547	20,899	4,829
สถาปนิก	-	-	-	-	15,756	1,864	19,781	3,231
นักทรัพยากร ธรณี	-	-	-	-	14,786	2,129	16, 326	2,187
นักวิชาการ ขนส่ง/นักโลจิส ติกส์	-	-	-	-	12,621	1,938	16,523	3,000
นักวิทยาศาสตร์/ นักเคมี	-	-	8,639	2,925	12,804	2,863	20, 362	5,879
แพทย์	-	-	-	-	-	-	51,285	11,235
ทันตแพทย์	-	-	-	-	-	-	48, 359	10,449
พยาบาล	-	-	9,495	3,000	14,457	3, 322	21,662	4,104
เภสัชกร	-	-	-	-	17, 389	4,650	18,000	10,000
นักเทคนิค การแพทย์	-	-	-	-	13,653	3, 316	20,587	4,100
นักรังสี การแพทย์	-	-	-	-	14,038	2,955	-	-
นักโภชนาการ	-	-	-	-	11, 361	1,605	-	-

ตารางที่ 3 แสดงรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในปี 2553-2554 ที่มา: Thai Publica

ภาพสะท้อนจากตารางที่ 3 สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเงื่อนไขชีวิตที่แท้จริงของชนชั้นกลางซึ่งรายได้ที่พวกเขาได้รับจำเป็นต้องผ่านการบริหารจัดการอย่างเข้มงวดตามระบบเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้ตามค้ำบอกเล่าของระบบ รวมถึงความคาดหวังในการเติบโตพร้อมกัระบบ

บทสรุป

ในบทนี้ได้พิจารณาถึงลักษณะชนชั้นกลางในสังคมเสรีนิยมใหม่ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ 1. ลักษณะของชนชั้นกลางซึ่งขยายและเติบโตพร้อมกับระบบ 2. ผู้ปฏิบัติตามกฎ พิทักษ์กติกาของการเลื่อนลำดับทางชนชั้นในสังคม 3. การสร้างสังคมเทียม และการสูญเสียตัวตน ของชนชั้นกลางในค่านิยมเสรีนิยมใหม่ การเติบโตพร้อมกับระบบของชนชั้นกลางนั้นแท้จริงเป็นเพียงความคาดหวังเท่านั้น เพราะแท้จริงแล้วสังคมเสรีนิยมใหม่ไม่เอื้อให้ทุกคนสามารถเติบโตไปพร้อมกับระบบได้ประกอบกับพลวัตของระบบที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างตลอดเวลา ความคาดหวังการเติบโตกับระบบจึงเป็นเพียงเรื่องสมมติอันนำไปสู่การสร้างกฎเงื่อนไข จารีตในลักษณะอนุรักษนิยมใหม่เพื่อควบคุมไม่ให้ชนชั้นอื่นทำร้ายสถานะของตน

กระบวนการควบคุมการทำงาน การปราศจากสภาพแรงงาน องค์กรวิชาชีพ หรือกลไกต่างๆในการกำหนดเงื่อนไขการทำงาน โดยปล่อยให้เงื่อนไขการทำงาน เป็นเรื่องของปัจเจกชนกับนายจ้าง 3.กลไกการคุ้มครองทางกฎหมาย และ อัตราค่าจ้าง มีการปรับเปลี่ยนให้ยืดหยุ่นมากขึ้น โดยสรุปแล้วแรงงานเสี่ยงคือ “แรงงาน” ที่ในความสัมพันธ์การผลิต คือเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงแทนผู้ประกอบการ ในรูปธรรมแล้วหากอธิบายตามระบบสังคมอุตสาหกรรมใน ศตวรรษที่ 20 หมายถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบ แรงงานเหมาค่าแรง หรือแรงงาน ที่ไม่ได้อยู่ในสถานประกอบการ อันหมายความว่ากลุ่มแรงงานเสี่ยงนี้ไม่ใช่ ปรากฏการณ์ใหม่หากแต่มีมาโดยตลอด ในลักษณะของกลุ่ม “แรงงานชายขอบ” อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ ปริมาณแรงงานเสี่ยงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ผ่านปรากฏการณ์ถ่ายโอนการผลิต และการลดขนาดของสถานประกอบการ และแม้แต่ในสถานประกอบการเองก็นำความสัมพันธ์ใน ลักษณะ “แรงงานเสี่ยง” มาใช้ในองค์กรเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของการแสวงหา กำไรแก่องค์กร แรงงานเสี่ยงจึงมิใช่ดำรงอยู่ด้วยเงื่อนไขเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ เกี่ยวพันกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปัจเจกชนมีอำนาจต่อรองลดลง และ จำเป็นต้องแบกรับความเสี่ยงอย่างไม่มีเงื่อนไข ในบทนี้จะแบ่งการพิจารณา ออกเป็นสามส่วนคือ 1.ปรากฏการณ์การขยายตัวของแรงงานเสี่ยง ในสังคมการผลิตไทย 2.กรณีศึกษา และคุณลักษณะของแรงงานเสี่ยงในสังคมไทย 3.อนาคต ความเปราะบางของกลุ่มแรงงานเสี่ยงในสังคมไทย

6.1 ปรากฏการณ์การขยายตัวของแรงงานเสี่ยงในสังคมการผลิตไทย หากพิจารณาลักษณะของแรงงานเสี่ยง ในฐานะแรงงานนอกระบบและไม่มี อำนาจการต่อรองก็จะพบว่าไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ซึ่งมีในระบบการผลิตไทย

ตั้งแต่การสะสมทุนยุคเริ่มแรก แม้กระทั่งในช่วงการขยายตัวของทุนอุตสาหกรรมช่วงสงครามเย็นแรงงานอพยพภายในประเทศจำนวนมากก็ไม่ได้เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมสายพาน แม้กระทั่งการปรับตัวเข้าสู่ระบบเสรีนิยมใหม่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 ก็พบว่าแรงงานนอกระบบก็ยังคงมี แต่ก็ก็เป็นเพียงแค่สภาวะชั่วคราวระบบยังคงต้องการการผลิตในภาคการผลิตเป็นทางการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือแม้ แรงงานนอกระบบจะปรากฏอยู่ทุกยุคสมัยแต่แนวโน้มแล้วก็ตามก็ดูเหมือนว่าแรงงานนอกระบบก็จะถูกปรับเข้าสู่แรงงานในระบบ และมีสถานะของการเป็นแรงงานนอกระบบเพียงแค่ชั่วคราวเท่านั้น คำถามสำคัญจึงอยู่ที่ว่าสำหรับระบบการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่เป็นไปได้หรือไม่ที่แรงงานนอกระบบจะเป็นสถานะเพียงแค่ชั่วคราวและจะถูกเปลี่ยนเข้าสู่การเป็นแรงงานในระบบดังเช่นเคยมีมาในการผลิตแบบอุตสาหกรรมสายพาน ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึงการขยายตัวของกลุ่มแรงงานเสี่ยง ซึ่งเกิดในกระแสสวนกลับที่แรงงานในระบบมีแนวโน้มที่จะถูกผลักดันให้เป็นแรงงานเสี่ยง ทั้งภายในและภายนอกสถานประกอบการอันหมายความว่าแรงงานเสี่ยง ไม่ได้เป็นเพียงแค่กลุ่มทางชนชั้น หากแต่หมายถึงกระบวนการจัดการที่ถูกนำมาใช้ด้วย

นับแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาแรงงานอพยพภายในประเทศไม่สามารถตอบสนองต่อกระบวนการสะสมทุนได้อย่างยืดหยุ่นอีกต่อไป ทั้งในแง่ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่พวกเขาไม่สามารถอพยพกลับสู่ภูมิภาคอื่นหรือ สามารถยกระดับฐานะตนเองขึ้นมาตามที่คาดไว้ในช่วงแรก ปัจจัยนี้ทำให้พวกเขาต้องลงหลักปักฐานอยู่ในพื้นที่เมืองใหญ่ ห้องเช่าราคาถูกที่สุดในเมืองหรือพื้นที่ชุมชนแออัดที่พวกเขาไม่มีเอกสารสิทธิ์และอยู่อาศัยด้วยการยึดครองหรือจ่ายค่าเช่าให้กับผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น พวกเขากลายเป็นผู้อพยพถาวรในพื้นที่เมืองใหญ่ซึ่งมี

เงื่อนไขความคาดหวังทางเศรษฐกิจแตกต่างกันกับการเป็นผู้อพยพตามฤดูกาลที่ต้องการเพียงแค่ค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจซึ่งเพียงพอต่อการประทังชีพเท่านั้น กลุ่มแรงงานกลุ่มนี้มีการสร้างข้อเรียกร้องที่สูงขึ้นเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตที่มีค่าใช้จ่าย เช่นเดียวกับกับอำนาจต่อรองที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งเครือข่ายสหภาพแรงงาน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ที่ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์โดยอ้อมจากการพัฒนาระดับท้องถิ่น เมื่ออย่างเข้าสู่รัฐบาลไทยรักไทย ชนชั้นล่างกลุ่มนี้ได้รับการใส่ใจเชิงนโยบายอย่างมีนัยยะสำคัญ ด้วยฐานคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของรัฐบาลไทยรักไทยอย่างไรก็ตาม อำนาจต่อรองที่มากขึ้นย่อมไม่เป็นผลดีต่อกระบวนการสะสมทุนในระยะสั้น กระบวนการสร้างแรงงานเสี่ยงจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ บนเงื่อนไขต่อไปนี้

-การนำเข้าแรงงานข้ามชาติ

แรงงานข้ามชาติมีส่วนสำคัญต่อเนื่องต่อการผลิตไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานข้ามชาติชาวพม่า แม้ในช่วงแรกแรงขับเคลื่อนจะประกอบด้วยเหตุผลทางการเมืองเป็นหลัก แต่ภายหลังจากวิกฤติการเงินปี 2540 อันนำไปสู่การเปิดเสรีของการค้าและบริการ ได้เกิดโรงงานขนาดเล็กตามพื้นที่ชายแดน เช่นเดียวกับเมืองอุตสาหกรรมเดิมในเขตปริมณฑลรอบกรุงเทพฯ เพื่อตอบสนองต่อธุรกิจเพื่อการส่งออกทำให้แรงงานข้ามชาติจากพมวด้านตะวันตกกลายเป็นกำลังการผลิตสำคัญ การขยายตัวของลัทธิเสรีนิยมใหม่ในประเทศไทยเป็นการวางเงื่อนไขให้เกิดพื้นที่ทางโอกาสชุดใหม่แก่แรงงานข้ามชาติภายในครึ่ง

ทศวรรษ แรงงานข้ามชาติจากพรมแดนตะวันตกที่เริ่มมีประสบการณ์ ทักษะและทุนทางสังคมเริ่มแสวงหาโอกาสในพื้นที่ซึ่งมากกว่าเมืองชายแดน การขยายตัวของกิจการประมงและต่อเนื่องประมงซึ่งเป็นการผลิตอาศัยแรงงานเข้มข้นถูกเติมเต็มด้วยแรงงานข้ามชาติ สมุทรสาครเมืองท่าซึ่งเคยเป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ เมื่อกลางศตวรรษที่ 20 และมีแนวโน้มจะกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรม “ขาลง” ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แปรสภาพกลายเป็น “เมืองพม่า” และศูนย์กลางของการผลิตเพื่อการส่งออกที่ใช้แรงงานเข้มข้นในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ภาพของแรงงานข้ามชาติพ้นจากการเป็นแรงงานอพยพที่มีลักษณะการ “ถูกหลอกลวง” หรือ “ลี้ภัยอย่างไม่มีเงื่อนไข” การอพยพเข้าสู่ภาคการผลิตแรงงานเข้มข้นของไทยกลายเป็นโอกาสเดียวในชีวิตของพวกเขาในฐานะ “คนหนุ่มสาว” ที่มีโอกาสก้าวพ้นความยากจน พวกเขาจึงไม่ใช่กลุ่มคนที่ยากจน หรือขาดโอกาสที่สุดในหมู่บ้านในทางตรงกันข้ามพวกเขาจำเป็นต้องมีทุนทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางรวมถึงระยะเวลาการรอนานในประเทศไทย ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 แรงงานข้ามชาติชาวพม่าหลากหลายชาติพันธุ์ มีบทบาทอย่างสูงในเมืองอุตสาหกรรมตามเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครแต่ยังคงจำกัดในเฉพาะอุตสาหกรรมแรงงานเข้มข้นอย่างประมงหรือต่อเนื่องประมงเท่านั้น แต่เมื่อเข้าสู่ปลายทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจโลก การปรับตัวของตลาดแรงงานไทยเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปแรงงานข้ามชาติเริ่มก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรมที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่นของแรงงานที่สามารถทำงานได้หลายกะเวลา และมีความคาดหวังในการเติบโตตามสายงานที่ต่ำกว่าแรงงานท้องถิ่น พื้นที่เมืองอุตสาหกรรมดั้งเดิมอย่างสมุทรปราการถูกเติมเต็มด้วยแรงงานข้ามชาติ รวมถึงอุตสาหกรรมการส่งออก

ทั่วไปในวิสาหกิจขนาดกลาง และการเป็นลูกจ้างภาคเกษตรกรรมซึ่งมีความต้องการแรงงานที่มีความยืดหยุ่นสูงตามความต้องการของสินค้าเกษตรในตลาดโลกที่มีความไม่แน่นอน (Skeldon 1996; Brett-crowther 2011; Hickey 2015)

-การเกิดวิสาหกิจขนาดเล็กและการถ่ายโอนความเสี่ยง (McMichael 2008; Rigg and Salamanca 2009) วิสาหกิจขนาดเล็กมีการขยายตัวขึ้นทั้งในส่วนที่มีความสำคัญในการเติมเต็มการผลิตเพื่อการส่งออก หรือรองรับกลุ่มแรงงานที่ไม่สามารถเติบโตพร้อมกับระบบในการผันตัวเองสู่การเป็นผู้ประกอบการเหนือแรงงานตัวเอง ในกลุ่มแรก จะพบลักษณะวิสาหกิจที่เหมาะสมช่วงการผลิต กลุ่มนี้สามารถพิจารณาได้ทั้งกลุ่มอุตสาหกรรมเน้นแรงงานที่มักมีการว่าจ้างแรงงานที่อาศัยความยืดหยุ่นสูง เพื่อเติมเต็มต่อภาคการผลิตเพื่อการส่งออก เช่นเดียวกับภาคอุตสาหกรรมบริการที่มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความยืดหยุ่นของระบบเสรีนิยมใหม่ การเกิดบริษัท “รักษาความปลอดภัย” หรือ “ทำความสะอาด” เพื่อดูแลรับผิดชอบเฉพาะเรื่องเกิดขึ้นเพื่อลดต้นทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่ ซึ่งอาจมีต้นทุนที่สูงขึ้นในการจัดการด้วยตนเองระยะยาว ซึ่งรวมถึงงานทักษะสูงต่างๆก็ถูกถ่ายโอนมาสู่วิสาหกิจขนาดเล็ก เช่นงานด้านออกแบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งให้ค่าตอบแทนเป็นชิ้นงานและต้องการความหลากหลาย การจ้างพนักงานประจำอาจไม่ตอบสนองต่อการจัดการขององค์กรที่ไม่ได้ต้องการชิ้นงานลักษณะนี้อยู่ตลอดเวลา และพนักงานคนเดียวกันอาจไม่สามารถสร้างงานที่หลากหลายเมื่อความต้องการของบริษัทเปลี่ยนไป บริษัทขนาดเล็กจึงเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงนี้และถ่ายโอนความเสี่ยงให้แรงงานเสี่ยงซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรขนาดเล็ก ความมั่นคงที่พวกเขาได้รับขึ้นอยู่กับชิ้นงานที่

สามารถผลิตได้ การถูกแยกขาดสู่การปฏิบัติงานในฐานะปัจเจกชนทำให้พวกเขาไม่
อำนาจในการต่อรองลดน้อยลง นอกจากนี้วิสาหกิจขนาดเล็กยังเป็นจุดเริ่มต้นของ
แรงงานที่ไม่สามารถเติบโตกับระบบได้อีกต่อไป เช่นสูงอายุ มีค่าตอบแทนที่สูง
เกินโครงสร้าง พวกเขาเหล่านี้เลือกที่จะใช้ทักษะและประสบการณ์ในการเริ่ม
กิจการของตนเอง โดยพร้อมแบกรับความเสี่ยงจากกลไกตลาด เช่นเดียวกับกับ
กลุ่มผู้ใช้แรงงานหน้าใหม่ที่ขาดประสบการณ์และทักษะ ก็อาจเริ่มต้นด้วยการตั้ง
วิสาหกิจขนาดเล็กโดยแบกรับความเสี่ยงของระบบด้วยตนเองเช่นกัน (Vornig
2011; Wood and Tiwari 2012)

6.2 กรณีศึกษาแรงงานเสี่ยง การขยายตัวของแรงงานเสี่ยงเป็นตัวบ่ง
ชี้ให้เห็นถึงการทำงานของระบบเสรีนิยมใหม่ไม่ได้มีข้อจำกัดในด้านพื้นที่อีกต่อไป
ในระบบแบบสังคมนิยมหลังอุตสาหกรรม แรงงานเสี่ยงสามารถถูกสถาปนาขึ้นได้ทุกที่
แม้พื้นที่ข้างต้นจะอยู่ห่างไกลด้วยพื้นที่ทางกายภาพจากศูนย์กลางการผลิต (หรือ
อาจกล่าวได้ว่าศูนย์กลางได้หายไป) กรณีศึกษานี้จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะแรงงาน
เสี่ยงซึ่งปรากฏในพื้นที่ แตกต่างกัน อันประกอบด้วยแรงงานเสี่ยงในพื้นที่
สมุทรปราการ สุพรรณบุรี และนครราชสีมา¹

-สมุทรปราการ พื้นที่เมืองอุตสาหกรรมเก่าแก่และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ
สูงรองจากกรุงเทพฯ เป็นแหล่งการขยายตัวของแรงงานเสี่ยง ซึ่งปรากฏทั้งใน
รูปแบบแรงงานไร้ทักษะซึ่งพบในหมู่แรงงานข้ามชาติที่มีประสบการณ์ในการใช้
ชีวิตในประเทศไทยมาระยะเวลาหนึ่งที่มีทุนทางสังคมและทักษะในตลาดแรงงาน

¹ ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลในพื้นที่ สามจังหวัดข้างต้นในระหว่างปี 2556-2557 โดยข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้
เป็นในลักษณะภาพกว้างของการแปรสภาพโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองสังคม

ที่เพียงพอต่อการอยู่ในตลาดแรงงานเดียวกันกับแรงงานท้องถิ่นได้ ขณะที่อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตอย่างยาวนานและใช้แรงงานท้องถิ่นที่เป็นคนไทยก็มีแนวโน้มในการปรับตัวในการทำการผลิตที่เน้นการแข่งขันได้ในตลาดโลก ทำให้ผู้ใช้แรงงานชาวไทยในพื้นที่สมุทรปราการจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตนมีทักษะที่เหนือกว่าแรงงานข้ามชาติ และมีความยืดหยุ่นไม่แตกต่างกัน ขณะที่แรงงานที่มีอายุมากขึ้นหรือมีทักษะที่สูงขึ้นอาศัยทักษะนี้ในการประกอบกิจการส่วนตัวเพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่เมืองซึ่งรองรับแรงงานอพยพทั้งภายในและระหว่างประเทศจำนวนเพิ่มมากขึ้น คนกลุ่มนี้มีส่วนหนึ่งที่สามารถประสบความสำเร็จได้จากการประกอบธุรกิจส่วนตัวขนาดเล็กซึ่งมีความผันผวนสูง ขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็กรายจำนวนมาก ถูกดูดกลืนอยู่ในวังวนของหนี้ในระบบ เช่นเดียวกับแรงงานเสี่ยงทั่วไป

-นครราชสีมา เป็นพื้นที่ซึ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจต่อเนื่องจากยุคปลายสงครามเย็น นครราชสีมาเป็นเมืองซึ่งเติบโตในฐานะเมืองทางผ่านสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นศูนย์กลางของอำนาจการปกครองในพื้นที่ห่างไกลจากส่วนกลาง กระทั่งการขยายการเติบโตของเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่ทำให้นครราชสีมาสามารถเติบโตและขยายเมืองด้วยตนเองโดยอิงกับระบบทุนนิยมโลกมากกว่าส่วนกลางโดยสัมพันธ์กับในอดีตอันเป็นผลจากการย้ายฐานการผลิต และงบประมาณพัฒนาท้องถิ่นจำนวนมหาศาล การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการแปรสภาพความสัมพันธ์ระหว่างนครราชสีมากับกรุงเทพมหานคร แม้ว่าการขยายถนนมิตรภาพในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก จะทำให้การเดินทางสู่ส่วนกลางและนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงใต้ออกใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมงเท่านั้น

แต่การเกิดขึ้นของสถาบันศึกษาระดับสูงเป็นการยืนยันว่า นครราชสีมา มีศักยภาพในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางของการผลิตสินค้าปทุมภูมิได้ในอนาคต อันใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก คำถามสำคัญจึงอยู่ที่ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่นครราชสีมาเป็นภาพฉายซ้ำ ของการเกิดนิคมอุตสาหกรรมในช่วงเริ่มแรกหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาจะพบลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1. โรงงานหรือสถานประกอบการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไม่ใช่โรงงานผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า หากแต่เป็น โรงงานเพื่อการส่งออกและจำนวนมากเป็นต้นทางการผลิตเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานในกรุงเทพฯหรือห่วงโซ่อุปทานลำดับที่สูงขึ้น ดังนั้นลักษณะการผลิตที่มีความซับซ้อนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับระบบอุตสาหกรรมสายพานในอดีต 2. การขยายตัวของชุมชนชนชั้นกลางจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเกิดพนักงานปกคอกขาวนอกระบบราชการ หรือเจ้าของวิสาหกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางนำสู่การขยายของเมืองอันนำสู่การจ้างงานในอุตสาหกรรมเน้นแรงงาน เช่นการก่อสร้าง การบริหาร การกระจายสินค้า การรักษาความปลอดภัย หรือช่างอิสระ 3. เมื่อพิจารณาจากสองเงื่อนไขข้างต้นจึงพบว่าแรงงานเสี่ยงในพื้นที่นครราชสีมาจึงมีลักษณะคล้ายแรงงานนอกระบบที่รองรับการขยายตัวของชนชั้นกลาง แต่ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่แรงงานนอกระบบบนเงื่อนไขนี้ มีความเป็นชั่วคราวต่ำกว่าแรงงานนอกระบบยุคอุตสาหกรรมสายพาน กล่าวคือ "แรงงานเสี่ยง" ที่รองรับการเติบโตของเมืองมีความจำเป็นต้องอยู่ในสถานะนี้ยาวนานมากขึ้น และระบบก็ไม่พร้อมที่จะแบกรับความเสี่ยง เช่น ค่าแรงที่สูงขึ้น อำนาจต่อรองที่มากขึ้น หรือความคาดหวังในชีวิตที่สูงขึ้น การพยายามรักษาลักษณะนอกระบบนี้ไว้จึงเป็นความจำเป็นยิ่งของ ระบบเสรีนิยมใหม่ในการสร้าง "ความถาวร" ของความ "ไม่ถาวร"

-สุพรรณบุรี แม้เป็นจังหวัดที่ให้ภาพลักษณ์ความยากจนเนื่องด้วยประชากรส่วนมากอยู่ในภาคเกษตรกรรมในช่วงสงครามเย็น พื้นที่สุพรรณบุรีห่างไกลจากประเทศเพื่อนบ้านที่จะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากการกองกำลังปลดแอกในช่วงทศวรรษ 1960-1970 สุพรรณบุรีมีเพียงร่องรอยของการขัดขืนในชีวิตประจำวันที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำและผลจากการพัฒนาของระบบทุนนิยมนายหน้า ความขัดแย้งระหว่างนายทุนท้องถิ่นและชาวบ้านเป็นภาพทั่วไปอันปรากฏประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 (Nishizaki 2011) การที่ไม่ใช่พื้นที่ยุทธศาสตร์ซึ่งอยู่ในแผนการพัฒนา และไม่ใช้เส้นทางการเดินทางของถนนสายหลักสู่ภูมิภาค ทำให้สุพรรณบุรีภาพหนึ่งเหมือนถูกกักขังไว้กับความด้อยพัฒนาและเกษตรกรรมแบบกึ่งยังชีพ แต่การมองเช่นนี้ก็เป็นการละเลยพลวัตสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 สุพรรณบุรีกลายเป็นแหล่งส่งออกแรงงานสำคัญเข้าสู่พื้นที่ กรุงเทพฯและปริมณฑล เพื่อเติมเต็มอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าในช่วงปลาย เช่นเดียวกับกับอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในช่วงเริ่มต้น ภาพของแรงงานอพยพภายในประเทศซ้อนทับระหว่าง ชายหนุ่มที่ล้มเหลวและถูกดูถูกกลืนเป็นแรงงานค่าจ้างต่ำในเมืองใหญ่ กับสาวโรงงานทอผ้าที่ประสบความสำเร็จในการยกระดับวิถีชีวิตของคนที่บ้านเกิด กระทั่งปลายศตวรรษที่ 21 ชัยชนะ ของบรรหาร ศิลปอาชาได้เป็นจุดเริ่มต้นการนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สุพรรณบุรี ด้วยการนำการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ถนนสาย ตลิ่งชัน-สุพรรณบุรีย่นระยะทางหลายสิบกิโลเมตรทำให้การเดินทางสู่ใจกลางกรุงเทพมหานครจากอำเภอเมืองใช้เวลาเพียง ชั่วโมงเดียวเท่านั้น สุพรรณบุรีก้าวพ้นจากการเป็นเมือง “บ้านนอก” และเชื่อมตรงสู่การเป็นปริมณฑลรอบนอกของกรุงเทพมหานคร

แม้การเมืองลักษณะ “บรรหาร” จะกลายเป็นต้นแบบของการที่นักการเมืองระดับชาติในการดึงทรัพยากรส่วนกลางเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนในหลายพื้นที่ แต่นอกจากถนนและโครงสร้างพื้นฐานแล้ว สุพรรณบุรีในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ก็ยังมีได้มีหน้าที่ต่อระบบทุนนิยมโลกที่แตกต่างไปมากนัก ประชาชนส่วนมาวยังคงอยู่ในภาคเกษตร และคนรุ่นใหม่เข้ามาแสวงโอกาสในเมืองหลวง กระทั่งคลื่นกระแสของนโยบายประชานิยมในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการเปลี่ยนแปลง เกษตรกรรวมถูกแปรสภาพสู่การผลิตเพื่อนำการส่งออกแบบเต็มตัว การกลับมา “ทำนา” ไม่ใช่เรื่องของความล้มเหลว หรือ การสำนึกรักบ้านเกิดของคนหนุ่มสาวอีกต่อไป เพราะมันหมายถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามความผันผวนของราคาข้าวที่อิงกับตลาดโลกสร้างปัญหาให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ ภายใต้คลื่นกระแสความขัดแย้งทางการเมืองและการช่วงชิงมวลชนของการเมืองระดับชาติ รัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ชินวัตรได้ประกาศนโยบาย “จำนำข้าว” ที่ราคา 15,000 บาทต่อเกวียนซึ่งเป็นการรับรองมูลค่าเศรษฐกิจที่มหาศาลสำหรับการลงทุนของผู้ที่มีที่นาเป็นของตัวเอง หรือ แม้กระทั่งผู้เช่าที่นา ลักษณะของสุพรรณบุรีจึงเป็นภาพสะท้อนการขยายตัวของแรงงานเสียง ในฐานะ “ผู้ประกอบการ” เหนือแรงงานตนเอง ในแง่นี้จึงจะเห็นได้ว่า แม้แรงงานเสียงจะถูกทำให้ไร้อำนาจและปราศจากช่องทางการต่อรอง แต่การรวมตัวในลักษณะที่หลากหลายสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่พวกเขาได้กรณีที่เงื่อนไขพร้อม

บทสรุปความ ความเปราะบาง

ชนชั้นแรงงานเสียง เป็นชนชั้นที่ถูกวางเงื่อนไขให้เกิดขึ้นในสังคมเสรีนิยมใหม่ ในฐานะกลุ่มแรงงานที่สามารถแบกรับความเสี่ยงแทนผู้ประกอบการ

ความเปราะบางของกลุ่มแรงงานเสี่ยงจึงมีความแตกต่างจากชนชั้นกลางในสังคมอุตสาหกรรมสายพาน แรงงานเสี่ยงมีผู้ใช้ที่ได้ค่าตอบแทนน้อย หรือไม่สามารถซื้อคืนชีวิตของพวกเขาได้ ลักษณะความเปราะบางของแรงงานเสี่ยงในสังคมเสรีนิยมใหม่ไทยคือ การเป็นผู้มีความเสี่ยงสูง และอำนาจต่อรองต่ำ ความเสี่ยงในที่นี้จึงมีใช้เพียงแต่ความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจ แต่หมายถึงความเสี่ยงในการจัดการ และความเสียหายจากการปราศจากองค์กรวิชาชีพรวมถึงกฎหมายแรงงานที่จะรับประกันความเป็นธรรมในความสัมพันธ์ แรงงานเสี่ยงจึงอาจเกิดขึ้นในหมู่แรงงานอิสระที่มีทักษะสูง หรืองานบริการهماช่วงได้พอๆกัน แม้ทั้งสองกลุ่มจะมีค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์เชิงคุณภาพที่ไม่แตกต่างกัน พวกเขามีต้นเหตุจากการพยายามลดต้นทุนและลดอำนาจการต่อรองของระบบและทำให้สถานะอันยากลำบากของพวกเขา ดูคล้ายกับการเป็นสถานะเพียงชั่วคราว แต่แท้จริงเต็มไปด้วยเงื่อนไขถาวรที่ระบบจำเป็นต้องขยายกลุ่มแรงงานเสี่ยงให้มากขึ้น เมื่อระบบเติบโตและขยายขึ้น กรณีศึกษาในประเทศไทยได้ชี้ให้เห็นว่าการขยายตัวของเสรีนิยมใหม่ได้ทำลาย ความรวมศูนย์ของกรุงเทพฯ และแผ่ขยายกระบวนการสะสมทุนสู่ภูมิภาคและเชื่อมตรงสู่ระบบทุนนิยมโลก

บทที่ 7 บทสรุป ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยใน อนาคต

ในบทนี้ได้พิจารณาถึงข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยจากจุดเริ่มต้นของการทบทวนสถานะองค์ความรู้ อันนำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1 ข้อค้นพบจากงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะการผสมผสานระเบียบวิธีวิจัย โดยมีเป้าประสงค์หลักในการสำรวจสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก โดยสามารถสรุปข้อค้นพบหลักได้ดังนี้

-โครงสร้างชนชั้นของไทยมีการปรับตัวซึ่งมิได้เป็นผลในลักษณะถูกกระทำ (Passive) จากระบบทุนนิยมโลกทางเดียว แต่เป็นลักษณะกระทำหรือเอื้อต่อ (Active) เพื่อรองรับการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกที่อาศัย ความยืดหยุ่นของการทำงาน การไม่ผูกติดความคาดหวังของตนเองกับระบบระยะยาว และมีอำนาจต่อรองที่ต่ำ เงื่อนไขข้างต้นมีการเตรียมให้เกิดกระบวนการสะสมทุนที่เป็นระบบมากขึ้น และมุ่งในการกำจัดของเสียซึ่งไม่จำเป็นในระบบสายพานอุตสาหกรรมในอดีต ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ไม่ทำให้เกิดมูลค่า ภาวะการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต และค่าใช้จ่ายที่สูงจากความไม่แน่นอน การจัดวางโครงสร้างชนชั้นของระบบเสรีนิยมใหม่ไทยสามารถตอบโจทย์ต่อปัญหาข้างต้นได้ ด้วยกระบวนการสร้างความเป็นปัจเจกนิยมแบบเข้มข้น และ

การทำให้เป็นสินค้าแบบเต็มที่ จึงกล่าวได้ว่า “ รัฐไทยภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ มีใช้ทุนนิยมชายขอบ ทุนนิยมด้อยพัฒนา หรือทุนนิยมบางส่วน หากแต่เป็นทุนนิยมแบบเต็มขั้นและเต็มเต็มความก้าวหน้าของระบบเสรีนิยมใหม่ มีความเป็นทุนนิยมโดยเนื้อแท้มากกว่ารัฐอื่นๆในระบบที่ยังคงต้องให้ความสำคัญต่อประชาธิปไตย เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนซึ่งสร้างภาระต่อระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่”

-ภายใต้กระบวนการสร้างความเป็นปัจเจกชนและแบกรับภาระชีวิตของตนเองอย่างเข้มข้น ภายใต้ตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันสูง และสายบังคับบัญชาที่หดสั้น มนุษย์ถูกยึดโยงด้วยวิธีคิดแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีลักษณะเป็นสากล และดังที่ได้พิจารณาในบทที่ 4-6 จะพบว่า ลักษณะ “ชนชั้นกลาง” และ “แรงงานเสี่ยง” ภายใต้ระบบเสรีนิยมใหม่ไม่มีความแตกต่างกันในเชิงคุณภาพ แม้พวกเขาอาจมีภูมิหลังทางสังคม และความทรงจำร่วมทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น เชื้อชาติ การศึกษา ประสบการณ์ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีผลให้ความแปรปรวนในสังคมเสรีนิยมใหม่ของพวกเขามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ พวกเขาใช้ชีวิตอยู่บนฐานของภาพจำลองเสมือนจริงของสังคมเสรีนิยมใหม่ ความคาดหวังที่ระบบสร้างขึ้นมา และเผชิญกับความแปรปรวนในลักษณะเดียวกัน ซึ่งสามารถก้าวพ้นความแปรปรวนได้ในฐานะปัจเจกชน แต่ไม่สามารถที่จะรอดพ้นความแปรปรวนนี้ได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ในทางกลับกันพวกเขามีลักษณะร่วมที่น่าสนใจคือ การปรารถนาให้ระบบทำงานตามปกติแม้จะมีผู้แพ้มหาศาลก็ตาม ลักษณะข้างต้นจึงชี้ให้เห็นว่า “ในสังคมเสรีนิยมใหม่ไทย ไม่มี ชนชั้นกลางมีแต่แนวโน้มที่จะลดน้อยลงในช่วงเริ่มแรกของระบบทุนนิยมทั่วโลกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แต่ภายใต้ความขัดแย้งทางชนชั้นในศตวรรษที่ 20 ระบบทุนนิยม

สลายพยานพยายามสร้างชนชั้นกลางขึ้นมาเพื่อเป็นเกราะกำบังการต่อสู้ทางชนชั้น แต่ระบบเสรีนิยมใหม่พิสูจน์ให้เห็นว่า ชนชั้นกลางเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเกินไปสำหรับระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ไทยเป็นต้นแบบที่แสดงให้เห็นว่า ชนชั้นกลางได้ถูกสลวยรวมกับกลุ่มแรงงานเสี่ยง ที่พวกเขาไม่มีความแตกต่างทั้งทางสังคมวิทยาและเศรษฐกิจการเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญ คงเหลือเพียงชนชั้นสูงมาก (Hyper Elite) ที่มีช่องว่างจนไม่สามารถเอื้อมถึงได้ภายใต้การใช้ชีวิตตามระบบปรกติ”

-โครงสร้างชนชั้นไม่ผูกติดกับพื้นที่ทำให้ระบบเสรีนิยมใหม่มีการตัดสินใจผ่านอำนาจส่วนกลางน้อยลง การสถาปนาอำนาจทางการเมืองเหนือรูปแบบรัฐผูกขาดเหนือชีวิตพลเมืองมีความหมายน้อยลง กล่าวคือ วัฒนธรรมประชาธิปไตยถูกทำให้เป็นเพียงรสนิยมของปัจเจกชนและไม่มีความหมายจริงจัง สูญเสียคุณลักษณะอันเป็นสากลและถูกยึดโยงด้วยความหมายตามแต่ละกลุ่มชนชั้นของตน ซึ่งพบว่าประชาธิปไตยกลายเป็น “รสนิยม” มากกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง และถูกตีความให้มีความแตกต่างกันตามผลประโยชน์ทางชนชั้น มากกว่าจะเป็นกติกาเดียวที่ทุกคนยึดถือร่วมกันในสังคม (Only Game in town) ดังเช่นประชาธิปไตยแบบศีลธรรม ประชาธิปไตยที่ไม่จำเป็นต้องมีการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยที่ผู้ลงคะแนนอาจมีเสียงไม่เท่ากันก็ได้ ประชาธิปไตยที่กินได้ ประชาธิปไตยที่ห้ามกิน ฯลฯ แต่แม้จะมีนิยามที่หลากหลายประชาธิปไตยถูกทำให้ไร้ความหมายและไม่สามารถหวังผลการเปลี่ยนแปลง

7.2 ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยในอนาคต

-งานชิ้นนี้มีการผสมผสานในลักษณะของการสำรวจสถานะองค์ความรู้และการวิจัยภาคสนาม จึงมีข้อจำกัดในการนำไปอ้างอิงเพื่อครอบคลุมกรณีศึกษาอื่นๆ ที่

มีทั้งลักษณะรวมขึ้น หรือย่อยลง จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยภาคสนามเพิ่มเติมโดยจำเพาะกรณีศึกษาในแต่ละพื้นที่ หรือกลุ่มทางชนชั้นลงไปเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่มีลักษณะร่วมสมัย และสามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการพิสูจน์สถานะองค์ความรู้และคำอธิบายต่างๆ

- การพิสูจน์ ว่า”ถูก”-Verify ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณมีความจำเป็นในการฉายภาพให้เกิดความครบถ้วนของข้อมูลในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งในงานชิ้นนี้หวังจะเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการทำงานวิจัยชิ้นอื่นซึ่งมีการพิสูจน์เชิงปริมาณในข้อเสนอที่ได้ยกขึ้นมาในเชิงทฤษฎี และจำแนกลงไปตามแต่ละกลุ่มชนชั้น

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การขยายตัวของกลุ่มแรงงานเสี่ยงแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางที่เกิดขึ้นในสังคมทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ ที่รัฐถ่ายโอนบทบาทความรับผิดชอบต่อความเสี่ยงต่างๆในระบบเศรษฐกิจการเมืองให้สู่ความรับผิดชอบของปัจเจกชนที่มีความเสี่ยงทางเศรษฐกิจสูงแต่มีอำนาจการต่อรองต่ำ ใจพ้อยสำคัญคือการทำอย่างไรให้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจซึ่งก็เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติกับความมั่นคงของมนุษย์สามารถไปด้วยกันได้

ข้อเสนอ เงินเดือนให้เปล่าแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditioned Basic Income-UBI) เป็นแนวทางที่ตรงกับปัญหาการขยายตัวของแรงงานเสี่ยง ที่พวกเขาใช้ชีวิตในจุดเชื่อมต่อระหว่าง การทำงาน-เวลาพักผ่อน ผลิต-บริโภค ความหวัง-ความกลัว ปัจเจกนิยม-จารีตนิยม UBI สามารถเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้าง “หลังพิง” แก่แรงงานเสี่ยง ทำให้พวกเขาสามารถมีอำนาจต่อรองที่เพิ่มมากขึ้นโดยที่ไม่ต้องผลัดแรงงานเสี่ยงด้วยกันให้มีสถานะที่ต่ำลง พร้อมกันนั้นจะทำให้อำนาจ

ต่อรองทางการเมืองของพวกเขาสูงขึ้นและสามารถสร้างองค์กรทางเศรษฐกิจที่เน้นความสร้างสรรค์มากกว่าการแข่งขันเพื่อกำไรระยะสั้น

การศึกษารูปรธรรมของนโยบายเพื่อจัดการต่อปัญหาความเปราะบางในสังคมเสรีนิยมใหม่ได้มีข้อเสนอในงานวิจัยในอนาคตของผู้เขียนได้แก่

“กระบวนการสร้างความมั่นคงของรัฐผ่านการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์: กรณีศึกษาประเทศกลุ่มนอร์ดิก” และ “การปรับใช้นโยบายสวัสดิการแบบก้าวหน้าในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำกรณีศึกษาประเทศไทย”

รายการอ้างอิง

Adolf, R. G. (2011) "Are Liberal Regimes More Protective of Economic and Social Rights Than Authoritarian Regimes? Asian Politics & Policy Volume 3, Issue 3." Asian Politics & Policy 3, 433-460.

Adolf, R. G. (2011) "Do Economic Globalization and Political Freedom Go Together? Asian Politics & Policy Volume 3, Issue 4." Asian Politics & Policy 3, 569-609.

Anderson,B.(1977) "Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup," Bulletin of Concerned Asian Scholars, 9:3 (July – September 1977), 13 – 30

Arnold, D. and J. Pickles (2011) "Global Work, Surplus Labor, and the Precarious Economies of the Border Antipode Volume 43, Issue 5." Antipode 43, 1598-1624.

Brett-crowther, M. (2011). "The Atlas of Human Migration: Global Patterns of People on the Move." International Journal of Environmental Studies 68(5): 760-761.

Case, W. (1994) "Elites and Regimes in Comparative Perspective Indonesia, Thailand, and Malaysia, Governance Volume 7, Issue 4." Governance 7, 431-460.

Chhachhi, A. and L. Herrera (2007) "Empire, Geopolitics and Development Development and Change Volume 38, Issue 6." Development and Change 38, 1021-1040.

Cohen, P. T. (1987) "From Moral Regeneration to Confrontation Two Paths to Equality in the Political Rhetoric of a Northern Thai Peasant Leader, Mankind Volume 17, Issue 2." Mankind 17, 153-167.

Crouch,C. (2004) Post-Democracy, Polity Press.

Darwin,C. (1839) "The Voyage of The Beagle"

<http://pinkmonkey.com/dl/library1/book0631.pdf> access 22 January 2016

Dicken,P. (2011). Global Shift: Mapping The Changing Contours Of The World Economy, Guilford Publications.

Dressel, B. (2010) "When Notions of Legitimacy Conflict The Case of Thailand, Politics & Policy Volume 38, Issue 3." Politics & Policy 38, 445-469.

Engel, D. M. (2009) "Landscapes of the Law Injury, Remedy, and Social Change in Thailand, Law & Society Review Volume 43, Issue 1." Law & Society Review 43, 61-94.

Glassman, J. (2004). Thailand at the margins : internationalization of the State and the transformation of labour Oxford

Glassman, J. (2007) "Recovering from Crisis The Case of Thailand's Spatial Fix, Economic Geography Volume 83, Issue 4." Economic Geography 83, 349-370.

Habermas, J., Cronin, C., & Pinsky, M. (2006). Time of transitions Polity

Handley, Paul M.(2006) The King Never Smiles : A Biography of Thailand's Bhumibol Adulyadej. Yale University Press.

Hart-Landsberg, M. and P. Burkett (1998) "Contradictions of Capitalist Industrialization in East Asia A Critique of 'Flying Geese' Theories of Development, Economic Geography Volume 74, Issue 2." Economic Geography 74, 87-110.

Harvey, D. (1990). The condition of postmodernity : an enquiry into the origins of cultural change. Malden, Mass., Malden, Mass. : Blackwell.

Harvey, D. (2005). A brief history of neoliberalism. Oxford, Oxford : Oxford University Press.

Hickey, M. (2015) "Modernisation, Migration, and Mobilisation Relinking Internal and International Migrations in the ?Migration and Development Nexus?, Population, Space and Place Early View." Population, Space and Place.

Jessop, B. (2013). Putting neoliberalism in its time and place: a response to the debate. Social Anthropology, 65.

Jong, E. d., L. Knippenberg, et al. (2012) "Red-Shirt Heartland Village-Level Socioeconomic Change in Northeast Thailand Between 1999 and 2008, Asian Politics & Policy Volume 4, Issue 2." Asian Politics & Policy 4, 213-231.

Jory, P. (1999) "Thai Identity, Globalisation and Advertising Culture Asian Studies Review Volume 23, Issue 4." Asian Studies Review 23, 461-487.

Kim, M. and E. H. Boyle (2012) "Neoliberalism, Transnational Education Norms, and Education Spending in the Developing World, 1983?2004 Law & Social Inquiry Volume 37, Issue 2." Law & Social Inquiry 37, 367-394.

Kitiarsa, P. (2009) "Beyond the Weberian Trails An Essay on the Anthropology of Southeast Asian Buddhism, Religion Compass Volume 3, Issue 2." Religion Compass 3, 200-224.

Keshboonchoo, K. (2004) The rise and decline of Thai absolutism
Routledge Curzon

Keyes, C. C. (2012). Cosmopolitan' villagers and populist democracy in Thailand. South East Asia Research, 20(3), 343-360.

Larsson, T. (2013) "The Strong and the Weak Ups and Downs of State Capacity in Southeast Asia, Asian Politics & Policy Volume 5, Issue 3." Asian Politics & Policy 5, 337-358.

Laothamatas, Anek (1997). Democratization in Southeast and East Asia. St. Martin's Press, Institute of Southeast Asian Studies

Lawson, V. (2012) "Decentring poverty studies Middle class alliances and the social construction of poverty, Singapore Journal of Tropical Geography Volume 33, Issue 1." Singapore Journal of Tropical Geography 33, 1-19.

McCargo, D. (2005). "Network monarchy and legitimacy crises in Thailand." Pacific Review 18(4): 499-519.

McMichael, P. (2008) "Peasants Make Their Own History, But Not Just as They Please . . . Journal of Agrarian Change Volume 8, Issue 2-3." Journal of Agrarian Change 8, 205-228.

Naazneen Karmali "Thailand's 50 Richest 2014: Some Win, Some Lose Amid Political Strife" www.forbes.com 30 November 2015.

Pongsudhirak, T. (2005). The Thaksinization of Thailand. *Contemporary Southeast Asia*, (2), 327.

Regilme, S. S. F. (2014) "Bringing the Global Political Economy Back In Neoliberalism, Globalization, and Democratic Consolidation, *International Studies Perspectives* Volume 15, Issue 3." *International Studies Perspectives* 15, 277-296.

Rigg, J. and A. Salamanca (2009) "Managing risk and vulnerability in Asia A (re)study from Thailand, 1982-83 and 2008, *Asia Pacific Viewpoint* Volume 50, Issue 3." *Asia Pacific Viewpoint* 50, 255-270.

Scheil-Adlung, X. (2013) "Revisiting policies to achieve progress towards universal health coverage in low-income countries Realizing the pay-offs of national social protection floors, *International Social Security Review* Volume 66, Issue 3-4." *International Social Security Review* 66, 145-170.

Skeldon, R. (1996). Migration: The Asian Experience. *Journal of Asian Stud.* 55: 125-127.

Springer, S. (2009) "Renewed authoritarianism in Southeast Asia Undermining democracy through neoliberal reform, *Asia Pacific Viewpoint* Volume 50, Issue 3." *Asia Pacific Viewpoint* 50, 271-276.

Volume 24, Issue 6." Journal of International Development 24, 667-672.

Wyatt,D. (2003) Thailand : A Short History Silwarmbook 308-473

Zarakol, A. e. (2013) "Revisiting Second Image Reversed Lessons from Turkey and Thailand, International Studies Quarterly Volume 57, Issue 1." International Studies Quarterly 57, 150-162.

กุลลดา เกษบุญชู มีดี (2552). ความขัดแย้งทางการเมืองของไทย-- ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน กรุงเทพฯ : มูลินนิธิ 14 ตุลา, 2552.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2551) ก่อนภาคประชาชนล่มสลาย, กรุงเทพฯ : Way of book, 2551.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเกอร์ (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม

ไทยพับลิก้า (2554) “เปิดผลสำรวจค่าจ้างมนุษย์เงินเดือน ของสำนักงาน ก.พ. และสำนักงานสถิติแห่งชาติ” <http://thaipublica.org/2014/09/salary-survey-2013/> เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2557

เวฬุ เวสาร์ช (2559) ถ้าพอจะเรียกมันว่าบทกวี ห้วงรำพึงรำพันถึงทิวสมัย กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ไจนทะยาน

ว.วชิรเมธี.(2551) "นรก-สวรรค์ มีจริงหรือ" , Secret. 1, 12 (26 ธันวาคม 2551): 100 - 101.

สำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ (2500) สมุดสถิติรายปีประเทศไทย 2500 = Statistical yearbook Thailand 1947 กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ

อภิชาติ สถิตนิรมัย และคณะ (2556) ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ประวัติผู้เขียน

ผศ.ดร.ชัยชัย ธรรมบุษติ

การทำงาน

ได้รับบรรจุตำแหน่งอาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมปี พ.ศ.2556 รับผิดชอบการบรรยายหลักสูตรศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต ปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ (PPE) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2558 รับผิดชอบสอนรายวิชา ความรู้เบื้องต้นทางการเมือง การเมืองและการปกครองไทยสมัยใหม่ เศรษฐกิจการเมืองของกลุ่มประเทศรัฐสวัสดิการ และการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น มีประสบการณ์เป็นนักวิชาการรับเชิญคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยอีสต์อโอไฮโอ ประเทศวีเดน ปี 2560 และ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยออสโล ประเทศนอร์เวย์ในปี 2561

ประเด็นความสนใจทางวิชาการ

ทำการศึกษาวิจัยที่ให้ความสำคัญต่อประเด็น “รัฐสวัสดิการ” และ “แรงงานเสี่ยง” ในฐานะกลุ่มชนชั้นที่แบกรับความเสี่ยงในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นแต่ไร้อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมือง

ผู้สนใจสามารถเข้าถึงบทความและงานวิจัยบางส่วนของผู้เขียนได้ที่

www.tinyurl.com/sustarumcv

ผู้สนใจสามารถเข้าถึงบทความและงานวิจัยบางส่วนของผู้เขียนได้ที่

www.tinyurl.com/sustarumcv